

Міністерство освіти і науки України
Уманський національний університет садівництва
Академія імені Якуба з Парадижу в Гожуві Великопольському
(Польща)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
VII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ФІЛОСОФІЯ САДУ І САДІВНИЦТВА В СВІТОВІЙ КУЛЬТУРІ:
ДЖЕРЕЛА ТА НОВІТНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ»

Умань – 2023

Рецензенти:

Мудрак Р. П., доктор економічних наук, професор (Уманський національний університет садівництва);

Комісаренко Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент (Уманський національний університет садівництва);

Запорожець М. О., кандидат філософських наук, професор кафедри соціальних та правових дисциплін (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини).

Редакційна колегія:

Ямчук П.М., доктор філософських наук, професор, академік НАН ВО України – головний редактор;

Машковська Л.В., завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент;

Вергелес К.М., доктор філософських наук, професор, академік НАН ВО України;

Ухвалено на засіданні Вченої ради Уманського національного університету садівництва протокол № 6 від 31 травня 2023 року.

«Філософія саду і садівництва в світовій культурі: джерела та новітні інтерпретації»: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції / М-во освіти і науки України, Уманський НУС [та ін.]. Умань: ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2023. 138 с.

Збірник містить матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції «Філософія саду і садівництва в світовій культурі: джерела та новітні інтерпретації». Призначений для викладачів, науковців та студентів вузів.

The collection contains materials of VII international scientific and practical conference: "Philosophy of the garden and gardening in world culture: sources and newest interpretations". Designed for teachers, scholars and students of universities.

©Уманський НУС, 2023.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
СУЧАСНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ САДІВНИЧОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ	
<i>Адаменко С.А.....</i>	<i>11</i>
ПАЛЕОГЕОГРАФІЯ ТА ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ЧАСІВ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ	
<i>Беднарчик Т.Р., Беднарчик Т.Р.....</i>	<i>15</i>
ЗЕМЕЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>Білошкурська З.П.....</i>	<i>19</i>
ХРИСТІЯНСЬКА АПОЛОГЕТИКА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ПРАВОСЛАВ'Я	
<i>Вергелес К.М.....</i>	<i>35</i>
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
<i>Волошенюк Д.О.....</i>	<i>37</i>
ДУХОВНЕ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ: СУЧАСНЕ ОСМИСЛЕННЯ	
<i>Доморослий В.І.....</i>	<i>41</i>
МІЖКОНФЕСІЙНИЙ ДІАЛОГ – ЯК ФОРМАТ ДУХОВНОГО ЄДНАННЯ НАЦІЇ	
<i>Калач Д.М.....</i>	<i>46</i>
СИСТЕМА ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
<i>Кашоїда Я.В., Машиковська Л.В.....</i>	<i>50</i>
МУДРІСТЬ СЬОГОДЕННЯ У ДЗЕРКАЛІ ДУШІ МИКОЛИ ЗАПОРОЖЦЯ	
<i>Кожушко Т.В.....</i>	<i>54</i>

**ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ АГРАРНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ**

Коваленко-Чукіна І.Г......58

**ІЗ ІСТОРІЇ КРАЄЗНАВСТВА: МІСТО ГАЙСИН (ІСТОРИКО-
КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ)**

Ковальський В. Р. Костюк М. В...... 64

**РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ НАУКОВО-
ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ ЧЕРКАЩИНИ (НА ПРИКЛАДІ МЕРЕЖІ
ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ ПОЧАТКУ ХХ СТ.)**

Костюк М. В...... 69

**МЕТАФОРА САДУ У ФІЛОСОФСЬКОМУ ПІЗНАННІ ХХІ
СТОЛІТТЯ**

Кретов П. В., Кретова О. І...... 80

ЗАКОННІСТЬ ЯК ПРАВОВА ЦІННІСТЬ

Левченко О. О., Поліщук О.А...... 86

ЕЛЕМЕНТИ ЕТИКИ У ПАРКОВІЙ РОСЛИННІЙ АРХІТЕКТУРІ

Матвіюк К.І...... 92

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Машковська Л.В...... 95

**ВПЛИВ ПРАВИЛ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКОВОЇ КОНКУРЕНЦІЇ
НА БІЗНЕС ТА СПОЖИВАЧІВ**

Мережко Н.О., Поліщук О.А......100

**НА ФУНДАМЕНТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ - ДО
ПЕРЕМОГИ УКРАЇНИ НАД РОСІЙСЬКОЮ АГРЕСІЄЮ**

Пахольчук І. С...... 103

АРХІТЕКТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Петренко В.А., Доморослий В.І...... 106

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ОСОБЛИВОСТІ
ВПРОВАДЖЕННЯ В ПІДГОТОВКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ
ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Поліщук О. А...... 109

**ВИНИЩЕННЯ САДУ – ФОРМА ГЕНОЦИДУ УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІЇ**

Тульчинська Н.С...... 113

**ФІЛОСОФІЯ ТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО САДУ: ВІД
ПРАДАВНИХ ГЛИБИН ДО СУЧАСНОСТІ Й МАЙБУТНЬОГО**

Чорномаз Т.О...... 119

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Яковенко О.Р., Поліщук О.А...... 127

**ФІЛОСОФІЯ САДУ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ
ВІЙНИ**

Ямчук П.М., Ухто Галіна...... 130

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ..... 134

ПЕРЕДМОВА

VII Міжнародна науково-практична конференція «Філософія Саду і садівництва у світовій культурі: джерела та новітні інтерпретації» відбулась четвертого травня 2023 року в єдиному в Україні Університеті, де виховують та формують культуру плекання Садів–Садівництва-Садівничих. Уманський національний університет садівництва ще від часу свого заснування як вищого навчального закладу – із 1844 року, має у назві термін «садівництво». Філософія саду, переконані, і стала наріжною для філософії буття Університету ще відтоді. Особливо вона, на наш погляд, актуалізувалася нині – під час триваючої від 24 лютого 2022 року («лютий» в українській етимології набагато ясніший, ніж безликий чужомовний «февраль») повномасштабної війни «чоловіцтва зі звірством» (філософсько-повноосяжний термін Івана Франка). Університет садівництва, попри всі трагічні для України реалії ХХ-ХХІ століть (від геноцидних Голодоморів 1921-22, 1932-33, 1946-47 років, повномасштабних репресій 1930-х років до нинішніх часів), плекав, плекає і, певен, буде плекати одвічну для українства, ще від трипільських часів, філософію садів, садівництва, хліборобства. Певне, така його Місія, таке його покликання. Відтак, маємо вагомі підстави стверджувати, що навіть сама тема VII Міжнародної науково-практичної конференції «Філософія саду і садівництва у світовій культурі: джерела та новітні інтерпретації» своєю сутністю утверджує, на близьку і далеку перспективу, філософію виховання й формування майбутніх поколінь садівничих, хліборобів, тих, хто живе і творить на власній, Богом дарованій, землі.

Живе не для вбивств, нищення або загарбання чужого, а для того, стверджуємо це без пафосу, а як констатцію об'єктивної реальності, живе й працює, щоби на Землі тривало життя, продовжувався не лише український, а людський світовий родовід. Відомі всім нині «зернові коридори» із скривавленої України до країн Африки, Азії – та хіба ж лише до них – є цій думці гірким, але цілком справедливим підтвердженням. До слова. Сучасна

Україна рятує своєю негаласливою, але потужною, у всіх сенсах, звитягою (мимоволі згадується термін «українська людина тихого Бароко», мовлений вченими світового рівня про розквіт національної духовно-інтелектуальної та буттєвої ідентичності XVI-XVIII ст.) не лише людський, а й родовід рослин, тварин, птахів, риб. Просто – всього живого суцього. Екологічні проблеми, а Україна надто добре знає про них ще з чорнобильського 1986 року, не є для нас якимось відчужено-абстрактним поняттям. Ліна Костенко мовить у «Мадонні перехресть»:

Жаби ганяють ряску над нуклідами.

О земле, моя земле, кому ти дорога?

Світ славен був Платонами,

світ славен був Евклідами,

тепер все всім до лампочки,

до фені,

до фіга.

І страшно, і не віриться, -

Невже не спам'ятаються?

Отак все й піде, настояне на злі?

А часом вже і думаєш, - а може люди віруси,

от просто собі віруси на цій живій Землі?! [1, С.63]

Планетарне мислення українців, явлене, зосібна, й у цій гіркій поетичній філософській метафорі Ліни Костенко (до слова – поезія написана ще у 2010 році!) це, ясна річ, *не про нищення та загарбання, а про збереження* дарованого Господом людству життя та тривання Родоводу. «Жаба» і радіаційні «нукліди» не абстрактні поняття для геніального Поета-філософа, яка багато років не абстрактно присутня, а завжди буттєво й дієво допомагає українцям, що зробили свідомий і, водночас, трагічний вибір – залишитися на

предковичних прабатьківських землях та у прабатьківських домівках. В Чорнобильській зоні. В зоні смерті, страху і повсякденного лиха. Подвижництво Особистості «тихого українського Бароко» є притаманним авторові поетично-філософських книг, зокрема таких як «Над берегами вічної ріки», «Річка Геракліта», цитована нами вище «Мадонна перехресть». Втім, як по-бароковому, мовила сама Ліна Василівна, хоча й з іншого приводу: «Але про це не треба говорити». Головне, що у геніальній філософській поезії ставиться та риторично (риторика це ж не задалегідь відомі відповіді на поставлені співрозмовникові питання. Це, передусім – запрошення до розмови з метою спільного пошуку Істини) вирішується визначальне питання: чи буде взагалі жити все суще, що створене Господом на Землі? Чи життя, за волею людини, назавжди зникне з єдиної живої у Всесвіті, планети?

Дерева йшли над річкою додому.

Стояло сонце в радісній воді. ...

І альфа-часточки, як ельфи,

Над бур'янами пурхають в полях [1, С.58]

І ще одна, в цій самій філософській планетарно-екологічній, садівничо-хліборобській аксіологічній парадигмі глибинна поезія Ліни Костенко зі збірки зі вже цитованої нами вище більш, ніж зі знаковою назвою «Мадонна перехресть». Поезія створена 21 липня 2003 року:

Я лісу не впізнала. Він горів.

Ще ж був живий. Недавно. Позавчора.

Обвуглений корою стовбурів,
він був сумний, задуманий і чорний.

Гілки кричали в небо, як хрести.

Стояла тиша. Жаль було планету.

І я сказала лісові: - Прости!

Йшов гамадрил і кинув сигарету. (письмівка наша. П.Я) [1, С.62]

Філософія незнищенності українського буття у геніальних поезіях Ліни Костенко *завжди* розкривається у суголосності з прадавньою українською народнопоетичною традицією:

Не половіють в полі колоски.
Не ходять люди. М'ячики не скачуть.
В Чорнобиль повераються казки.
Самі себе розказують і плачуть [1, С.60]

Планетарна українська стратегія порятунку довкілля актуалізується Ліною Костенко як Поетом-філософом у такій аксіологічній універсалії:

Сьогодні Всесвітній День Океанів.
Вітаю Вас, Океани!
Пробачте за всі знущання,
яких завдали вам люди.
За те залізничя іржаве, за токсичні відходи,
за випадково загублені бомби,
за атомні човни, що втонули, за нафтові плями,
за береги, що в мазуті.
Якби тепер Афродіта вийшла з морської піни,
її довелося б відмивати зі шланга [1, С.100]

Філософська іронія, як ми неодноразово зазначали, притаманною українцям, ще з доби Русі-України, а вже далі - з доби Бароко. Цей світогляд, як пересвідчуємося, триває й у XXI столітті. Комусь українська стратегія збереження життя всього живого на нашій спільній планеті у часи непоясненованої нашою філософією й буттям –агресивно-жорстокої війни («що не чинила і не чинить зла» - свого часу мовив про українську думку та – власне про всю Україну, геніальний Василь Симоненко) може видатись дивовижною. Проте насправді ніякої дивовижності немає, оскільки без

Хлібороба, без Садівничого, без їхнього повсякчасного творення Ниви й Саду втрачає сенс саме буття людини. Людини-годувальника Людства на Землі. Міркувати про це і означає по-новітньому, по-авторському, всебічно й всеосяжно осмислювати перспективу людини і Людства в тисячолітньому христоцентричному, христонаслідувально-софійному контексті.

З огляду на сказане вище, до участі у творенні філософії одвічних українських Ниви і Саду на VII Міжнародній науково-практичній конференції «Філософія Саду і садівництва у світовій культурі: джерела та новітні інтерпретації» попри вже звичний, на жаль, нині он-лайн формат, долучилися пасіонарні постаті українського державотворення та культури. Поети, непересічні вчені – філософи, історики, правознавці, мислителі-державотворці, громадські та діячі культури з Польщі, Вінниці, Черкас, Одеси, Хмельницького, Умані. Всі ми разом актуалізували власне бачення порушених проблем у масштабному ціннісно-смысловому контексті. Наші наукові студії й розвідки опубліковані у цій книзі. Дуже дякуємо всім авторам за міркування, розмисли та подаровані смисли, які, щиро сподіватимемося на це, оприявнюватимуть і надалі свої світоглядно-аналітичні концепти, озброюватимуть думками, за сутністю й силою платонівськими «ейдосами», перспективними духовно-інтелектуальними інтенціями, аксіологічними розмислами сучасні та майбутні покоління у боротьбі з різними проявами лукавства та олжі в ім'я утвердження Істини.

...Перестрашені несподіваною для них міццю та незламністю українського духовно-інтелектуального, а отже – буттєвого Опору нападники часто запитують: «Чи є в українців ядерна зброя?». Вони мислять сталінсько-тоталітарними категоріями. Категоріями і поняттями свого вождя («вожді», до слова, бувають тільки у дикунських племен), який у відповідь на попередження щодо гніву папи Римського глузливо запитав: «А скільки у него дивизий?». Але не можна мислити такими категоріями, якщо перебуваєш у багатотисячолітньому просторі, якщо відчуваєш глибинний зв'язок з минулим

і прийдешнім завдяки власній причетності Вірою, Любов'ю та Надією до пам'яті своїх пращурів. Відповідаючи ж на перестрашене питання, твердо кажемо: «ядерна» зброя у нас є. ***Цією потужною зброєю є сама філософія буття українців на своїй землі.*** Філософія важкого, повсякденного обробітку предковичної хліборобсько-садівничої, трипільсько-новітньої Ниви і Саду. ***Жито*** як основа життя в українській мові це не лише іменник на означення життєдайної хліборобської рослини, а й символ тривання годувального для світу українського Родоводу.

Список використаних джерел:

1. Костенко Ліна Мадонна перехресть// К.: «Либідь». – 2011. – 112 с.

Адаменко С.А.

*старший викладач кафедри лісового господарства Уманського
національного університету садівництва*

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ САДІВНИЧОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Український народ здавна відомий своїм захопленням садом. Чого варта лише творчість Тараса Шевченка і його знаменитий «Садок вишневий біля хати». Однак, на сьогоднішній день сталий розвиток садівничої галузі майже відсутній. Розвиток садівництва в Україні це суцільний пласт проблем та запитань, що мають вирішуватись на рівні держави.

Найпершою проблемою є нерозвинена інформаційна база, малоефективна діяльність консультаційно-інформаційних центрів, майже повністю відсутня підтримка галузі державним законодавством [3]. Де до уваги не беруться особливості садівництва у земельному, податковому законодавстві та відсутнє спеціальне законодавство. Виробники фруктів на

кожному кроці стикаються з різноманітними труднощами, починаючи з розвитку маркетингової стратегії та закінчуючи нехваткою кваліфікованих кадрів.

Як і багато років тому, на сьогодні залишилось невирішеним питання раціонального використання землі. Відсутня низка нормативних документів для виділення земельних ділянок під закладання багаторічних насаджень, зокрема, щодо термінів та умов такого використання, юридичного статусу багаторічних насаджень тощо [1]. Значно ускладнюють процес розвитку садівництва як галузі, підняття ставки земельного податку для багаторічних насаджень в поєднанні з короткостроковими договорами оренди. Особливо це впливає на малі та середні фруктові підприємства, оскільки більшість багаторічних насаджень починають плодоносити не раніше ніж після другого-третього року, а на промислові масштаби врожайності вони виходять тільки на сьомий рік після посадки [2].

Іншою проблемою, яка значно ускладнює виробництво українських плодів та обмежує розширення ринків збуту, є невідповідність системи стандартизації та контролю якості вимогам Європейського союзу [5].

Окрім цього, ускладнюють розвиток галузі низька якість посадкового матеріалу, недосконала плодово-переробна галузь з майже повною відсутністю сучасних технологій по зберіганню свіжої продукції, недостатньо розвинена водозабезпечення. До того ж, через військові дії, в галузі садівництва, як і багатьох інших, подорожчала та порушилася логістика, збільшилась вартість ЗЗР та засобів виробництва, виникли проблеми з паливом. Безпосередні негаразди посилюються специфікою плодового ринку [4].

Для покращення розвитку галузі, перш за все потрібно налагодити належну державну підтримку, та технології виробництва, використання сортів і підщеп, пристосованих до регіональних екологічних умов вирощування, надавати дотації на закупівлю отрутохімкатів, добрив, організацію системи

зрошення, садової техніки. Варто також розробити чи покращити існуючу систему догляду за плодовими насадженнями в господарствах.

Старі сади з віком дерев більше 20 років та на великих площах, варто розкорчовувати, через значну їх зрідженість та зниження якісних і кількісних показників урожайності, а також фізичне і моральне зношення. В цьому випадку раціонально використати звільнені сільгоспугіддя та збільшити обсяги закладання нових насаджень допоможе затверджений Міністерством аграрної політики України механізм по компенсації витрат.

На завершення варто додати, що плодові сади і ягідники, як основні засоби виробництва біологічного походження, закладаються на земельній ділянці на довгі роки. Цю особливість потрібно обов'язково враховувати при розміщенні та підборі площ і ґрунтів під час закладання насаджень, підборі порід, сортів плодових і ягідних культур, а також підщеп, відповідно до регіональних умов. Тому, необхідно змінити законодавство для легалізації багатьох вітчизняних сортів, зокрема, абрикосів, персиків та винограду.

Варто пам'ятати: садам закладеним на насінневих підщепах властиві всі недоліки монокультури, що можуть призвести до виснаження ґрунту та накопичення в ньому токсичних речовин. Тому необхідно впроваджувати нові технологічні підходи експлуатації садових екосистем, які базуються на принципах запобігання техногенних навантажень на сорт. Цим вимогам значною мірою відповідають щільні конструкції насаджень, закладені на слаборослих клонових підщепах.

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що для успішного розвитку садівництва в умовах глобалізації економіки України, необхідно проводити державну політику, основу на постійному підвищенні інвестиційної привабливості плодово-ягідного сектора. Збільшення обсягів розвитку галузі стримується, в значній мірі, недосконалістю наявного законодавства та нестабільною політичною ситуацією країни. Без

впровадження нових покращених технологій та використання сучасних європейських стандартів, неможливо вивести садівничу галузь із кризового стану та продовжувати розвивати її.

Список використаних джерел:

1. Актуальні дослідження і розробки Інституту садівництва НААН та його мережі / Гриник І. В., Бублик М. О. та ін. Київ : Ін-т садівництва НААН, 2016. 178 с.
2. Бальманн А. Сільське господарство в умовах мінливих ринків, інституцій та політики. Виклики і Стратегії. – К., 2006. - 208с.
3. Деревичко М. АПК в умовах глобалізації // Урядовий кур'єр №9 – 2009. - 23с.
4. Лупенко Ю. О., Патица Н. І. Роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності України на світових ринках сільськогосподарської продукції. Агросвіт. 2019. № 11. С. 16-23.
5. Осташко Т.О. Можливості та обмеження експорту сільськогосподарських товарів у зоні тарифних квот ЄС. Стратегічні пріоритети. Серія : Економіка. 2016. № 1. С. 99-105.

Беднарчик Т.Р.

*доцент кафедри філософії та суспільних наук Вінницького
національного медичного університету ім. М.І. Пирогова*

Беднарчик М.В.

*викладач циклової комісії іноземних мов Вінницького медичного
коледжу ім. Д.К. Заболотного*

ПАЛЕОГЕОГРАФІЯ ТА ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ЧАСІВ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Адекватне розуміння природних процесів є запорукою успішного господарювання. Дбайливе використання земельних ресурсів передбачає дотримання екологічності, зокрема забезпечення природного відтворення води і повітря. Органічне землеробство серед іншого має спиратися на дотримання традицій місцевого господарювання, забезпечувати здоров'я ґрунтів і людей [5, 156-157]. Вказані вимоги неодмінно підводять розумних господарів до необхідності знати історію своїх та навколишніх земель, володіти знаннями про екологічні процеси і проблеми, які розгортаються протягом століть. Основна сітка поселень та система традиційного землекористування України склалися в часи Середньовіччя. Сучасна палеогеографія доводить, що стан природи в той час був набагато кращим у контексті умов ведення органічного господарства. Археологічні відкриття демонструють, що слов'янське населення було присутнім у степовому Подніпров'ї та на півдні України.

Слов'янські племена майстерно використовували на свою користь природні ландшафти. Розміщення поселень серед мережі ярів та пагорбів дозволяло організовувати оборону без спорудження суцільних укріплень. Насипний вал був укріпленим табором, а основною зоною протидії ворогу

було навколишнє природне середовище. На пагорбах могли споруджувати окремі дерев'яні оборонні вежі [7, 42-43].

Важливою особливістю природного середовища середньовічної України згідно даних палеогеографії були висока залісненість території та повноводність річок. Для басейну р. Дніпра характерна наявність великої кількості давніх озер. Середній підйом води цієї ріки під час весняної повені складав 4,5 м, а екстремальні – біля 10 м. Зокрема, такий рівень було досягнуто під час великої повені 945 р. [6, 32-35]. Палеогеографія доводить, що в часи Середньовіччя на півдні України та навіть на берегах лиманів були придатні для землеробської діяльності умови. Археологія поступово підтверджує присутність слов'янського населення в цій частині України. Знаковою є знахідка слов'янського поселення Аджигол-1 в зоні злиття Бузького та Дніпровського лиманів поблизу с. Солончаки Очаківського р-ну Миколаївської обл. В часи Середньовіччя Аджигольська балка була вкрита лісочагарниковою рослинністю і по ній протікала повноводна річка. Гирло цієї річки було озером лиманного типу, яке з'єднувалося з Дніпровським лиманом.

В наш час ця місцевість безлісна, а річка зникла [2, 99-100]. Опис легендарної Гілеї – лівобережжя гирла Дніпра та Дніпровського лиману – демонструє наявність лісів та доступність питної води. Ці ресурси зберігалися до кінця XVIII – початку XX століть і зникли в результаті вирубування лісів та розорення цілинних земель. Зникли малі річки та джерела питної води [1, 183-184]. Стан ландшафтів та водних режимів річкових басейнів і лиманів півдня України залежав від зміни рівнів води у Чорному морі. Хоча причини зміни глибин поблизу узбережжя Північного Причорномор'я дискутуються, проте факт залишається фактом: в античні часи рівень морської води вказаного регіону був орієнтовно на 5 метрів нижче сучасного. Цей феномен називається «фанагорійська регресія». В палеогеографії «регресією» називається відступ морської води від берегової смуги. Це означає, що гирло Дніпра виходило кількома рукавами у сучасну Ягорлицьку затоку, у цій місцевості було багато

заліснених островів, а береги сучасних лиманів були долинами з родючими ґрунтами. Орієнтовно в IV ст. н. е. почався підйом рівня морської води, який досягнув приблизно сучасних позначок на поч. Середньовіччя. У XIII-XIV століттях трапилася «корсунська регресія», під час якої рівень води в Північному Причорномор'ї знову понизився на 2-3 метри [1, 159-161, 184-187]. В наступні століття в результаті трансгресії сформувалася сучасна берегова смуга. Вказані періоди пониження рівня морської води були сприятливими для господарської діяльності людини. Особливо повноводні давні річки мали широкі долини, що створювало сприятливі умови для землеробства.

У центральній Україні часів Середньовіччя залісненість та наповненість басейнів річок водою також були дуже високими. Вирубку лісів традиційно пов'язують із розвитком землеробства та використанням слов'янами підсічно-вогневого методу освоєння території. Проте різноманітні джерела повідомляють про масову вирубку лісів в Україні часів Речі Посполитої (XVII-XVIII ст.). Її організовували власники лісових угідь з метою отримання швидких грошових прибутків. Деревина вирубувалася для спалення на поташ, який продавався у Європу. Подібна діяльність набула масового характеру після стабілізації влади Речі Посполитої в Правобережній Україні у XVIII ст. [3, 9-10]. У цьому контексті античні та середньовічні повідомлення про наявність у верхів'ях р. Пд. Буг легендарного Амадоцького озера або Амадоцького болота не виглядають вже такими фантастичними. Якщо повноводність басейнів річок та озер вказаного історичного часу вважати аксіомою, то цілком вірогідно, що покрита лісом мережа озер заплав і болотистих ярів могла виглядати як озеро під час весняного підвищення рівня води, або величезним болотом в інші пори року. Ця водойма могла зникнути так само як і частина джерел, струмків та малих річок України в результаті описаного вище антропогенного чинника.

Результати палеогеографічних досліджень доводять, що природні умови України часів Середньовіччя були сприятливими для землеробства та садівництва. Археологія доводить, що слов'янське населення досягнуло степової та причорноморської частини сучасної України. Долини річок, байраки та яри були залісненими і містили достатні водні ресурси. Ці ландшафтні утворення давали можливість землеробам перебувати на землях, де переважали степові кочовики. В таких умовах було краще захищатися від нападників. За даними археології відомо, що кочовики переходили до осілого способу життя саме в таких місцевостях – в лісистих долинах річок. Саме там вони переймали методи землеробського господарювання та способу життя від постійних мешканців. Історики погоджуються, що слов'янськими мешканцями півдня України були літописні уличі, принаймні одна з частин цього великого племені [7, 154-158]. Очевидно, що наявність описаних вище природних ландшафтів дозволяло населенню до певної міри уникати феодальних повинностей і зберігати особисту свободу, що в свою чергу вплинуло на формування волелюбної ментальності українського народу.

Список використаних джерел:

1. Агбунов М. В. Античная география Северного Причерноморья. – М.: Наука, 1992. – 240 с.
2. Буйських С. Б., Ієвлєв М. М. Про осіле населення понизь Дніпра та Південного Бугу у X-XIII ст. // Археологія. – 1991. - № 4. – С. 89-104.
3. Вінницький гродський суд. Поточна актова книга за 1768 рік. Подокументний опис / Укладачі: Олександр Петренко, Олег Росовецький / Науковий редактор Микола Крикон / Передмова Олександра Петренка. – Вінниця: ПрАТ «Вінницька обласна друкарня», 2021. – 276 с.
4. Козловський А. О. Історико-культурний розвиток Південного Подніпров'я в IX-XIV ст. / АН України. Ін-т археології; Відп. ред. О. П. Моця. – К.: Наук. думка, 1992. – 184 с.

5. Мінькова О. Г. Еволюція поняття екологічності господарювання в аграрному виробництві / О. Г. Мінькова // ВІСНИК Полтавської державної аграрної академії. – 2015. – №3. – С. 155-162.

6. Пазинич В. Г. Топ-5 геоморфологічних та палеогеографічних проблем України. – Київ: « Вік принт », 2012. – 114 с.

7. Русанова И. П., Тимошук Б. А. Древнерусское Поднестровье: Историко-краеведческие очерки / [Пер. резюме В. Г. Попеску; Худож. Н. П. Пономаренко]. – Ужгород: Карпати, 1981. – 144 с.

БІЛОШКУРСЬКА З. П.

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін Уманського національного університету садівництва

ЗЕМЕЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Аграрний сектор України переживає доленосні для нього реформи. Війна лягла додатковим тягарем і створила проблеми, які загрожують стабільності цієї галузі. Під час війни забезпечення країни продовольством не менш важливе питання ніж військові перемоги.

Задля стабільної роботи аграрної галузі законодавцем прийнято ряд нормативно-правових актів, які служать додатковим важелем стабілізації ситуації і покликані усунути або мінімізувати усі можливі деструктивні фактори впливу на аграрний сектор.

З моменту запровадження правового режиму воєнного стану Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» від 24.03.2022 № 2145-IX (надалі – Закон №2145). Цей

документ є відправною точкою в розвитку спеціального законодавства в сфері земельних правовідносин в умовах воєнного стану. Навколо цього закону виникло багато запитань, на які необхідно дати відповідь.

Цей закон доповнює Розділ X «Перехідні положення» Земельного кодексу України пунктами 27 та 28, відповідно до яких вважаються поновленими на один рік без волевиявлення сторін відповідних договорів і без внесення відомостей про поновлення договору до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно договори оренди, суборенди, емфітевзису, суперфіцію, земельного сервітуту, строк користування земельними ділянками щодо яких закінчився після введення воєнного стану, щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення приватної власності, а також державної, комунальної власності, невитребуваних, нерозподілених земельних ділянок, а також земельних ділянок, що залишилися у колективній власності і були передані в оренду органами місцевого самоврядування. Забороняється безоплатна передача земель державної, комунальної власності у приватну власність, надання дозволів на розроблення документації із землеустрою з метою такої безоплатної передачі, розроблення такої документації. Земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної, комунальної власності можуть надаватися у користування лише для ведення товарного сільськогосподарського виробництва. До договорів оренди землі, укладених у період воєнного стану, вимоги Земельного кодексу України та Закону України «Про оренду землі» щодо мінімального строку не застосовуються. Передача в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва на строк до одного року земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності (крім тих, що перебувають у постійному користуванні осіб, які не належать до державних, комунальних підприємств, установ, організацій), а також земельних ділянок, що залишилися у колективній власності колективного сільськогосподарського підприємства, сільськогосподарського кооперативу, сільськогосподарського акціонерного

товариства, нерозподілених та невитребуваних земельних ділянок і земельних часток (паїв) здійснюється на таких умовах:

а) розмір орендної плати не може перевищувати 8 відсотків нормативної грошової оцінки земельної ділянки, що визначається від середньої нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі по області;

б) орендар земельної ділянки не має права на: компенсацію власних витрат на поліпшення земельної ділянки; поновлення договору оренди землі, укладення договору оренди землі на новий строк з використанням переважного права орендаря; передачу земельної ділянки в суборенду; встановлення земельного сервітуту; зміну угідь земельної ділянки; будівництво на земельній ділянці об'єктів нерухомого майна (будівель, споруд); закладення на земельній ділянці багаторічних насаджень; переважне право на купівлю орендованої земельної ділянки у разі її продажу; відчуження, передачу в заставу (іпотеку) права користування земельною ділянкою; поділ земельної ділянки, об'єднання її з іншою земельною ділянкою; використання для власних потреб наявних на земельній ділянці загальнопоширених корисних копалин, торфу, лісу, водних об'єктів, а також інших корисних властивостей землі; зміну цільового призначення земельної ділянки;

в) договір оренди земельної ділянки укладається лише в електронній формі, та засвідчується кваліфікованими електронними підписами орендаря і орендодавця;

г) передача в оренду земельної ділянки здійснюється без проведення земельних торгів;

г) формування земельної ділянки з метою передачі її в оренду здійснюється без внесення відомостей про таку земельну ділянку до Державного земельного кадастру (державної реєстрації) та присвоєння їй кадастрового номера, на підставі технічної документації із землеустрою щодо інвентаризації земель, яка розробляється за рішенням органу, уповноваженого передавати земельну ділянку в оренду, та затверджується таким органом.

Також договір оренди землі не може бути поновлений, укладений на новий строк і припиняється зі спливом строку, на який його укладено. Право оренди земельної ділянки, переданої в оренду під час воєнного стану, не підлягає державній реєстрації. Договір оренди землі, а також зміни до нього, договір про розірвання такого договору оренди підлягає державній реєстрації. Державна реєстрація договору оренди землі здійснюється районною військовою адміністрацією.

Право оренди земельної ділянки виникає з дня державної реєстрації договору оренди земельної ділянки. Примірник договору оренди землі протягом трьох робочих днів надсилається орендодавцем електронною поштою до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин (або до визначеного ним територіального органу, державного підприємства, що належить до сфери його управління).

Якщо договір оренди землі, укладений у період воєнного стану, закінчився до збирання врожаю, посіяного орендарем на земельній ділянці, орендар має право на збирання такого врожаю з компенсацією ним орендодавцю збитків, спричинених тимчасовим зайняттям земельної ділянки, у розмірі орендної плати за період з дня закінчення строку дії договору оренди до дня закінчення збирання врожаю. Земельні торги щодо прав оренди, емфітевзису, суперфіцію щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної, комунальної власності не проводяться. Земельні торги щодо набуття права оренди, емфітевзису, суперфіцію щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної, комунальної власності, які оголошені і не завершені до набрання чинності цим підпунктом, вважаються скасованими. Оголошення нових земельних торгів щодо набуття права оренди, емфітевзису, суперфіцію щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної, комунальної власності забороняється. Землекористувачі, які використовують земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної, комунальної власності на

праві постійного користування (крім державних, комунальних підприємств, установ, організацій), емфітевзису, можуть передавати такі земельні ділянки в оренду строком до одного року для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

Припинення або скасування воєнного стану в Україні або у відповідних окремих її місцевостях не є підставою для припинення дії, зміни договорів оренди, укладених і поновлених у період воєнного стану, припинення прав оренди, які виникли на підставі таких договорів. Після припинення або скасування воєнного стану в Україні або у відповідних окремих її місцевостях такі договори не можуть бути поновлені, укладені на новий строк та продовжують діяти до закінчення строку, на який вони укладені.

У місячний строк з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні або у відповідних окремих її місцевостях книги реєстрації землеволодінь і землекористувань в умовах воєнного стану підлягають передачі до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин (або визначеного ним територіального органу, державного підприємства, що належить до сфери його управління).

9 червня 2022 року набув чинності Закон України від 12.05.2022 № 2247-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану», метою якого є оперативне надання земельних ділянок державної, комунальної власності в оренду для розміщення виробничих потужностей підприємств, що переміщені із зони бойових дій, без проведення земельних торгів із обмеженнями умов оренди, а також надання земельних ділянок для розміщення об'єктів для тимчасового перебування внутрішньо переміщених осіб, сталого функціонування мереж електропостачання, газорозподільних, водопровідних, теплопровідних, каналізаційних мереж, електронних комунікаційних мереж, об'єктів магістральних газопроводів.

Зміни внесено до Земельного кодексу України та, зокрема, законів України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів», «Про землеустрій», «Про державний земельний кадастр», «Про правовий режим воєнного стану», «Про внутрішній водний транспорт».

Так, відповідно до основних змін передбачено, що під час дії воєнного стану:

- земельні ділянки комунальної власності надаються у постійне користування виконавчим органам сільських, селищних, міських рад для розміщення об'єктів для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб. Передача земельних ділянок державної, комунальної власності для таких цілей фізичним, юридичним особам на інших речових правах забороняється;
- виконання обстежувальних, вишукувальних, топографо-геодезичних робіт, у тому числі для складання документації із землеустрою, використання геодезичного обладнання, а також надання відомостей про координати поворотних точок меж об'єктів Державного земельного кадастру виконуються, за умови надання сертифікованому інженеру-землевпоряднику та/або сертифікованому інженеру-геодезисту, який виконує такі роботи, органом Служби безпеки України спеціального дозволу на виконання топографо-геодезичних вишукувань;
- терміни сплати землекористувачем (крім землекористувачів земель державної, комунальної власності) орендної, суборендної плати за земельні ділянки, плати за встановлення земельного сервітуту, плати за користування земельною ділянкою на умовах суперфіцію, якщо відповідне право користування земельною ділянкою надано для розміщення об'єктів енергетичної інфраструктури, які настали під час дії воєнного стану, переносяться на строк до шести місяців з дня припинення або скасування воєнного стану;

- примусово вилучені земельні ділянки, що є об'єктами права власності рф та її резидентів передаються у постійне користування спеціалізованому державному підприємству, яке у разі необхідності створюється за рішенням Кабінету Міністрів України на базі вилучених об'єктів права власності рф та її резидентів (цілісних майнових комплексів);

- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту приймає рішення про доцільність термінового розміщення нових та розширення існуючих мультимодальних терміналів і виробничо-перевантажувальних комплексів виходячи з необхідності розміщення такого об'єкта для подолання негативних наслідків бойових дій у сфері транспортно-забезпечення та/або задоволення потреб населення і суспільного виробництва в перевезеннях та потреб оборони України.

Також, нині починають діяти наступні норми:

- передача земельних ділянок державної, комунальної власності в оренду без проведення земельних торгів допускається для: розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених (евакуйованих) із зони бойових дій (у тому числі тих, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави); розміщення річкових портів (терміналів) на річці Дунай, доцільність будівництва (розширення) яких визначена рішенням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері внутрішнього водного транспорту; для будівництва мереж електропостачання, газорозподільних, водопровідних, теплопровідних, каналізаційних мереж електронних комунікаційних мереж, об'єктів магістральних газопроводів; товарного сільськогосподарського виробництва; розміщення морських портів;

- передача в оренду земельних ділянок державної, комунальної власності не допускається, якщо земельна ділянка віднесена до категорії земель

природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, земель історико-культурного призначення;

- порядок визначення підприємств, виробничі потужності яких підлягають переміщенню (евакуації) із зони бойових дій, та осіб, яким надається право на одержання в оренду без проведення земельних торгів земельної ділянки державної, комунальної власності для розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених (евакуйованих) із зони бойових дій, затверджується Кабінетом Міністрів України.

Разом із Законом №2247 проголосований Закон №2254-IX від 12.05.2022 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності» (надалі – Закон №2254).

Під час дії воєнного стану зміна цільового призначення земельної ділянки без дотримання правил співвідношення між видом цільового призначення земельної ділянки (у разі зміни цільового призначення земельної ділянки – новим видом її цільового призначення) та видом функціонального призначення території допускається для:

- 1) будівництва (нового будівництва, реконструкції) будівель для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб;
- 2) розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених (евакуйованих) із зони бойових дій;
- 3) розміщення річкових портів (терміналів) на річці Дунай.
- 4) розміщення об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури (крім об'єктів дорожнього сервісу), мереж електропостачання, газорозподільних, водопровідних, теплопровідних, каналізаційних мереж, електронних комунікаційних мереж, об'єктів магістральних газопроводів;
- 5) розміщення місць тимчасового зберігання відходів від руйнувань, зумовлених бойовими діями, терористичними актами, диверсіями або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків;

б) розміщення мультимодальних терміналів та виробничо-перевантажувальних комплексів.

Окремо про осіб, які мають право на таке житло. Законодавець відніс до таких осіб працівників підприємств, переміщених (евакуйованих) із зони бойових дій, а також осіб, які належать до соціально незахищених верств населення. Перелік категорій соціально незахищених верств населення, які мають право на отримання житла в таких об'єктах, визначається Кабінетом Міністрів України.

Розблоковано механізм розроблення детального плану території (ДПТ) щодо територій за межами населеного пункту. До 1 січня 2025 року розробка такого ДПТ можлива навіть при умові, що в територіальній громаді не затверджено комплексний план просторового розвитку її території. ДПТ за межами населеного пункту має розроблятися та узгоджуватись з комплексним планом.

Прикінцеві положення Закону №2254 доручають Кабінету Міністрів України протягом одного місяця з моменту набрання чинності законом спільно з органами місцевого самоврядування забезпечити проведення інвентаризації наявної містобудівної документації та аналізу існуючої забудови з метою визначення територій для розміщення промислового, комунального та житлового будівництва, територій для розвитку інженерно-транспортної інфраструктури, мультимодальних терміналів та виробничо-перевантажувальних комплексів, передбачивши першочергове використання наявних територіальних резервів, інженерних та матеріальних ресурсів для розміщення виробничих потужностей підприємств, які переміщуються (евакууюються) із зони бойових дій, та розселення персоналу таких підприємств.

Окрім того, Закон №2254 містить багато відсильних норм, які зобов'язують Кабінет Міністрів України розробити та прийняти спеціальні порядки та положення.

24 березня 2022 р. парламент ухвалив Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» (надалі Закон №7289), який поклав початок новому витку земельної реформи, з урахуванням реалій війни.

Закон № 7289 його не тільки продовжує та доповнює закони, прийняті 24 березня 2022 року але й додає новел до регулювання земельних відносин.

Автори закону декларують, що його метою є встановлення спеціальних правил щодо володіння та користування землею, що забезпечать найнагальніші потреби в умовах війни. Вони стверджують, що закон покликаний пришвидшити прийняття управлінських рішень та вирішити ряд важливих питань для аграріїв, металургів та ін.

Закон № 7289 пропонує встановити додаткові особливості передачі в оренду земельних ділянок державної та комунальної власності, а саме:

- можливість передачі органами місцевого самоврядування в оренду земель, які мають перейти до комунальної власності, ще до здійснення державної реєстрації права комунальної власності на них (тобто ще до виникнення такого права).

Річ у тім, що, відповідно до п. 24 Перехідних положень Земельного кодексу України, землями комунальної власності територіальних громад вважаються всі землі державної власності, розташовані за межами населених пунктів у межах таких територіальних громад, крім чітко визначеного переліку земель. Хоча вказана норма щодо розмежування земель державної та комунальної власності не нова і прийнята задовго до введення воєнного стану, з різних причин далеко не всі поспішали реєструвати своє право комунальної власності на таку землю;

- можливість передачі в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва інших земель сільськогосподарського призначення без зміни їх цільового призначення.

До цього такі дії вважалися б нецільовим використанням землі, що могло мати наслідком припинення прав на землю.

Всі ці новели в комплексі мають сприяти збільшенню кількості «білих» посівних площ. Очевидно, що вже для озимих видів сільгоспкультур, адже весняні посівні роботи на цей час завершено.

Прийнятий закон також розширює перелік випадків, у яких передача земельних ділянок державної, комунальної власності в оренду здійснюється без проведення конкурсної процедури – земельних торгів.

Тепер, крім випадків, визначених ч. 2 ст. 134 Земельного кодексу України, допускається передача в оренду землі без проведення земельних торгів:

- для розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених (евакуйованих) із зони бойових дій. Проте сьогодні відсутній (і тільки має бути затверджений Кабінетом Міністрів України) порядок визначення таких підприємств та осіб, яким надається згадане «пільгове» право на одержання землі поза конкурсом.

При цьому відомо, що перелік таких осіб і підприємств визначатиметься спільним рішенням обласної військової адміністрації, з території якої переміщуються (евакууюються) виробничі потужності, та обласної військової адміністрації (а в разі припинення або скасування воєнного стану на відповідній території – обласної державної адміністрації), на територію якої такі потужності переміщуються (евакууюються). Теоретично це має знизити рівень зловживань такою «пільгою»;

- розміщення річкових портів (терміналів) на річці Дунай, розміщення мультимодальних терміналів та виробничо-перевантажувальних комплексів, доцільність будівництва (розширення) яких визначена рішенням профільного центрального органу виконавчої влади;

- будівництва мереж електропостачання, газорозподільних, водопровідних, теплопровідних, каналізаційних мереж, електронних комунікаційних мереж, об'єктів магістральних газопроводів;
- товарного сільськогосподарського виробництва;
- розміщення морських портів.

При цьому умови договору оренди земельних ділянок, наданих для релокації підприємств із зони бойових дій, розміщення річкових портів, мультимодальних терміналів, виробничо-перевантажувальних комплексів, а також будівництва інженерних мереж електропостачання, газопостачання та інших, матимуть певні особливості.

Зокрема, орендар не матиме права змінювати цільове призначення землі, відчужувати чи передавати в заставу право користування, передавати ділянку в суборенду. Крім того, орендар буде зобов'язаний здійснити розміщення об'єктів, для яких земельна ділянка передана, протягом визначеного договором строку, під ризиком припинення орендодавцем дії договору в односторонньому порядку.

Щодо цього питання слід зауважити, що наслідком розширення переліку земельних ділянок, які надаються в користування без проведення відкритих земельних торгів, є збільшення корупційних ризиків.

Якщо релокація підприємств із зони бойових дій або проведення посівних робіт дійсно потребують максимально можливого спрощення та прискорення, то у крайній потребі надання землі під розміщення річкових та морських портів поза конкурсом є певні сумніви (особливо в умовах морської блокади, коли вони не працюють). Оскільки процес їх будівництва є довготривалим, не думаю, що проведення відкритої конкурсної процедури критично збільшить цей термін. Натомість можемо отримати ситуацію, коли цю галузь буде кулуарно «освоєно» на майбутнє, що завдасть шкоди конкуренції, а отже, Україні та її громадянам.

Закон № 7289 також пропонує ряд особливостей щодо зміни цільового призначення земельних ділянок.

По-перше, зміна цільового призначення земельної ділянки для цілей релокації підприємств із зони бойових дій, розміщення річкових портів, мультимодальних терміналів, виробничо-перевантажувальних комплексів, а також будівництва інженерних мереж електропостачання, газопостачання та інших, здійснюється без сплати втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва, без розроблення документації із землеустрою, без урахування обмежень щодо особливо цінних земель.

По-друге, встановлення, зміна цільового призначення земельної ділянки для зазначених вище цілей, а також для будівництва будівель для тимчасового проживання ВПО та деяких інших цілей допускається без дотримання правил співвідношення між видом цільового призначення земельної ділянки та видом функціонального призначення території, визначеним відповідною містобудівною документацією (за певними винятками для ландшафтно-рекреаційних територій, природоохоронних територій, територій, де передбачено розміщення об'єктів освіти, охорони здоров'я, цивільного захисту, військових об'єктів тощо).

Це можливо за умови, що розміщення на земельній ділянці відповідних об'єктів не спричинить порушення обмежень у використанні земель (у тому числі у сфері забудови), вимог нормативно-правових актів, будівельних норм та інших нормативних документів, обов'язковість застосування яких встановлена законодавством.

У випадку згаданого «конфлікту» співвідношення між видом цільового призначення земельної ділянки та видом функціонального призначення території, а також у випадку, якщо на території взагалі відсутня затверджена містобудівна документація місцевого рівня, рішення про встановлення або зміну цільового призначення земельної ділянки приймається на підставі мотивованого висновку вповноваженого органу містобудування та

архітектури сільської, селищної, міської ради щодо можливості розміщення на земельній ділянці відповідного об'єкта.

Якщо ж на підставі згаданого висновку цільове призначення земельної ділянки так і не буде змінено, такий висновок втрачає чинність із дня припинення або скасування воєнного стану.

Варто зазначити, що в умовах призупинення функціонування ДЗК реєстрація зміни цільового призначення відбувається шляхом внесення запису до книги реєстрації землеволодінь і землекористувань в умовах воєнного стану, яка ведеться районною військовою адміністрацією (з подальшим внесенням відомостей до ДЗК протягом 30 днів з дня відновлення його функціонування).

У разі, якщо відомості про земельну ділянку, цільове призначення якої змінюється, не внесені до ДЗК, зміна її цільового призначення здійснюється лише після внесення таких відомостей до ДЗК (яке можливе лише за умови відновлення його функціонування).

Цим же законом встановлено, що функціонування ДЗК вважається призупиненим, але рішення про відновлення або подальше призупинення його функціонування приймається Держгеокадастром за погодженням із Мінагрополітики. Тобто, є надія на оперативне відновлення функціонування ДЗК уже найближчим часом.

Відновлення функціонування ДЗК важливе ще й тому, що передача органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування земельних ділянок державної, комунальної власності у власність або користування в період, коли функціонування ДЗК призупинено, не здійснюється (крім передачі в оренду сільськогосподарської землі). Тобто, для запуску більшості зазначених вище процесів необхідно відновлення функціонування ДЗК.

Закон № 7289 також містить ряд інших положень, зокрема, щодо безперешкодного та безоплатного доступу до земель будь-якої форми власності, на яких розміщено інженерні мережі з електропостачання,

газопостачання, водопостачання тощо для забезпечення їх експлуатації, підтримання в належному стані, а також у разі аварії або загрози її виникнення. Документ також розширює підстави припинення прав на землю, вказуючи серед них новий інститут примусового вилучення земельних ділянок з мотивів суспільної необхідності відповідно до Закону «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» та ін.

В цілому можна сказати, що прийнятий Закон № 7289 дійсно надалі спрощує та пришвидшує ряд земельних процедур. Але в цій гонитві за змінами слід уникати крайнощів, ретельно зважувати всі нововведення, щоб потім довго й важко не боротися з їх наслідками. Адже не виключено, що лобіюючи ті чи інші інтереси, хтось може керуватися принципом «війна все спише», тоді як у пріоритеті мають бути саме інтереси країни та громадянського суспільства.

12.05.2022 був прийнятий закон №3774 щодо удосконалення механізму протидії рейдерству. Документ покращує механізми реєстрації речових прав, в тому числі прав користування земельною ділянкою.

Також прийняті Кабінетом Міністрів України три важливі постанови, які формують земельне законодавство в умовах воєнного стану, на основі яких частково запускається робота Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, відновлюється робота Державного земельного кадастру на особливих умовах, а також вносяться зміни до типового договору оренди землі у зв'язку із прийняттям Закону №2145. Забороняється доступ сертифікованих інженерів-землевпорядників до Державного земельного кадастру до припинення правового режиму воєнного стану.

Висновки:

За період дії воєнного стану законодавство, яке регулює земельні відносини, змінювалося неодноразово. Деякі введені на початку дії воєнного стану обмеження законодавець уже встиг послабити, а для певних зумовлених

або видозмінених війною правовідносин - передбачив нове регулювання. Вже згадані березневі зміни до земельного законодавства значно спростили питання оренди сільськогосподарських земель. Зокрема, були автоматично поновлені на рік договори оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення всіх форм власності. Дозволено без проведення земельних торгів та належного формування земельної ділянки (без внесення відомостей про ділянку до Державного земельного кадастру (ДЗК) та без присвоєння кадастрового номера надавати в оренду на строк до року для ведення товарного сільгоспвиробництва земельних ділянок державної та комунальної власності, нерозподілених та невитребуваних земельних ділянок і земельних часток тощо.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
2. Закон України № 2145-ІХ від 24.03.2022 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text>).
3. Закон № 2247-ІХ від 12.05.2022 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану»(набрав чинності 09.06.2022).
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель» (від 19.10.2022 р. 2698-ІХ).

Вергелес К.М.

Академік НАН ВО України,

доктор філософських наук, професор,

професор кафедри філософії та суспільних наук

Вінницького національного медичного

університету ім. М.І.Пирогова

м. Вінниця, Україна

ХРИСТІЯНСЬКА АПОЛОГЕТИКА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ПРАВОСЛАВ'Я

Сьогодні проблеми християнства стоять на першому місці поміж інших актуальних новин як в Україні так і в світі в цілому. Апологетика з моменту її заснування була покликана захищати християнство від нападу язичництва та інших релігій. Але для повного розуміння всієї суті проблем апологетики в сучасних умовах, нам необхідно розглянути її окремі особливості. Православна апологетика завжди була дуже відсталою і менш розробленою, ніж апологетика християнських віросповідань Заходу. Іншими словами православні апологети не мали «чуйності» до розумових і духовних спокус свого часу. Вони спростовували матеріалізм, а інколи повністю заперечуючи його, коли в період кантівської філософії розумом володіло кантіанство, спростовували кантіанство, коли в основі свідомості поставала теософія і лжемістичні течії, вони критикували та «громили» Л.Толстого, коли моральна свідомість була в полоні Ф.Ніцше, заперечували і його вчення.

А справа в тому, що всі апологетівські норми православ'я зводилось до псевдоапологетики російського православ'я, яке було під охороною держави і просякнуте духом стійкого побуту росії. Воно не відрізнялося в більшості своєю чуйністю до сучасних наукових і інших світоглядів суспільства, воно не вело тієї «боротьби», котру довелося вести західному християнству. Відтак

нині російське православ'я яке сформувало хвору апологетику саме і починає споживати раніше посіяні плоди «хиб», оскільки сьогодні зовсім нова епоха для світу. В цю епоху коли російське православ'я намагається людям представити, що їм у всіх відносинах прийдеється краще озброїтися і приготується до боротьби з невірними відбувається повна маніпуляція свідомістю. Вони стверджують що всім їм прийдеється жити поміж ворожого християнству світу, серед витончених розумових плинів, що прагнуть принизити і скинути російське християнство. І як не дивно, всі росіяни, а ще, як парадоксально це не виглядало, і досить великий відсоток українського суспільства вірять цьому інколи безглуздому наративу.

Сьогодні нам необхідні нові методи в апологетиці, які б дозволили мати б християнській вірі логічні та раціональні знання для того, щоб відчувати та не втрачати «здорового глузду». Найбільш гострим, з нашого погляду, тут є не допущення зіткнення двох світоглядів, християнського та наукового. Оскільки не так важко знайти заперечення проти можливості чуда й одкровення, та не так важко принципово захистити існування іншого, надприродного світу та зв'язаного з ним духовного досвіду.

Справа в тім, що наука зовсім не компетентна вирішувати питання, зв'язані з релігією, її область принципово інша, ніж область релігії. Але є сфера, в якій наука і релігія зустрічаються і зіштовхуються на одній і тій ж території - це сфера історичного дослідження. У відомий історичний час, у відомій крапці історичного процесу з'явився Син Божий на землі. Його бачили очима, до нього доторкалися руками. Саме тут сама історія набуває метафізичного сенсу. Два плани буття зрушуються і перетинаються. Науковим дослідженням з походження й історії християнства приходиться говорити про те, що є місце святе, що виходить зі звичайного природного порядку буття.

Старі методи апологетики, що панували в семінаріях і духовних академіях, як православних, так і католицьких, приводили отут до ускладнень, не тільки порядку наукового, але й релігійного. Плідною може бути лише та

християнська апологетика, що буде виходити з розрізнення і розмежування двох порядків буття, двох світів, нашого земного, природного світу і світу духовного, небесного.

У Біблії укладено не тільки релігійне одкровення, але й давня наукова енциклопедія людства, астрономія, геологія, біологія, археологія, історія дитинства людства. І необхідно рішуче відокремити абсолютний характер релігійного одкровення Біблії від відносного характеру біблійної науки. Книга Буття переломлена в свідомості людства, у якому два плани -небесний і земний, вічний і тимчасовий, духовний і натуральний були змішані і те, що відбувалося в іншому світі, уявляється таким, що відбувається в цьому світі.

Нові принципи апологетики мають ставити дещо інші орієнтири в православному світі, ті принципи які будуть геть іншими від тих які нам довгий час намагалися насадити зросійщена православна церква.

ВОЛОШЕНЮК Д. О.

здобувач вищої освіти 11-м групи факультету менеджменту УНУС

Науковий керівник: БІЛОШКУРСЬКА З. П.

*к. юр. н., доцент кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін
УНУС*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Студентське самоврядування – це право здобувачів вищої освіти і можливість вирішення питань навчання і побуту, захисту прав та інтересів, а також участь в управлінні університету. Воно об'єднує всіх здобувачів вищої освіти, які мають рівні права та можуть обиратися та бути обраними в робочі, дорадчі, виборні, представницькі, виконавчі і контрольні-ревізійні органи, та

інші органи студентського самоврядування, так і в їх структурні підрозділи, тобто є формою самоорганізації здобувачів вищої освіти.

Діяльність студентського самоврядування у закладах вищої освіти регулюється такими нормативно-правовими актами: Законами України № 1798-VI «Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» від 10.02.2010 року, «Про освіту» від 05 вересня 2017 року (№ 2145-VIII), «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 року (№ 1556-VII) з внесеними доповненнями 2017, 2020, 2022 роками, а також Статутом та Положенням про студентське самоврядування навчального закладу.

Вищим органом студентського самоврядування є загальні збори, які наділені правом приймати Положення про студентське самоврядування, обирати виконавчі органи строком на один рік, визначати їх структуру, порядок обрання та термін їх повноважень, заслуховувати звіти виконавчих органів, а також мають право переобирати або усувати їх із своїх посад за результатами загального таємного голосування, для чого необхідні підписи не менш як 10 відсотків здобувачів. Виконавчі органи студентського самоврядування факультету обираються на загальних зборах цього підрозділу.

Ректор навчального закладу зобов'язаний забезпечити належні умови для діяльності органів студентського самоврядування (надати приміщення, меблі, оргтехніку, забезпечити телефонним зв'язком, постійним доступом до Інтернету, виділити місця для встановлення інформаційних стендів тощо). Матеріальне забезпечення відбувається на договірних умовах.

Керівник студентського самоврядування та його заступники можуть перебувати на посаді не більш як два строки. З припиненням їх навчання в університеті припиняється і їхня діяльність у студентському самоврядуванні.

Основні повноваження органів студентського самоврядування в управлінні навчального закладу встановлені Законом «Про вищу освіту» та Статутом університету. Це участь в обговоренні та вирішенні питань щодо удосконалення освітнього процесу, науково-дослідної роботи, призначення

стипендій, організації дозвілля, оздоровлення, побуту та харчування, участь у заходах по забезпеченні якісної вищої освіти, захисту прав та інтересів здобувачів, участь у вирішенні питань забезпечення належних побутових умов проживання студентів у гуртожитках та організації харчування та інше.

Ректори навчальних закладів можуть прийняти рішення про відрахування здобувачів та їх поновлення на навчання, переведення студентів, які навчаються за державним замовленням, на навчання за контрактом і навпаки, які навчаються за приватні кошти, на навчання за державним замовленням, призначати заступників деканів факультетів, заступників ректора та інше лише за погодженням з органом студентського самоврядування.

Фінансовою основою студентського самоврядування є кошти, які визначаються ректором за погодженням із Вченою радою університету в розмірі не менше 0,5 % коштів спеціального бюджетного фонду. Кошти використовуються для виконання завдань, зокрема не менш як 30 відсотків коштів повинні витратитися на наукову діяльність студентів.

Студентське самоврядування в європейських країнах має деякі відмінності, в тому числі і законодавчі. Так, у Англії студентська спілка існує у багатьох університетах. Обов'язковою умовою їх діяльності є соціальна та організаційна діяльність студентів.

Спілки мають власні приміщення на території університету. Голова студентської ради, який працює повний робочий день, отримує заробітну плату. Всі студентські ради мають потужне фінансування за рахунок державних установ, університетів та приватних спонсорів.

У навчальних закладах освіти Франції найпоширенішим є представництво студентів на рівні університетів. Університети працюють у складі адміністративної, наукової та ради з питань навчання і університетського життя. Студенти обираються до рад терміном на 2 роки.

Крім роботи в радах, вони зобов'язані брати участь у дисциплінарній та соціальній університетських комісіях.

Американські ВНЗ будують свою діяльність виключно за самостійно розробленою Конституцією та Статутом.

Висновок.

Студентського самоврядування в наших вітчизняних вузах повинно розширювати свою діяльність і охоплювати всі сфери життя студентів. Участь у діяльності органів студентського самоврядування - це шлях виховання поваги до Закону, здобуття навичок у професійних справах, умови для самореалізації особистості, досвід у спілкуванні. Така діяльність навчає студентів поважати особисті права та свободи, толерантно ставитися до свобод і прав інших громадян, відповідально виконувати обов'язки, налагоджувати стосунки на основі тактовності, справедливості та чесної конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. Офіційний вісник України. 2014. № 63 (15.08.2014). Ст. 1728. (Із змінами, внесеними згідно із Законами (ВВР, 2015, № 30, ст.271 і № 498-VIII від 02.06.2015. Документ 1556-VII, чинний, поточна редакція — Редакція від 09.08.2019, підстава - 2745-VIII.

2. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. Офіційний вісник України. 2017. № 78 (06.10.2017). Ст. 2392. Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2834-IX від 13 грудня 2022 року. {Закон визнано таким, що відповідає конституції України, згідно з Рішенням Конституційного Суду №10-р/2019 від 16.07.2019}.

3. Газета «Голос України» за № 23 від 10.02.2010р.

Доморослий В.І.

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін

Уманського національного університету садівництва

ДУХОВНЕ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ: СУЧАСНЕ ОСМИСЛЕННЯ

Проблематика духовного традиційно утворює одну з найважливіших тематичних сфер філософської науки. Вона надзвичайно актуалізується в переломні моменти культурно-історичного розвитку, коли попередні засади людської діяльності значною мірою вичерпують себе, через що загострюється питання про ідеали, смисли і світоглядні горизонти буття людини в світі. Зростаючий масив знань у сфері духу і звільнення філософії від примата виключно ідеологічних функцій, вимагають паралельного осмислення і розвитку методологічних основ, на яких базується дослідження проблематики духовного. Необхідно проаналізувати ті онтологічні передумови, що лежать в основі духовного розвитку людини, будь-яких людських дій.

Проблема виникає щойно ми намагаємось дати визначення цього поняття. Духовне життя, виконує у мові функцію виділення особливої сфери людського буття, відмінної від інших його сфер (тих, які не можна зарахувати до духовного життя. Воно сприймається як діяльність – свідомо активність суб'єкта. Певна частина часу життя цього суб'єкта зайнята увагою до специфічного об'єкту і направленими на нього видами діяльності. Цей об'єкт кваліфікується як духовний, відповідно духовними уявляють і направлені на нього види діяльності. Чуттєві й інтелектуальні стани суб'єкта також визначаються як духовні стани. Але коли увага суб'єкта переводиться на явища, які не мають духовного змісту, припиняється духовна діяльність, і людина перестає відчувати духовні стани. Цілісний процес життя людини, таким чином, поділяється на реальність духовного життя та реальність

«матеріального» життя. Перша розглядається як діяльність, яка спрямована на уявлення, пізнання, відтворення, перетворення певного (духовного) змісту. Феноменом духовного життя є те, що відноситься до того чи іншого виду духовної діяльності (види діяльності визначають типи духовного життя).

Однак можливе й інше розуміння духовного життя людини, виходячи з визнання цілісності її життєвого процесу, цілісності її переживання і життєствердження. Оскільки ми говоримо про людину, то ми говоримо про сутність, що самовизначається.

Самовизначається людина перш за все через мову. Мовні структури початково занурюють індивіда не просто в певну систему орієнтації у світі, але в таке буття, суб'єкт якого з необхідністю самовиявляє себе в світі таким чином, що усвідомлює себе самого в якості суб'єкта власного самовизначення. Завдяки мові людина лише й стає людиною. Цей людинотворчий статус мови глибоко висвітлено в працях М. Гайдеггера та у філософській герменевтиці Х.-Г. Гадамера. «Дар мови, - пише М. Гайдеггер, – вирізняє людину, лише й роблячи її людиною. Цією рисою окреслено її єство. Людина не була б людиною, коли б їй було відмовлено в тому, щоб мовити – безперервно, всеосяжно про все, в багатоманітних різновидах і в більшій мірі у невимовленому – «це є те»? [Шинкарук 2004, с. 298].

Мова втягує людину в стихію духовного, забезпечує становлення (формування) людського в людині. Навіть дуже проста констатація «Я – людина» – це вже дійсно духовний акт. Оскільки ж свідомість своєю приналежністю до людського роду іманентна індивіду, то з цієї точки зору навряд чи можливо зрозуміти феномен людського життя поза його цілісність, розділивши його на духовне і «матеріальне». Життя стає людським, коли воно виступає як духовне. В цьому сенсі поняття духовного життя можна вжити як абстракцію, яка покликана бути узагальненим вираженням всіх «духовних аспектів» життя людини. За допомогою цієї абстракції можна описати ті її реалії, через які розкривається її духовна визначеність. Навіть всезагальні

форми предметного буття людини простір і час неможливо уявити поза їхніми духовними визначеннями. Людина як суб'єкт свого буття не існує в часі лише в фізичному сенсі, час людського буття сам по собі є духовний феномен. Час як буття є те, що з'єднує у моментах осмисленого дійсного досвід минулого і майбутнього, тобто як тривалість людського життя час є умовою, основою і способом розкриття буття в якості людського буття. Дух в цьому значенні – це людське переживання часу. Так само і простір людського буття не є суто матеріально-предметною протяжністю світу, він виступає як суб'єктивно обміркований простір. Людина, по суті, з самого початку живе в просторі, який конструюється духовно. Вона вже за своєю природою – істота одухотворена.

Тепер звернемо свою увагу на те, як проминає духовне життя відносно самого суб'єкта. Воно є не що інше, як побудова і розвиток життєвого світу людини, горизонти якого задаються як конкретно-історичними культурними образами духу, типами культури, так і безпосереднім життєвим досвідом особистості.

Життєвий світ – це те, що належить індивіду, але в той же час включає в себе і родові, і всезагальні характеристики буття. Всезагальним є сам спосіб конструювання життєвого світу – власне людський спосіб. Таким виступає феномен переживання. Переживання – це сфера, в якій духовна дійсність, виступаючи безпосереднім надбанням індивіда як персоніфікованої суб'єктивності, зливається в безпосередніх чуттєвих станах людини з її предметним буттям і, тим самим, змістовно наповнюється тотальністю світових зв'язків і відносин буття. Переживання є переживання, тобто входження людини в життєвий потік, через який і здійснюється людське буття. Поряд із своєю історично заданою розміреністю, життєвий потік може відкриватися індивіду як стихія випадковості та спонтанності. В переживанні людина не тільки проживає час свого життя, але й стверджує свою самостійність, привласнюючи всю життєву реальність у тому її ракурсі, в

якому вона розкривається для неї у світлі подій, ситуацій, обставин її індивідуального життя, тобто унікально.

В усьому цьому і полягає феномен духовного, в якому людина стверджується у своїй людській якості, знаходить сенс свого життя. Тому нам потрібно приєднатися до думки про те, що «якщо бачити в духові шлях людини до самої себе, тоді потрібно визнати... що духовний розвиток людини не є дещо відмінне від дійсного життя. Духовний розвиток здійснюється в тому ж проміжку часу, нереальне людське життя». [Дацюк 2009].

Таким чином, духовне життя людини являє собою діалектику вкоріненості в світ зі всіма її смислами і відношеннями і пошуку власної справжності, що структурується у часі, знаходження сенсу свого існування, що стверджується в практичній реальності вибору, діяння, події безпосереднього життя. М. Гайдеггер визначив ці характеристики людського

буття поняттями «забуття» і «турбота». Якщо в «закину тості» людина визначена зовні народом та історією, то в «турботі» вона набуває суверенності свого життєвого світу і бере на себе відповідальність за розкриття буття в його істинності і справжності, що проявляється в унікальних подіях життя кожного унікального суб'єкта. Жити духовним життям - значить знаходитись в турботі про те, щоб буття здійснилось через твоє власне існування, щоб воно розкрилось в тобі, мало свій сенс. Це постійний пошук відповіді на питання про сенс, який задає людині буття у кожній ситуації, події, факті її існування.

Отже, можна говорити, що духовне життя – це самовиявлення людини в світі, самовизначення себе в ньому і виконання деякого буттєвого сенсу. Буттєві смисли не є деякі змістовні константи, їх можна уявити перш за все як механізми питань буття людині, відповідаючи на які, людина в межах свого життєвого світу знаходить ту відповідь, яка дозволяє їй здійснитися як людині. Чому ці відповіді є тими чи іншими? – питання людського буття. Раціонально вивести ту чи іншу специфіку відповіді неможливо – таке людське буття.

Таким чином, духовне життя є узгодження з історично виробленими культурою смислами, що тобто обмеження необмеженої свободи живої суб'єктивності, причому таке обмеження, яке дозволяє здійснити лише осмислені можливості власного майбутнього. Отже, воно поєднує в собі роботу переживання як свідомості і дійсну безпосередність практичного тілесно-духовного самопочуття людини. В цьому розумінні його можна подати як досвід.

Досвід - це те, що переживається зараз, але також те, що вже пережито, але бере участь в актуальному переживанні. Досвід змінюється новим (іншим) досвідом. Далі, досвід – це те, що здійснюю і що випробовую сам, тобто це така свідомість, яка уявляє світ і буття в співвіднесеності з суб'єктом досвіду. Оскільки досвід відкритий дійсності в її все нових іпостасях і так як новий досвід, його знаходження є спосіб існування досвіду як такого, то досвід є переживання того, що є в дійсності, того, що відбувається насправді. «Однак те, що є, – це в даному випадку не те чи інше, але те... що вже не підлягає відміні... Справжній досвід є той, в якому людина усвідомлює свою конечність. Могутність і самовпевненість її розсудку, який планує, знаходять тут свою межу. Переконаність у тому, що все можна переробити, що для всього є час і що все так чи інакше повторюється, виявляється простою видимістю... Визнання того, що є, означає... усвідомлення тих меж, всередині яких майбутнє ще відкрите для очікування і планування, - чи ще у більш загальній формі: усвідомлення того, що всі очікування та плани конечних істот самі конечні й обмежені. Справжній досвід, таким чином, є досвід власної історичності» [Гадамер 1993, с. 198].

Список використаних джерел:

Гадамер Х.-Г. 1993, Істина і метод основи філософської герменевтики. Читанка з історії філософії. Книга 6. Зарубіжна філософія ХХ ст. - Київ, 1993. С.196-201

Дацюк С. 2009, Що таке духовність та навіщо вона потрібна. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2009/06/16/4026929/>.

Шинкарук В.І., 2004. Духовная культура – человек – искусство. Вибрані твори: у 3-х т. Київ: Український Центр духовної культури, 2004. (Філософська спадщина України). Т. III. Ч.І. С. 297-310.

Калач Д.М.

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного університету імені М.І. Пирогова

МІЖКОНФЕСІЙНИЙ ДІАЛОГ – ЯК ФОРМАТ ДУХОВНОГО ЄДНАННЯ НАЦІЇ

Новітній етап державотворення України та єднання нації визначає особливе місце міжконфесійних відносин у сфері суспільного життя. Проблеми, які виникають у середовищі християнських церков актуалізуються глобальними процесами демократизації, як своєрідної ознаки сучасного культурного розвитку. У відносинах між християнськими церквами в Україні відбувається посилення напруженості, викликані розгортанням конфліктів, зумовлених не лише міжконфесійними протиріччями, а й обставинами військового, політичного, економічного та соціального характеру. В ситуації військової агресії, загальної світової кризи при одночасному зростанні незадоволення соціально-економічним становищем, поглиблюється проблема міжнаціональних відносин враховуючи ментальність багатьох народів України сформованих під впливом різних віросповідань. У зазначених умовах стає очевидним важливість встановлення цивілізованих стосунків між конфесіями і необхідність міжконфесійного діалогу для збереження суспільно-політичної стабільності.

Відкритим залишається також питання впливу авторитету християнських конфесій на формування духовно-морального клімату й взаємовпливу етнокультурної та геополітичної складової на становлення українського суспільства і їх взаємозв'язок із релігійними процесами.

У працях дослідників висвітлюються різні шляхи впровадження діалогу у міжконфесійних відносинах. При цьому, сам діалог вченими осмислюється як необхідний засіб гармонізації міжконфесійних відносин, актуальність якого посилюється в умовах сучасних трансформаційних змін у всіх сферах людського життя.

Міжконфесійний діалог – різнобічне явище, у межах якого взаємодіють антагоністичні та конструктивні аспекти – від пошуку компромату на свого опонента до пошуку шляхів взаєморозуміння. Незважаючи на актуальність цієї проблематики, комплексного дослідження, яке б розкривало її багатогранний зміст, з повним висвітленням питання досі немає, воно потребує філософсько-релігієзнавчого аналізу міжконфесійного діалогу, упорядкування різних підходів до його осмислення й увиразнення факторів, які сприяють дослідженню зазначеного процесу.

У ХХ-ХХІ ст. особливо активно впроваджувалася ідея діалогу культур. Різні площини взаємовідносин між ними ставали об'єктами досліджень науковців розмаїтих галузей знань, зокрема філософів, релігієзнавців, богословів, які розглядали культуру як форму спілкування людей всіляких середовищ. Діалог у цьому контексті поставав загальним гарантом людського взаєморозуміння. Культуру визначали як важливу складову діалогу, основу існування людей різних національностей.

Діалогічне розуміння культури, на думку дослідника міжконфесійних відносин Л. Филипович, передбачає наявність спілкування на мікро- та на макрорівнях (персональному та соціально-історичному), що можливе в різних формах, зокрема через текст, через внутрішній діалог, у якому спілкування із самим собою постає розмовою з іншим, через зовнішні форми спілкування,

коли носіями діалогічних ідей є живі люди, інституції. Але зміст і форма такого діалогу закладаються самою архітектонікою культури, її типом. Певним типам культури відповідають і певні типи соціально-ідеологічного спілкування, які характеризуються тими чи тими світоглядними домінантами, стилем мислення, поведінковою моделлю, моральним імперативом, мовою тощо. Усе це насамперед стосується діалогу релігій як культурного компендіуму, що формує й своє специфічне розуміння останнього [6, с. 160-163].

Релігійна свідомість за своєю природою прагне до монополії на істину, до переконання у винятковості своєї віри та її перевазі над іншими. Як загальне правило можна констатувати нетерпимість релігійної свідомості, яка залежить від догматичних основ відповідної конфесії, особливостей історичного періоду, культурного середовища й може варіюватися від байдужості або навіть деякої симпатії до агресивної неприязні.

В умовах глобалізації перед суспільством постає потреба налагодження міжконфесійних та міжцерковних відносин на основі конструктивного та діалогічного характеру. Таким чином діалог виступає особливою формою взаємодії суб'єктів міжконфесійних та міжцерковних відносин на шляху у пошуку колективних рішень, реального поступу, який призводить до порозуміння та домовленостей. У зазначеному контексті, міжконфесійний діалог, розглядаємо як форму спілкування і співпраці між християнськими конфесіями (православ'я, католицизм, протестантизм), а міжцерковний діалог як співробітництво церков у православному середовищі

Міжконфесійний діалог у реаліях сьогодення актуальний і необхідний, проте малодосліджений. Цей фактор можна пояснити через неозначеність основних завдань міжконфесійного діалогу, що сформувало скептичне ставлення до нього з боку фахівців, кліриків та мирян.

Практичні різновиди міжконфесійних діалогів та співпраці в Україні постійно динамічно розвиваються: від спільного відстоювання церквами прав

віруючих до волонтерської допомоги, а також державною підтримкою під час трагічних військових подій на Україні.

Усвідомлюючи значення міжконфесійного діалогу як гаранта гармонізації релігійних відносин дослідники розробили наукове розуміння проблеми міжконфесійного діалогу, запропонували науково обґрунтовані підходи до означеної проблеми. Однак, сучасні виклики, з якими стикається українське суспільство, актуалізують потребу в системному релігієзнавчому аналізі та політичному врегулюванні сучасного стану, перспектив міжконфесійного діалогу в Україні.

Список використаних джерел:

1. Бабій М. Діалог як фактор оптимізації міжконфесійних відносин / М. Бабій // Релігійна свобода: Міжконфесійний діалог як складова становлення громадянського суспільства. Науковий щорічник. За загальною редакцією д.філос.н. А. Колодного, к.істор.н. Г. Попова, д.філос.н. Л. Филипович, к.філос.н. М. Бабія –Київ: Світ знань, 2007. – С. 9–13.
2. Березяк О. Толерантність як умова подолання несприйняття іншого / О. І. Березяк // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – Вип. 34. – С. 40–44.
3. Бистрицький Є. Конфлікт культур і методологія толерантності / Є. Бистрицький // Єдність світу і розмаїття культур: Матеріали круглого столу українських та російських філософів // Філософська думка. – 2011. – №4. – С. 102–118.
4. Горкуша О. Міжконфесійний богословський діалог в сучасній Україні / О. Горкуша // Українське релігієзнавство. Релігія-Світ-Україна. Колективна монографія в 3-х книгах за науковою редакцією професорів А. Колодного і Л. Филипович. Книга II: Міжконфесійні відносини полі конфесійної України // Українське релігієзнавство. – К., 2011. – Спецвипуск 2011-1. – С. 25–54.

5. Кобетяк А. Критерії та межі толерантності у міжконфесійних стосунках / А. Кобетяк // Держава і Церква: форми взаємодії в умовах трансформації українського суспільства: Міжн. наук.-практ. конф. (28-29 травня 2014 р.) / за аг ред.. В.І. Докаша. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. – С. 52–57.

6. Филипович Л. Католицька концепція міжрелігійного діалогу: зміна акцентів / Л. Филипович // Релігія-Світ-Україна. Колективна монографія в 3-х книгах. Книга І: Релігія у світі культурно-цивілізаційного діалогу. Українське релігієзнавство. – К., 2010. – № 56. – С. 164–172.

Кашоїда Я.В.

*студентка I курсу магістратури спеціальності «Менеджмент
організацій та адміністрування»*

Уманський національний університет садівництва

Науковий керівник: Машковська Л.В. - к.ю.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

СИСТЕМА ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах ринкової економіки науково-технічна інформація стає все більш цінним товаром. Нормальний розвиток суспільних відносин, пов'язаних з виробництвом, товарообігом, наданням послуг тощо, неможливий без належного забезпечення суб'єктів господарювання науково-технічною інформацією. Тому не випадково інтелектуально-творчу діяльність вважають найважливішим чинником соціально-економічного розвитку України. Одним із видів такої діяльності є науково-технічна творчість.

Відповідно до ч. 1 ст. 418 ЦК України: «Право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший

об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом» [2].

Механізм правового регулювання відносин інтелектуальної власності можна розглядати як систему правових засобів, що забезпечують упорядкованість суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності з метою задоволення інтересів творців, правовласників, суспільних інтересів. Серед елементів правового регулювання відносин інтелектуальної власності важливу роль відіграє договір. У сучасних умовах договір є тим правовим інструментом, який діє на всіх стадіях правового регулювання відносин інтелектуальної власності.

Договори про створення та використання об'єктів інтелектуальної власності є не лише основним джерелом виживання творців та інших суб'єктів права. Воно також є основною правовою формою реалізації конкретними суб'єктами своїх суб'єктивних прав власності, головною метою творчої діяльності.

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про інноваційну діяльність» Інноваційний продукт є результатом виконання інноваційного проекту і науково-дослідною і (або) дослідно-конструкторською розробкою нової технології (в тому числі - інформаційної) чи продукції з виготовленням експериментального зразка чи дослідної партії і відповідає таким вимогам:

а) він є реалізацією (впровадженням) об'єкта інтелектуальної власності (винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, селекційного досягнення тощо), на які виробник продукту має державні охоронні документи (патенти, свідоцтва) чи одержані від власників цих об'єктів інтелектуальної власності ліцензії, або реалізацією (впровадженням) відкриттів. При цьому використаний об'єкт інтелектуальної власності має бути визначальним для даного продукту;

б) розробка продукту підвищує вітчизняний науково-технічний і технологічний рівень;

в) в Україні цей продукт вироблено (буде вироблено) вперше, або якщо не вперше, то порівняно з іншим аналогічним продуктом, представленим на ринку, він є конкурентоздатним і має суттєво вищі техніко-економічні показники [3].

Загалом, глава 62 Цивільного кодексу України та аналіз ст. 331 Господарського кодексу України дає підстави стверджувати, що предмети договорів на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських робіт є подібними до предметів договорів на створення і передачу технологічної продукції.

Водночас варто зазначити, що договір на створення та передачу науково-технічної продукції слід розглядати як господарський договір, який має певну тематику – технологічна продукція повинна відповідати характеристикам інноваційної продукції. Предмет договорів на виконання науково-дослідних або науково-технічних робіт є ширшим і не обмежується якимись ознаками. Крім того, оскільки договори про створення та передачу технологічної продукції є господарськими договорами, то відносини, що випливають з них, мають регулюватися Господарським кодексом України та іншими законодавчими актами [1, 2].

Відповідно до ч. 1 ст. 1107 ЦК України розпорядження майновими правами інтелектуальної власності здійснюється на підставі таких правочинів:

- 1) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- 2) ліцензійний договір;
- 3) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- 4) договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності;
- 5) інший правочин щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності [2].

Отже, договори у сфері інтелектуальної діяльності часто мають особливості, що відрізняють їх від інших цивільно-правових договорів. Окремі підрядні групи також мають характеристики, відмінні від інших підрядних груп у сфері інтелектуальної діяльності.

Як відомо, об'єктом цивільних правовідносин є право або необхідність правового врегулювання відносин, що складаються між суб'єктами права в даному випадку. Це загальне правило поширюється і на відносини у сфері інтелектуальної діяльності.

Тому, об'єктом договірних відносин, що складаються у сфері інтелектуальної діяльності, може бути правочин, спрямований на створення об'єкта інтелектуальної власності або використання його об'єкта.

Виходячи з наведених вище факторів, слід зробити наступні висновки. Якщо договори є таким важливим правовим інструментом у сфері інтелектуальної діяльності та інтелектуальної власності, то вони мають бути найретельніше врегульовані.

Також для України першочерговим інтересом має бути ефективний правовий захист результатів творчої діяльності з потужним вітчизняним науково-технічним потенціалом, а також їх безпосереднє та цільове використання для соціально-економічного та технологічного розвитку країни. Тому для створення відповідних оптимальних умов активізації науково-технічної діяльності вчених, конструкторів, винахідників і раціоналізаторів — так званої творчої еліти суспільства — необхідний комплекс механізмів її стимулювання. Необхідно запровадити абсолютно новий активний механізм стимулювання майнового та немайнового характеру, який базуватиметься на гарантованій підтримці державної влади та адаптований до ринкових умов.

У рамках державної політики доцільно сформулювати концепцію економічних, технологічних і правових умов, які вводять найкращі результати інтелектуальної діяльності людини в структуру життєздатності держави.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 01.04.2023. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV . Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> .

Кожушко Т. В.

викладач кафедри соціальних та правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

МУДРІСТЬ СЬОГОДЕННЯ У ДЗЕРКАЛІ ДУШІ МИКОЛИ ЗАПОРОЖЦЯ

Сьогодні, коли наш мирний світ агресивно руйнується, деформується та вибухає, свідомість змушена шукати шляхи адаптації до нових реалій, де війна стала дійсністю, де страх на рівні інстинкту керує розумом, де щастя бути живим та можливість фізіологічно відповідати статусу людини розцінюється як подарунок Долі, де поруч, зовсім поруч біль, жах, ракетні удари, просто людське горе, втрати, поповнення невідомих банківських карток, як таємна надія: «цього зі мною не станеться, краще кошти».

Нові реалії сьогодні – у розмиванні хибних сутностей, що причаїлись в людській подобі десь неподалік, у нерівноцінній боротьбі внутрішнього Я з брилами зовнішнього насилля, у маневруванні між інформаційними потоками та зіткненням наративів.

Нові реалії сьогодні – це час зародження орієнтирів, що здатні переформатувати дійсність, яка наразі балансує між укриттям та підвалом, гулом сирен, шумом моторів військових літаків та повідомленнями про «відбій тривоги».

Нові реалії сьогодні – це спроба у відцифрованих думках та схоплених образах контурів душі віднайти смисли, які пробуджують надію на можливість бути вільною людиною у незалежній країні та будувати майбутнє тут.

Нові реалії сьогодні – це чергове утвердження ідентичності, кожної понівеченої душі, кожного, хто називає себе українцем, кожного, хто разом з Україною.

Нові реалії сьогодні – це чистий простір думки, яка живиться енергією незламного духу та життєвої мудрості, саме такі інтенції надходять у Всесвіт від Миколи Олексійовича Запорожця – «Відмінника освіти», кандидата філософських наук, доцента кафедри соціальних та правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Життєвий шлях Миколи Запорожця розпочався у мальовничому селі центральної України з дивовижною назвою Лісове на Черкащині. Милозвучність малої Батьківщини відгукнулася глибокою душевністю та чуйністю майбутнього педагога.

Саме тут, на Тальнівщині, формується світоглядний простір та цінності Миколи Запорожця, закладаються життєві орієнтири, серед яких домінує невинне прагнення до пізнання – це і спонукало вибір майбутньої спеціальності. Серед безлічі освітніх можливостей середини двадцятого століття Микола обирає філософський факультет державного університету імені Тараса Шевченка в Києві.

Для хлопця з сільської місцевості – це був непростий крок, але природня здатність перемагати, сила волі, розумі та духу втілили мрії в реальність. Микола здобув диплом з омріяною спеціальністю – філософ, викладач філософських дисциплін. Водночас з додатком до диплома отримав

неоціненний досвід спілкування з професорсько-викладацьким складом альма матері, який відгукнувся професіоналізмом, майстерністю та своєрідністю у власній викладацькій діяльності. Там же в університетських стінах закладались дружні зв'язки з однодумцями, які стали в подальшому друзями, колегами, відомими науковцями сучасності суголосним імені «випускник філософського факультету».

Трудову діяльність Микола Запорожець розпочав в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини у 1976 році. Молодий викладач, з досвідом служби у прикордонних військах вирізнявся неабиякою харизмою, вмінням переконання та дисципліною розуму. Спектр філософських дисциплін, які викладав Микола Олексійович був досить широкий, серед яких непоміченими не пройшли курси логіки, міфології, філософії історії. Подібна дисциплінарна різноликість стимулювала до розвитку та подальшого фахового вдосконалення. Тому в 1987 році поповнив лави аспірантури Київського економічного інституту імені Д. Коротченка. Преференції Миколи завжди були у сфері українства, тому тематикою подальших наукових інтересів не могло бути ніщо інше як відкриття світові імен, що причетні до ствердження національної ідентичності.

Ця сторінка життя Миколи Запорожця приурочена дослідженню творчості визначного українського філософа, педагога Памфіла Юркевича. Наполеглива праця та цілеспрямованість карбувала особистість Миколи і відкривала нові грані його душі під час діалогу крізь століття з корифеями української філософської мудрості. Як результат, вже маючи досвід батьківства та підтримку люблячої дружини Галини Миколаївни, Микола Запорожець в 1994 р. у спеціалізованій вченій раді при Київському університеті імені Тараса Шевченка захистив кандидатську дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.05 – Історія філософії. Тема дисертації: «Критика П. Юркевичем філософського матеріалізму». А вже у 1996 р. здобув вчене звання доцента

кафедри суспільних наук Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Колектив університету за роки роботи Миколи Олексійовича змінювався, неодноразово міняла назву і кафедра, яку певний період він очолював. Незмінним залишались бажання віддаватись улюбленій справі, пам'ятаючи Сократівське «Пізнай самого себе!». Ці смисли завжди присутні на лекціях, наукових заходах та у побутовій риторичі Миколи Олексійовича, постать якого є знаковою для Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Ці смисли надають нових значень бурхливим реаліям сьогодення – це вміння бачити в людських очах глибинну сутність душі українського народу, вміння донести мудрість в незрілі світоглядні нетрі, розуміння проблеми у її витоках та влучне її озвучення – саме так еманує внутрішня краса та гнучкий розум Миколи Олексійовича Запорожця, який вже четвертий десяток поспіль карбує дух українства у студентській молоді та щедро ділиться власним досвідом, здобутками з колегами, який зумів стати другом, залишитись філософом та непересічним українцем у надважкий для нашої держави час боротьби за нові реалії сьогодення.

Коваленко-Чукіна І.Г.

доцент кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін

Уманського національного університету садівництва

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

Суб'єкти права власності на землю сільськогосподарського призначення або ж державні підприємства, яким земельна ділянка надана на праві користування зазнають майнової шкоди внаслідок псування чи іншого пошкодження земельної ділянки, безгосподарного використання земель, псування сільськогосподарських земель, забруднення їх виробничими та іншими відходами та стічними водами. Ця шкода заподіюється тому, що не вживаються обов'язкові заходи поліпшення земель і охорони ґрунтів від вітрової, водної ерозії та інших процесів, що погіршують стан ґрунтів.

Майнова відповідальність передбачає можливість компенсації шкоди, заподіяної порушенням законодавства про використання земель та інших природних ресурсів. Компенсація може мати місце внаслідок правомірних дій у разі вилучення земель та інших природних ресурсів для громадських і державних потреб, винного заподіяння шкоди власнику чи користувачам природних ресурсів і компенсації державою шкоди, яка виникла з вини екологічно шкідливих виробництв.

Майнова відповідальність сприяє вжиттю заходів щодо відновлення якості земель та інших природних ресурсів, захисту майнових та екологічних прав людини залежно від унікальності, природної та наукової цінності знищених чи пошкоджених природних ресурсів і об'єктів та передбачає елементи штрафного компенсування шкоди, а в ряді випадків і заходи стимулювання, спрямовані на заохочення органів, які здійснюють контроль у

цій сфері та використання засобів на оздоровлення навколишнього середовища і здійснення природоохоронних заходів. [7, с.278].

Згідно ст.88 Земельного кодексу України відшкодування збитків, що їх зазнали власники, користувачі, орендарі внаслідок порушення земельного законодавства. Цією нормою визначається, що збитки, заподіяні вилученням (викупом) або тимчасовим зайняттям земельних ділянок, а також обмеженням прав власника землі та землекористувачів, в тому числі орендарів, погіршення якості земель або приведення їх у непридатність для використання за цільовим призначенням у результаті негативного впливу, спричиненого діяльністю підприємств, установ, організацій та громадян, підлягають відшкодуванню в повному обсязі власникам землі та землекористувачам, в тому числі орендарям, які зазнали цих збитків. У разі обчислення обсягу збитків враховуються проведені витрати на поліпшення якості землі за час використання земельних ділянок, а також неодержані доходи [6].

Відповідно до ст.211 Земельного кодексу громадяни та юридичні особи, винні в порушеннях земельного законодавства несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність.

За порушення земельного законодавства, пов'язаного із заподіянням шкоди землям сільськогосподарського призначення, підприємства, установи, організації та громадяни несуть цивільно-правову відповідальність. У цьому разі винні зобов'язані відшкодувати шкоду в повному обсязі.

Відшкодування шкоди за загальним правилом регулюється нормами цивільного законодавства. Проте існують спеціальні правові акти, які встановлюють порядок розрахунків і відшкодування шкоди, що настала внаслідок порушення земельного законодавства. Цивільно-правова відповідальність передбачена також за порушення лісового, водного законодавства та законодавства про надра. Регулюється її застосування також, крім Цивільного кодексу, відповідними галузями законодавства. [8; С. 218].

Адміністративна відповідальність передбачається природноресурсовим законодавством та Кодексом про адміністративні правопорушення. Підставою для притягнення винних до такої відповідальності є адміністративне правопорушення, тобто протиправна, винна дія чи бездіяльність, яка посягає на право власності на природні ресурси, встановлений порядок управління, природокористування, права та інтереси суб'єктів природокористування і передбачений режим використання, відтворення та охорони даних ресурсів чи порушення при цьому норм екологічної безпеки.

Адміністративна відповідальність може наставати за самовільне зайняття земель, самовільне користування водними об'єктами, надрами, самовільну передачу лісокористування, укладання угод, які в прямій чи прихованій формі порушують право власності на води, надра, ліси, тваринний світ, псування і забруднення сільськогосподарських земель, забруднення земель хімічними та радіоактивними речовинами, виробничими відходами, стічними водами, невиконання вимог природоохоронного режиму по використанню земель; невиконання умов щодо зняття, зберігання і нанесення родючого шару ґрунту, а також інші правопорушення [9; С.114].

Порушення допускаються внаслідок недодержання вимог користування - незаконної порубки та знищення деревини і чагарників, самовільного збору дикорослих плодів, грибів, ягід, горіхів на заборонених ділянках, знищення лісів стічними водами, хімічними речовинами тощо. Негативні наслідки настають також при порушенні законодавства про надра, а саме: при самовільній забудові площ залягання корисних копалин, невиконанні вимоги щодо охорони надр.

Адміністративна відповідальність може застосовуватись і за порушення вимог щодо використання і охорони тваринного світу, зокрема, правил мисливства, рибальства, правил охорони середовища перебування і шляхів міграції тварин, навмисному знищенні об'єктів тваринного світу, занесених у Червону книгу, жорстокому поводженні з тваринами, порушенні правил

транспортування, зберігання засобів захисту рослин, стимуляторів їх росту, мінеральних добрив та інших препаратів, що завдає шкоди тваринному світу, та інші.

Встановлена адміністративна відповідальність за порушення норм екологічної обстановки при виробництві і реалізації сільськогосподарської продукції в спеціально визначених зонах радіаційного забруднення. За загальним правилом адміністративний штраф може накладатися на громадян та посадових осіб. У передбачених же законом випадках (ст.63 КУпАП) на громадян може накладатися штраф у розмірі від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (наприклад, за незаконне використання земель лісового фонду тощо). В окремих випадках передбачається адміністративне попередження чи застосування додаткових санкцій (конфіскація знарядь незаконного полювання, рибальства тощо) [5, с.390].

Найпоширенішим видом відповідальності за земельні та інші екологічні правопорушення є адміністративно-правова відповідальність, яка настає за наявності в діях винних осіб адміністративних порушень, перелік яких міститься в екологічному та адміністративному законодавстві. Більшість з них передбачає накладення на винних штрафів різних розмірів. Адміністративна відповідальність може наставати: за псування та забруднення земель хімічними та радіоактивними речовинами, виробничими відходами, стічними водами, за невиконання вимог природоохоронного режиму по використанню земель; за забруднення та засмічення вод; незаконну порубку та знищення деревини і чагарників, знищення лісів стічними водами, хімічними речовинами, невиконання вимог щодо охорони надр та ін. За ці правопорушення на винних громадян може накладатися штраф у розмірі від 5 до 10, а на посадових осіб від 10 до 20 неоподаткованих мінімумів доходів. У

деяких випадках закон передбачає адміністративне попередження або застосування додаткових санкцій.

Кримінальна відповідальність за порушення норм аграрного законодавства передбачена за вчинення екологічних злочинів та злочинів в сфері господарської діяльності, якими визнаються встановлені кримінальним законом суспільні і екологічно небезпечні дії (бездіяльність), що посягають на встановлений режим використання, відтворення і охорону земель, інших природних ресурсів, екологічний правопорядок та нормативи екологічної безпеки.

Залежно від характеру вчиненого злочину, його суспільної і екологічної небезпеки, кваліфікуючих ознак, об'єктів посягання суб'єктами кримінальної відповідальності можуть бути громадяни і посадові особи. Кримінальні санкції передбачають основні покарання у формі виправних робіт, штрафу, позбавлення волі та додаткові покарання у вигляді позбавлення права займати певні посади, конфіскації майна і предметів злочину [7, с.322].

Кримінальна відповідальність за злочинні порушення екологічного законодавства передбачена Кримінальним кодексом. Природоохоронне правопорушення вважається злочином, якщо воно спричиняє суттєву шкоду вказаним у законі об'єктам природи або навколишньому середовищу внаслідок знищення, ушкодження, Псування природних об'єктів, що охороняються законом або може спричинити шкоду здоров'ю та життю людей.

Кримінальним кодексом, зокрема, передбачені такі екологічні злочини, як: незаконна порубка лісу, порушення правил охорони вод, забруднення водоймищ та атмосферного повітря, знищення або пошкодження лісових масивів, порушення правил охорони надр, забруднення або псування земель, безгосподарське використання земель, проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля. Винні громадяни та посадові особи залежно від характеру злочину та його екологічної і суспільної небезпеки караються позбавленням волі, штрафом та додатковими покараннями у вигляді

позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, а також конфіскацією знарядь і засобів злочину та всього незаконно добутого.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. // Відомості Верховної Ради УРСР від 18.12.1984 - 1984 р., № 51, стор.1122.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України від 29.06.2001 - 2001 р., № 25, 385.
3. Земельний кодекс України. // Голос України. - 2001. - 20 листоп.8
Закон України Про власність від 07.02.1991р. // ВР УРСР № 697-ХІІ.
4. Аграрне право України: Підручник / Під ред.В.М. Гайворонського. - Х.: Право, 2003. - 240с.
5. Аграрне право України [Текст]: підручник / за ред.О. О. Погрібного. - К.: Істина, 2007. - 448 с.
6. Аграрне право України.В.М. Гайворонський, В.П. Жушман, В.М. Корнієнко - Х: Право, 2007.
7. Аграрне право України: Підручник. Х.: Світовид, 2007 - 388с.
8. Аграрне право України: Практикум / В.З. Янчук (ред.). - К.: Юрінком Інтер, 2001. - 253с.
9. Башняк А., Адміністративна відповідальність як правовий інститут // Юридична газета, 2004р. №25 - 15с.
10. Стефанюк В. Проблеми конституційного та адміністративного правосуддя при застосування норм Конституції України та інших законів // Право України, 2002 рік, № 2, с.3.
11. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.: Укр. енцикл., 2003. - Т.3:.. - 624 с.

Ковальський В. Р.

студент 21-мб-а групи факультету агрономії

Уманського національного університету садівництва

*Науковий керівник: Костюк М. В. – к. і. н., доцент, доцент кафедри
соціально-гуманітарних і правових дисциплін Уманського національного
університету садівництва*

ІЗ ІСТОРІЇ КРАЄЗНАВСТВА: МІСТО ГАЙСИН (ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ)

Нині, в добу незалежності Української держави, зростає інтерес до історичного краєзнавства, насамперед, тому, що без цього неможливо говорити про національну ідентичність нашого народу. Усвідомлення рідної землі починається зі свого рідного краю, своєї малої Батьківщини.

Моє місто – Гайсин – має свою давню та славу історію. Недаремно Гайсин, серед 24 міст і селищ Вінницької області, занесений до списку історичних населених пунктів України. Застиглими свідками історії є пам'ятники: археологічні, історичні, архітектурні, мистецькі, яких на території Гайсинського району є більше 200.

В кінці XVI ст., після вторгнення татар, наш край був спустошений. В 1569 р. територія Брацлавщини приєднується до Речі Посполитої. Через 11 років після утворення Брацлавського воєводства (1580 р.) землі, розташовані в середній течії р. Сіб, були даровані польським королем пану Тромчинському. Цю територію стали називати Гальщиною. З цього часу й починається історія міста Гайсина, який ще називали Гальшин або Айсин. Існує низка версій щодо походження назви нашого міста. Зокрема, Гайсин був маєтком багато пана й знаходився серед густих лісів і боліт. Його син, який дуже любив полювати, потрапив у не прохідне болото та зник там безслідно. Це так вплинуло на вбитого горем батька, що він збожеволів і став ходити по лісах і болотах,

гукати: «Гей, син!» Звідти і назва «Гейсин», а пізніше – «Гайсин». Наступна версія є такою: Слово Гальшин походить від польсько-литовської назви – «лісництво» так, як наш край у ті часи був вкритий густими лісами. Краєзнавець П. Мельник із Козятинського району вважає, що Гайсин як місто віродився на місці знищеного поселення з назвою, що походила від імені праслов'янського бога Вирія та потайбічного світу – Гайтосира. Символом цього Бога був птах у небі. Серед багатьох назв лелек є й «гайтошир». Доказом цієї версії може бути й давній герб Гайсина – крило на фоні блакитного неба-вирія.

Перший перепис населення міста був проведений в 1629 р., в якому на той час проживало 822 особи. Місто розташовувалось на важливому шляху, який вів із Варшави до Умані. В 40-х роках XVII ст. воно було однією з фортець, що боронили Брацлавщину від вторгнення турецьких та інших завойовників, а водночас використовувалось шляхтою для боротьби зі збройними виступами українського населення. За договором між гетьманом Юрієм Хмельницьким і поляками в 1659 р. Гайсин переходить у володіння Максима Булиги, полковника Зятковецького полку. Незабаром Гайсин у Булиги відібрали, тому що козаки були незадоволені полковником. Як і скрізь, на поневоленій панською Польщею Україні, власники Гайсина жорстоко експлуатували селян, відбирали у них землю, майно, примушували відбувати панщину, толоку, платити чинш, виконувати багато інших повинностей. Особливо широкого розмаху боротьба проти польсько-шляхетського гніту набула під час Національно-визвольної війни (1654 рр.). У Гайсині формувались повстанські козацько-селянські загони. Недалеко від міста, біля села Карбівки, козацький полк Івана Богуна в грудні 1648 р. завдав відчутної поразки шляхетським військам. Тільки-но розбили шляхту, як посунули турецькі яничари султана Магомета IV. 27 років, починаючи з 1672 р., яничари грабували селян Гайсинщини. Турки й татари забирали людей у полон і

продавали їх у рабство. Після турків, з 1699-го по 1793 рр., на Поділлі знову хазяйнували польські магнати та шляхта.

В 1775 р. м. Гайсин із усіма околицями, що входили в його староство, було передане в особисте володіння на 50 років пану Антонію Ледоховському, а той в свою чергу подарував його в 1789 р. графу Феліксу Потоцькому. 22 листопада 1744 р. польський король Август III надає місту право Магдебурського суду та герб, який був затверджений в 1776 р. Найбільш відомі ватажки гайдамацького руху на Гайсинщині – Голий, Грива, Медвідь, Верлан. В 1793 р. Подолія з Брацлавщиною та іншими територіями, згідно другого поділу Польщі, перейшла до Російської імперії. 2 листопада 1793 р. замість Брацлавського воєводства була створена Брацлавська губернія, а губерньським містом призначена Вінниця. Гайсинщина увійшла до складу Брацлавської губернії, а Гайсин став окружним містом. В 1798 р. Гайсин став повітовим містом, до складу якого входило 12 волостей – Кіблич, Кисляк, Н. Кропивна, Ладизин, Соболівка, Куна, Гранів, Краснопілка, Теплик, Тернівка, М'якохід, Хашевата – із 144 населеними пунктами.

З 1845 р. в місті працює шовковий завод, а в 1870 р. існувало 95 дрібних ремісничих майстерень, поштова станція. 16 червня 1870 р. в м. Гайсині було введено городове повноваження. В 1870 р. було побудовано цегельний завод, в 1880 р. вступає в дію перша, а в 1897 р. – друга тютюнові фабрики; в 1881 р. починають працювати перший, а в 1900 р. – другий пивоварні заводи. В 1911 р. тут вже проживає 13 222 осіб. На той час в місті діяли 18 фабрик та заводів, на яких працювало 748 робітників. Крім того, в місті нараховувалось 40 ремісничих закладів, земська лікарня на 40 ліжок та єврейська – на 6 ліжок. В 1904 р. діяло міське двокласне училище, в якому працювало 11 учителів та церковноприходська школа з двома вчителями. В кінці XIX – на початку XX ст. в Гайсині нараховувалось декілька релігійних общин. Відомий літописець С. Сецінський. подає відомості про те, що в 1899 р. в місті проживало 4665

православних, 306 розкольників – попівців, 174 католики, 9 лютеран, 6470 іудеїв.

Видатними пам'ятками архітектури та містобудування Гайсина є: особняк по вулиці Б. Хмельницького (будинок Шпільберга) – побудований на початку ХХ ст. Історичною пам'яткою Гайсина є школа-інтернат, побудована також на початку ХХ ст. як чоловіча гімназія. До пам'яток архітектури та містобудування відносяться також Будинок гімназії (початок ХХ ст.) – нині тут розміщено історико-краєзнавчий музей. Окрім того, Гранд-готель (1905 р.) по вулиці 1 Травня, 1-а адміністративна будівля 1899 р. по вулиці І. Франка, 26; церква Собору Гранівського монастиря (1867 р.), що знаходиться в с. Слобода Тишківська. Церква унікальна тим, що зверху й донизу розписана ликами святих і рядками з молитв.

Відомими людьми мого міста були: генерал-полковник, Герой Соціалістичної праці, відомий конструктор, перший і незмінний начальник космодрому «Капустин Яр» – Василь Іванович Вознюк; відомий патологоанатом, бактеріолог, епідеміолог, який разом з І. Мечниковим розробляв учення про імунітет, вперше здійснив вакцинацію проти тифу – Володимир Костянтинівич Високович; Герої Радянського Союзу – Олександр Сидорович Пироговський та Степан Юхремович Пономарчук; заслужений діяч мистецтв України, відомий графік, ректор Української академії мистецтв – Андрій Володимирович Чебикін; визначний теоретик-економіст, професор – Володимир Яковець; поети – Осип Осипович Доорохольський та Давид Семенович Бромберг; відомі співаки – Еміль Горовець і Володимир Зарьков.

Тісно пов'язаний із Гайсином життєвий і творчий шлях видатного етнографа, збирача народних перлин Гната Трохимовича Танцюри, який 46 років записував фольклор, зафіксувавши від 150 інформаторів 5 тисяч пісень, близько тисячі казок, легенд, переказів, усмішок, анекдотів, 1536 прислів'їв та приказок, 144 зразки інструментальної музики, сотні замовлень, голосінь, поговорів, прикмет. Результатом тісної співпраці Гната Танцюри з народною

співачкою Явдохою Сивак, яка взяла собі псевдонім Зуїха, стала книга «Пісні Явдохи Зуїхи» (1965 р.), до якої ввійшли 925 пісень та нарис Г. Танцюри «Явдоха Зуїха», де всебічно проаналізовано життя народної співачки. В м. Гайсині відкрито музей-садибу визначного фольклориста. На честь видатних земляків в с. Зятківцях встановлено пам'ятник «Народній пісні жити». Це перший у світі пам'ятник народній пісні.

Найяскравішою постаттю Гайсинщини залишається Герой України, лауреат Шевченківської премії, поет і відомий правозахисник Василь Стус. На Батьківщині Стуса в с. Рахнівці відкрито унікальний музей його імені в місцевій школі та пам'ятний знак «Стусова криниця» – барельєф із рядками вірша, з криничкою та альтанкою.

Нинішній Гайсин – це одне з найбільших міст Вінниччини, важливий економічний і культурний центр області.

Список використаних джерел:

1. Вирський Д. С. Гайсин. Енциклопедія історії України: у 10 т./ редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2004. Т. 2: Г – Д. С. 23.
2. Давидюк А. Т., Кривко П. С. Гайсин. Історія міст і сіл Української РСР: у 26 т. К.: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1967 – 1974. Том: Вінницька область, 1972. С. 193 – 203.
3. Міський краєзнавчий музей Гайсинщини.

Костюк М. В.

*доцент кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін
Уманського національного університету садівництва*

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ НАУКОВО- ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ ЧЕРКАЩИНИ (НА ПРИКЛАДІ МЕРЕЖІ ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ ПОЧАТКУ ХХ СТ.)

Вирішальним фактором соціально-економічного рівня держави є розвиток науки й техніки, що зумовлює актуальність теми даного наукового дослідження. В сьогочасних умовах незалежної України на шляху до дієвої економічної інтеграції на Європейському просторі вагома роль покладається на її агропромислову складову, стан і перспективи якої визначаються якістю науково-освітньої галузі. Відбувається активний пошук нових моделей поступового розвитку науки. У цьому контексті увага сучасних науковців звернена до вивчення історичного досвіду та об'єктивного відтворення вітчизняної історії сільськогосподарської науки та практики, в тому числі й регіональної, що дасть змогу зрозуміти взаємний розвиток науки та аграрного виробництва в різні періоди їх співіснування. Тому аналіз діяльності сільськогосподарських дослідних установ Черкащини, форм і методів їх науково-дослідної діяльності має важливе наукове та практичне значення. Автор дослідження поставила за мету розкрити цей маловивчений аспект регіональної аграрної історії України.

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові принципи історичної достовірності, наукової об'єктивності, системності та наступності, що забезпечують цілісне охоплення обраної проблеми.

Джерелознавчу основу наукової праці становлять офіційні документи державних органів влади, статистичні матеріали, широкий спектр періодичних

видань, звіти сільськогосподарських товариств, дослідних полів; праці окремих учених.

Детальний аналіз становлення дослідної справи та діяльності дослідних установ від періоду становлення до 1914 р. було зроблено В. Морачевським [1]. Особливу увагу автор сконцентрував на значенні дослідних установ для аграрного виробництва.

У другій половині ХІХ ст. з'являються окремі дослідження Л. Похилевича [15], Д. Воєйкова, В. Загоскіна [3], А. Вороніна [4], що стосувалися проблеми землекористування всього Південно-Західного краю та Київщини (відповідно й Черкащини). Щодо проблеми становлення та розвитку науково-дослідницької діяльності слід виділити ґрунтовне дослідження даної проблеми В. Єнкена [6], публікацію І. Стебута про районні дослідні станції [17]. Праці цих вчених мають загальний підхід до вивчення проблеми, що досліджується. Дослідницьку діяльність в окремих приватних маєтках як Київської губернії, так і деяких повітах Черкащини, комплексно досліджено в матеріалах Всеросійської спілки цукрозаводчиків під керівництвом С. Франкфурта, в яких подано тематику досліджень та отримані результати [21]. Значну увагу аграрно-економічному дослідженню Південно-Західного краю, в тому числі Уманському і Звенигородському повітам Київської губернії (Черкащина), приділяло Умансько-Липовецьке сільськогосподарське товариство [10].

У роботах А. Котницького [8] та С. Мурашко [11] наведені результати дослідів у Ладизинському маєтку нащадків Терещенка та в Смілянському маєтку графів Бобринських. Методику досліджень дослідних станцій Київщини, в тому числі, й Черкащини подано в публікації А. Філіповського [20]. Колективні досліди Київської губернії 1911 – 1912 рр. з короткою характеристикою ґрунтового покриву вивчали О. Країнський та Н. Фролов [9].

Важливі дані щодо заходів Київського губерньського земства стосовно геологічних та ґрунтових досліджень, колективних дослідів, дослідження різних галузей сільського господарства: садівництва, бджільництва, тваринництва, шовківництва, виноградарства і т. д. містяться в «Киевской земской справочной книжке-календаре на 1914 год» [7].

Окремі аспекти розвитку сільськогосподарської освіти та науки в регіональних аграрних навчальних закладах знайшли своє відображення у проспектах та ювілейних збірниках, але історія їх становлення подається дуже стисло, вся увага зосереджується на останніх роках діяльності.

На початок ХХ ст. дослідна справа в Російській імперії не мала ніякої загальної планомірності в своїй організації: 1) казенні дослідні станції; 2) земські дослідні поля й станції; 3) міські дослідні поля; 4) дослідні поля при сільськогосподарських навчальних закладах; 5) контрольні насінневі станції; 6) молочно-господарські лабораторії; 7) дослідно-показові комерційні заклади, 8) станції спеціальних культур бавовни, тютюну, 9) машиновипробувальні станції, 10) городні господарства, 11) дослідні ферми [267, с. 19].

На 1910 р. у імперській Росії нараховувалось 256 сільськогосподарських навчальних закладів різних розрядів, в 54 із них офіційно були виділені дослідні поля. Обстановка, в якій проходила робота дослідних станцій, була далеко не блискучою: в 47 дослідних станціях не було ніякого лабораторного інвентарю. Бібліотеки також бідні, в деяких випадках не перевищували 3 000 назв книг. В 34 дослідних організаціях персонал складався з 1 особи, в 14 – з двох, в 12 – з трьох. Всього в дослідній справі працювали 480 осіб з вищою освітою, 40 – з середньою, 150 – з нижчою, з яких 115 власне без освіти – старости, робітники, службовці [2, с. 16 – 17].

На початку ХХ ст. в Південно-Західному краї було три дослідні організації Подільського, Київського та Умансько-Липовецького сільськогосподарських товариств, які мали мережу дослідних полів. Так, на

території Черкащини знаходились Ладизинське, Мошногородищенське, Тальнівське, Смілянське та інші дослідні поля.

Ладизинське дослідне поле входило до складу «мережі дослідних полів Всеросійського товариства цукро заводчиків». Воно знаходилося в Ладизинському маєтку нащадків М. А. Терещенка біля станції Ладизинка Київської губернії.

Розміри дослідницьких ділянок і бюджети по роках змінювалися. Досліди закладалися в одній економії – Велика. Досліди стосувались культури цукрового буряку та поділялися на 2 групи: 1) дослід з чисто технічними прийомами культури буряку: а) посів клубочками різного розміру; б) дослід з сортами буряку; 2) дослід з добривами.

Докладна інформація про методику та завдання дослідного поля розміщені в описі центральної станції «мережі дослідних полів Всеросійського товариства цукро заводчиків» в Києві [16, с. 230 – 231].

Мошногородищенське дослідне поле знаходилось в Байбузькій ділянці Мошногородищенківського маєтку К. А. Балашової. Назване поле входило до складу «мережі дослідних полів Всеросійського товариства цукро заводчиків». Дослідні ділянки закладалися в 2-х економіях – Валявській і Семенівській. Головні питання, що вивчалися на дослідному полі: 1) дослід з чисто технічними прийомами культури буряку; дослід з проривкою; 2) дослід по застосуванню штучних добрив та гною; вплив окремих поживних речовин; форма поживних речовин; дослід з зеленим добривом. Методика та програма робіт викладена в описах центральної станції «мережі дослідних полів Всеросійського товариства цукро заводчиків» в Києві [16, с. 231 – 232].

Смілянське дослідне поле було одним із повних в цілій низці дослідних ділянок, що закладалися в різних економіях графів Бобринських. Ініціатива та організація його заснування належала адміністрації маєтку. Завдання дослідів полягали в вирішенні питань, пов'язаних з культурою цукрового буряку. Друковані праці дослідного поля були наступні: «Звіти по дослідних полях в

Смілянському маєтку графів Бобринських» (за різні роки) та зведений звіт за 1903 – 1904 рр. К. Боровського [16, с. 233].

Тальнівське дослідне поле знаходилося в Уманському повіті в маєтку графа П. П. Шувалова; входило до складу «мережі дослідних полів Всеросійського товариства цукрозаводчиків». Поле було засноване в 1902 р. Досліди закладалися в Лисогірській економії. Питання, що вирішувалися на дослідній ділянці, стосувались головним чином культури цукрового буряку [16, с. 233 – 234].

Важливі питання дослідної справи та тієї ролі, що вона відігравала в розповсюдженні сільськогосподарських знань, були предметом обговорення Всеросійського сільськогосподарського з'їзду в Києві (вересень 1913 р). З'їзд констатував, що кількість дослідних станцій та полів недостатня для задоволення потреби в науково-перевіреніх даних; недостатнім є знайомство з дослідницькою діяльністю у агрономів – випускників середньої сільськогосподарської школи. З метою більшого наближення сільськогосподарської освіти до вимог життя, досконалішої підготовки вихованців середньої школи до практичної діяльності, створення кадрів більш підготовлених працівників для дрібних дослідних закладів, була б бажаною, по можливості, організація дослідних полів при всіх середніх сільськогосподарських училищах. Вказувалось, що при виробленні основної програми дослідного закладу, насамперед, брати до уваги «вирішення практичних питань з вироблення найбільш доцільних прийомів сільського господарства стосовно умов даного району», а вже потім – навчальні завдання. Далі вказувалось на те, що дослідне поле при училищі повинно бути самостійною установою, обладнаною всім необхідним, незалежним від ферми училища, зі своїм бюджетом. До робіт на дослідному полі необхідно задіяти тих учнів, які найбільше цікавилися дослідною справою та мали допомагати персоналу в постановці дослідів та їх обліку в навколишніх господарствах [5, с. 10 – 11].

У 1914 р. спеціальною комісією по вивченню господарств Південно-Західного краю досліджувалися проблеми, важливі для всього цукробурякового району краю: 1) про можливість скорочення парової площі та збільшення площі посівної; 2) про роль сівозміни; 3) про найбільш раціональні способи використання та застосування гною та мінеральних добрив. Простежувалась тенденція до інтенсифікації рільництва та подальшого розширення площі цукрового буряку [18].

В цьому ж році комісія організувала та провела дослідження місцевих насінневих господарств. Відповідно до програми, обговореної на нараді 14 грудня 1912 р., досліджувались питання: 1) про метод відбору – індивідуальний, масовий чи схрещувальний; 2) про організацію полів розмноження; 3) про спосіб визначення господарської придатності сортів; 4) про особливості насінневих культур в даному господарстві. Упродовж двох місяців експедиційних досліджень було відвідано 10 насінницьких господарств і отримано дані стосовно техніки насінневодства в цих господарствах [19].

Дослідні станції відігравали роль наукових агрономічних центрів по обслуговуванню даного району. Вони систематично вивчали теорію в аграрно-історичному зв'язку, охоплювали весь комплекс сільськогосподарського життя, мали живий зв'язок із населенням через агрономічну допомогу та координували свою діяльність із навчальними сільськогосподарськими закладами.

Винятково важливу роль у розповсюдженні сільськогосподарських знань мала науково-дослідна діяльність, яка здійснювалась під керівництвом Умансько-Липовецького сільськогосподарського товариства. В районі його діяльності до 1910 р. не працювала жодна громадська дослідна організація. Інтенсифікація господарства змушувала користуватися всіма новітніми здобутками агрономічної науки для більш вигідного ведення господарства.

В 1911 р. була вироблена програма колективних дослідів, яка мала вирішити питання, що стосувались застосування додаткових добрив, з метою випробування сортів хлібних рослин і коренеплодів [13, с. 37 – 38]. При сприянні товариства були відкриті сільськогосподарські лабораторія та контрольна насіннева станція, а також ухвалено та затверджено програму дослідницької діяльності та колективних дослідів. До правління входили старші спеціалісти з сільського господарства А. Яблоновський, Я. Кржижановський, Ю. Жолкевський. До дослідної справи було долучено 16 маєтків [12, с. 72]. В 1914 р. відділ рільництва відав колективними дослідями, сільськогосподарською хімічною лабораторією та контрольною насінневою станцією. Колективними дослідями завідував А. Яблоновський. Сільськогосподарська хімічна лабораторія була у віданні інженера-технолога Ф. Гілевського, а контрольною насінневою станцією завідував вчений агроном Я. Кулінський. Всього до складу мережі в 1914 р. входило 20 маєтків [12, с. 71]. У всіх господарствах, що досліджувались товариством були влаштовані дощомірні станції зразка Петербурзько-Миколаївської Головної Фізичної обсерваторії, а учасникам – розіслані дощомірні прилади. Спостереження посилалися в Варшавську метеорологічну станцію і Київське губернське земське метеорологічне бюро та друкувалися в журналі «Cazeta Polnicza». Всіх дослідів було проведено 39.

В 16 маєтках був закладений дослід із харчових потреб ґрунту на посіви вівса. Крім того, закладались дослід з дією добрив на буряк – 13, картоплю – 2, висадки – 1. Досліджено 12 сортів вівса, 4 сорти ячменю, 5 сортів картоплі [12, с. 73].

В 1912 р. селянський та рільничий відділи приймали участь в земських виставках малого району в с. Зозові Липовецького повіту, Маньківці та Кузьминій Греблі Уманського повіту. Експонати були нагороджені почесними нагородами [13, с. 45]. В 1913 р було закладено 129 дослідів, а саме: дослідів

з удобренням на овес – 11, пшеницю – 25, ячмінь – 3, горох – 3, буряк – 11, висадки – 1, картоплю – 3 [12, с. 74].

В 1914 р. дослідни проводились уже в 19 маєтках і їх кількість зросла до 144. Досліджено 9 сортів пшениці, 9 сортів вівса, 1 сорт ячменю, 3 сорти картоплі. Метеорологічні спостереження записувались уже в 10 маєтках [12, с. 75].

Хімічна лабораторія була відкрита 15 листопада 1913 р. Зроблено 85 аналізів ґрунту, різного насіння – 99, суперфосфату – 24, а всього – 224. Голова відділу полівництва О. Бидловський в звіті за 1912 – 1915 рр., відмічав, що цих аналізів проведено дуже мало, проте лабораторія в Дублянах у перший рік свого існування зробила 76 дослідів, а лабораторія Київського сільськогосподарського товариства – 36 [12, с. 77].

Колективні дослідни, мали метою – вирішення окремих питань застосування додаткових добрив і відбору, пристосованих до місцевих умов, сортів сільськогосподарських рослин. Лабораторія сільськогосподарського товариства велику увагу приділяла потребам сільського господарства, сільськогосподарським знанням взагалі, в результаті чого з'явилися праці з дослідження «Бардиту», продукту, який отримували із барди при викурці спирту із чорної патоки і фільтерпресної гязі, яку давали місцеві цукрові заводи [12, с. 112].

В 1915 р. колективні дослідни проводились в 20 місцях. Лабораторія досліджувала нове калійне добриво та бардит, а контрольна насіннева станція – 179 зразків насіння. Метеорологічні спостереження проводились на 19 дощомірних станціях. При відділі тваринництва діяв перший в Київській губернії молочний контрольний Союз [14, с. 38].

В 1912 р. відділом полівництва утримувалось 5 показових полів: с. Русалівка Уманського повіту, заснованого в 1909 р.; с. Івахни (1908 р.); с. Росоховатець Уманського повіту – 2 поля (1908 р.); с. Сворновата Балтського повіту Подільської губернії [13, с. 59 – 62].

Робота Умансько-Липовецького сільськогосподарського товариства, спрямована на влаштування дослідницьких установ і їх успішну діяльність, безперечно відіграла вагомий роль в покращенні сільського господарства.

Таким чином, сільськогосподарська науково-дослідна справа сприяли розвитку та вдосконаленню всіх галузей аграрного виробництва Черкаського регіону. На Черкащині склалося декілька типів дослідних закладів: дослідні поля, ділянки, «взірцеві господарства», «колективні досліді» та ін. На початку ХХ ст. в Черкаському краї функціонувала мережа дослідних полів: у приватновласницьких маєтках К. А. Балашової, графів Бобринських, графа П. П. Шувалова, нащадків М. А. Терещенка та ін.; діяло 13 метеостанцій ІІІ-го розряду, заснованих Умансько-Липовецьким сільськогосподарським товариством; окрім цього існували приватні та земські розплідники (Черкаського, Звенигородського, Уманського, Канівського повітів), навчальні (при Уманському училищі та Бобринській школі садівництва) й показові пасіки (Мошенського товариства бджільництва) і т. д.

Організація показових ділянок і колективних дослідів були частиною програми дослідних закладів. Безпосередня практична допомога полягала в контрольних дослідженнях сільськогосподарської продукції та добрив, вирощуванні та продажу сортового насіння, посадкових матеріалів тощо. Польові й лабораторні дослідження переважної більшості дослідних закладів мали місцевий характер. Колективні досліді знайомили власників із новітніми методами рільництва. Типовими напрямками робіт були: вивчення місцевості в природно-історичному відношенні (кліматичному, ґрунтовому, біологічному), проведення польових, вегетаційних і лабораторних дослідів, метеорологічних спостережень для підготовки рекомендацій щодо ведення сівозмін, технічних прийомів, сортів і посадкових матеріалів, добрив, пристосування до місцевих умов. Науково-дослідницька діяльність сприяла розвитку тогочасної сільськогосподарської освіти та науки.

Основні положення та висновки наукової розвідки можуть бути використані при вивченні історії аграрної науки та освіти на регіональних матеріалах, у практиці роботи навчально-наукових закладів сільськогосподарського напрямку. Матеріали наукової публікації можна використати у процесі підготовки навчально-методичних посібників, галузевих довідників, при читанні лекцій із історії сільськогосподарської науки й техніки, краєзнавства, українознавства, регіональної та мікрорегіональної історії України; також сприятимуть подальшим науковим дослідженням із історії аграрної освіти та науково-дослідницької справи України в цілому, аналогічної регіональної історії зокрема.

Список використаних джерел:

1. Агрономическая помощь в России /Под ред. В. В. Морачевского. Петроград: Изд-во департамента земледелия, 1914. 653 с.
2. Бензинъ В. М. Организация сельскохозяйственного образования и опытного дела в Северо-Американскихъ штатах и её перспективы в России. Тамбов, 1913. 30 с.
3. Воейков Д., Загоскин В. Киевская губерния. Статистические сведения о распределении землевладения, о ценности имений и о крестьянском деле. СПб., 1867. 146 с.
4. Воронин А. Записка о владельческих городах и местечках Юго-Западного края. Ч. I. Исторические сведения. К., 1869. 185 с.
5. Голодовский Л. Опытное дѣло и средняя сельскохозяйственная школа. Всероссийскій сельскохозяйственный съѣздъ 1 – 10 сентября 1913 г. Секції земледѣлія и общественной агрономіи. К., 1913. 11 с.
6. Енкен В. К. Развитие опытного дела в России и его современное положение. Полтава, 1912. 52 с.

7. Киевская земская справочная книжка-календарь на 1914 год. С картой Киевской губернии. К.: Ред. «Киевский земской газеты», 1913. 324, LXXII с.
8. Котницький А. И. Обзор результатов опытов в Ладыженском имении наследников И. Н. Терещенко за 1916г. Б. м., б. р. 8 с.
9. Краинский А. В. Коллективные опыты в Киевской губернии 1911 – 1912г. Ч. 1. Текст к цифровому материалу за 1911 – 1912 гг. / Сост. А. В. Краинский и Н. П. Фролов. К., 1913. 117 с.
10. Материалы по аграрно-экономическому исследованию Юго-Западного края (Уманский, Липовецкий, Звенигородский, Таращанский уезд Киевской губернии и Гайсынский уезд Подольской губернии). Гайсын: Изд. Уманско-Липовецкого сельскохозяйственного общества. Тип. Шварцмана, 1909. 178 с.
11. Мурашко С. Ф. Обзор результатов опытов в Смелянском имении гр. Бобринских за 1916 г. Б. м., б. г. 16 с.
12. Отчет о деятельности Уманско-Липовецкого сельскохозяйственного общества за 1914 годъ. Умань: Типография Порядокъ М. А. Тарадаша, 1915. 239 с.
13. Отчет о деятельности Уманско-Липовецкого сельскохозяйственного общества за 1912 г. Умань, 1913. 159 с.
14. Отчет о деятельности Уманско-Липовецкого сельскохозяйственного общества за 1915 г. Умань, 1916. 145 с.
15. Похилевичъ Л. О землевладении в Киевской губернии. К., 1882. 85 с.
16. Справочник по сельскохозяйственным опытным учреждениям России /Составл. секцией опытного дела под ред. и с введением А. Г. Дояренко. М., 1912. XXXII, 372, /2/, 68 с.
17. Стебут И. А. Районные станции и районные вопросы. СПб., 1910. 16 с.

18. Труды комиссии по изучению хозяйств Юго-Западного края. К.: Типо-Литография т-ва «Печатня С. П. Яковлева», 1915. Вып. III. 118 с.
19. Труды комиссии по изучению хозяйств Юго-Западного края. Типо-Литография т-ва «Печатня С. П. Яковлева», 1917. Вып.V. 92 с.
20. Филиповский А. К. Обзор методики работы опытных станций Киевского края. К., 1927. 35 с
21. Франкфурт С. Л., Венгеровский А. М., Деген А. В., Кожин А. П. Труды сети опытных полей Всероссийского общества сахарозаводчиков, состоящей при лаборатории Южно-Русского Общества поощрения земледелия и сельской промышленности: Отчет об опытах с искусственными туками под сахарную свекловицу за 1905 – 1906 гг. Сообщение девятое. К.: Изд. Всероссийского Общества Сахарозаводчиков, 1909. С. 1 – 85.

Кретов П. В.

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціальних та політичних наук Черкаського національного університету

ім. Б. Хмельницького

Кретова О. І.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри слов'янської філології, зарубіжної літератури та методики навчання Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького

**МЕТАФОРА САДУ У ФІЛОСОФСЬКОМУ ПІЗНАННІ
XXI СТОЛІТТЯ**

Сучасний стан наукового знання зазвичай визначають як кризовий через комплекси проблем, пов'язані насамперед з його гуманітарним осмисленням. Процес наукового пізнання є безперервним, тому може видаватися людині в контексті її просторово-часової та історико-культурної обмеженості

незупинним, хоча, звісно, він детермінований низкою як очевидних, так і латентних причин, що обумовлюють його конкретне наповнення, форми здійснення і характер протікання. Видається очевидним, що соціокультурна динаміка, що першою спадає на думку за спроби проб лематизації характеру протікання розвитку наукової картини світу все ж неповністю відображає специфіку цього процесу. Сам процес пізнання, як він постає у людській свідомості, постановка проблеми, пошуки гіпотез, їх осмислення, фіксація знання в дискурсі тощо передбачає необхідну феноменологічно-досвідну систему координат, в межах якої людина здатна описати знання з метою його інтеграції в цілісну картину світу, практичного застосування, насамкінець, екзистенційного переживання. Наразі йдеться про систему філософем, які є блоками концептуальних смислів, віхами, орієнтирами і маркерами формування наукового знання та його інсталяції в загальногуманітарну картину світу, що під нею ми маємо на увазі синтетичну систему, що генерує смисли на різних рівнях індивідуальної та колективної свідомості – від міфологічно-релігійного до наукового і побутового. Лише таким чином наукове знання перестає бути фіксацією вузькоспеціальних ситуативних положень речей і набуває людиновимірною (І. В. Бичко) сенсу гуманітарного знання назагал. Знаменно, що в сучасній вітчизняній філософській традиції прослідковується сплеск фокусування уваги на феноменологічній проблематиці, пов'язаній з філософемою досвіду у найрізноманітніших його контекстах (М. Мінаков «Історія поняття досвіду» (2007), В. Кебуладзе «Феноменологія досвіду» (2012), А. Богачов «Досвід і сенс» (2011) та ін.). На нашу думку, це свідчить про наявність інтенції щодо осмислення сенсоутворюючих структурних концептуальних підстав досвіду і наукового пізнання як у межах свідомості назагал, так і на рівні «генеративних структур» (Н. Хомський) свідомості та мови, тобто в межах наукового дискурсу, а якщо ще вужче, то наукового опису реальності, який лежить в основі наукової картини світу (маємо на увазі, що остання передбачає ще й екзистенційний вимір особистості, переживання нею

власного існування і буття, тоді як науковий опис реальності є простою Вітгенштайновою синтаксично-граматичною системою значень, побудованою із суджень, речень). Таким чином, логічна структура мовного дискурсу самою своєю обмеженістю передбачає механізм метафори як точки сингулярності, подолання меж досвіду і смислу. Цим обумовлене наше звернення до фундаментальної смислогенеративної метафори саду, а також актуальність розвідки.

Метафора саду - очевидно, що це поняття може мати безліч референтів або взагалі його не мати залежно від контексту, обраної логіки мови (скажімо, інтерпретація поняття як мовної метафори може серйозно відрізнитися при оперті відповідно на Ф. де Соссюра, фреге-русселівський підхід, раннього й пізнього Л. Вітгенштайна, М. Фуко, Ж. Дерріду чи сучасну когнітивну філософію свідомості, або ж у межах підходів Дж. Лакоффа (теорія концептуальної метафори), С. Пінкера (когнітивна інтерпретація мови та свідомості і психофізичної-психофізіологічної проблеми (проблеми *body-mind*) та назагал розуміння семіотичного коду мови як іманентно онтологізованого або як лише функціонального, операціонально-службового, прикладного.

На рівні побутової свідомості метафора саду використовувалася протягом століть як спосіб зрозуміти стан людини та наші стосунки з навколишнім світом. У XXI столітті ця метафора набула нового значення, оскільки ми стикаємося з такими безпрецедентними викликами, як зміна клімату, погіршення стану навколишнього середовища та соціальна нерівність.

Один із способів інтерпретації метафори саду в XXI столітті – це заклик до дії, до взяття на себе відповідальності за наш вплив на навколишнє середовище. Подібно до того, як садівник повинен піклуватися про свої рослини та ґрунт, щоб створити здорову та стійку екосистему, ми повинні дбати про нашу планету та працювати над пом'якшенням завданої шкоди.

Крім того, метафору саду можна розглядати як спосіб зрозуміти взаємозв'язок усіх речей. Подібно до того, як рослини, комахи та ґрунт є частиною складної мережі життя в саду, ми всі пов'язані один з одним і з природним світом. Це розуміння може надихнути нас працювати над більш справедливим і справедливим суспільством, де ми визнаємо цінність і гідність усіх живих істот.

Нарешті, метафору саду також можна інтерпретувати як нагадування про циклічність життя. Подібно до того, як сад проходить через сезони росту, збору врожаю та занепаду, так само відбуваються наше життя та суспільства. Це розуміння може допомогти нам сприйняти зміни та знайти сенс у неминучих злетах і падіннях життя.

Одним із найбільш відомих прикладів осмислення є розуміння метафори саду як символу духовного розвитку. В цьому контексті сад може бути усвідомлений як простір, де ми можемо вирощувати та доглядати наші «сіянци духу», «рослини», тобто наші цінності, ідеали та моральні переконання. Якщо ми доглядаємо наш сад, то наші духовні «рослини» ростуть та розвиваються, і ми стаємо умовно мудрішими та більш освіченими людьми, накопичуючи досвід.

Іншою інтерпретацією метафори саду може бути відображення людської свободи та вибору. Сад може бути усвідомлений як простір, де ми можемо вирощувати різноманітні рослини (як живі структури, організми), що відображає різноманітність та унікальність кожної людини. Кожен з нас може вирішити, які рослини вирощувати та як доглядати за ними, що показує нашу свободу вибору та можливість кожної людини використовувати свій власний життєвий шлях.

Крім того, метафора саду може бути використана для відображення змін та перетворення в житті. Сад може бути інтерпретований як простір, де ми можемо вирощувати та доглядати за рослинами, які змінюються та

розвиваються з часом. Навіть такі очевидні, «шкільні», інтерпретації вказують на процесуальність та динаміку смислів цієї метафори.

Цей концепт актуалізує колосальні пласти смислів у тезаурусі людського розуміння і картини світу – як головні можемо виокремити опозиції ладу/безладу, штучності/природності, хаосу/космосу як організованості/неорганізованості чи то структурованості/аморфності тощо. Але видається суттєвим те, що концепт саду передбачає культуру в її первісному значенні як обробку й обробленість, інакше кажучи, олюдненість. Тому метафора саду видається надзвичайно актуальною для сучасної філософської антропології: з одного боку, вона розгортає діяльнісний процесуальний аспект людського існування, з іншого – вона апелює до певної системи координат, до певних меж континууму, простору-часу-суб'єкта, вказує на цілісність бачення, чи то схоплення, реальності, тобто передбачає самотрансцендування людини.

Людина через сад, у саду і садом створює власний космос, сама собі вказуючи межі, їх долає (мотив обробки, культивування); мотив зростання, зміни, трансформації унаочнює мінливість будь-якого порядку, коли будь-яка структура веде не до безкінечної рекурсії, а до точки сингулярності (поняття використовуємо в контексті топології в математиці й культурології). Маючи на увазі постмодерну номадологічну відмову від розуміння простору як дискретно-диференційованого через сукупність об'єктно, семантично й аксіологічно визначальних точок (ацентризм) та від детермінізму як примусової каузальності, а також розмивання опозиціонального принципу побудови структур цілого (форма/зміст, внутрішнє/зовнішнє, минуле/майбутнє, простір/час) і розуміння сенсу як іманентного світові поза людиною, можемо постулювати розуміння децентрованого простору саду як ризоматичного об'єкта, в якому процесуальність, каузальність і смисл принципово трансфінітні і нелінійні. За таких умов сад у контексті теорії дисипативних систем у фізиці або еволюційної епістемології або сучасної когнітивістики можна тлумачити як відкриту нелінійну дисипативну

систему, в якій втрачається мембрана розмежування між визначальними координатними поняттями суб'єкт/об'єкт, простір/час, право/ліво, верх/низ, далеко/близько тощо. Звісно, ми маємо на увазі саме метафору саду, як вона може функціонувати (ускладнено – як символічна конструкція, коли її смислогенеративний потенціал практично не обмежений) в гуманітарному дискурсі. Метафора саду в цьому сенсі є своєрідною ілюстрацією до теореми про неповноту К. Гьоделя або до відомої максими пізнього Л. Вітгенштайна «не думай, а дивись» («Філософські дослідження», 66).

Сучасна мережева культура в дуже багатьох своїх компонентах ілюструє невід'ємні смислові блоки метафори саду, такі як поєднання кристалізованої форми та хаотичної аморфності, відношення суперадитивності (ціле більше за суму складників), мотив зростання як флюктуаційних коливань системи, заміна суб'єкт-об'єктної структури онтологією відношень, інтер-суб'єктивністю.

Таким чином, для сучасного пізнання метафорика саду видається евристичним інструментом, який дозволяє генерувати доповнювальну оптику пізнавальних механізмів свідомості, на перетині з когнітивістикою та феноменологією переживати пізнання як «вирощування» досвіду та наративно-дискурсивних механізмів мови та мовлення, які уможливають формування та трансляцію опису реальності.

Левченко О. О.

Здобувач вищої освіти факультету економіки і підприємництва

Уманського національного університету садівництва

Науковий керівник: Поліщук О.А. – доцент кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін

Уманського національного університету садівництва

ЗАКОННІСТЬ ЯК ПРАВОВА ЦІННІСТЬ

Кожна людина – індивідуальність. Формування особистості – складний і важливий процес, чимало чинників впливають на нього. Вирішальною складовою розвитку є сформовані цінності індивіда, адже цінності - джерело мотивації. Чималу роль відіграє й правомірність і законність дій людини, соціально-правове становище, що характеризує організацію та функціонування суб'єкта суспільства і загалом держави на правових засадах. Коли ж формується така правова цінність як законність дій людини і з чого вона складається?

Саме пошук відповідей на ці питання формують актуальність обраної теми. Мета дослідження полягає у більш детальному розгляді поняття законності, нормативно-правової основи формування правових цінностей, чіткому розумінні принципів і засад законності, розширенні знань про вплив цінностей на формування індивіда та аспекти принципу законності.

Предмет дослідження: ознаки, аспекти, принципи законності і правових цінностей.

Об'єкт дослідження: особливості формування законності як правової цінності.

Соціум скептично ставиться до такого пануючого в правознавстві принципу науковірування, що заперечує зв'язок права з культурними цінностями, з релігією, з мораллю та психологічною сферою.

На сучасний момент в нашому суспільстві проходить процес переосмислення принципів праворозуміння. Значно зростає кількість наукових праць, де дослідження права ілюструється з позицій ціннісного підходу.

Зокрема, М.І. Козюбра підкреслює такі висновки, що «Якщо позаоціночне пізнання немислиме при дослідженні природних явищ, то тим більше воно неможливе в суспільних науках» [1].

Реалізація принципу верховенства права, як одного із істотних елементів, вимагає змістовної оцінки чинних у державні нормативно-правових дій на предмет дотримання прав та свобод людини.

Сучасне життя віддалене від ідеалу гармонії. Культура яка має в своєму арсеналі не тільки норми, але й духовні ідеали, цінності, мораль та її принципи і транслюючи їх на правову систему, дбає не лише про гармонію людських стосунків, але й стверджує людину як унікальну, духовну істоту, що прагне до ідеалів справедливості, свободи, добра, краси, істини [2].

В розвиненому суспільстві право є ключовою складовою принципів і цінностей, поряд з релігією, мораллю, наукою та мистецтвом. Правові цінності мають не лише особливу специфіку, й є фактично автономними цінностями.

Беззаперчні правові цінності, що є складником духовної культури, поруч з іншими духовними і моральними цінностями, сприяють актуальному вдосконаленню не тільки суспільних відносин, а й покращенню взаєморозуміння, моральному зростанню суспільства, піднесенню рівня добробуту соціуму, окультуренню його і гармонізації відносин між різними людьми. Правові подібно до моральних, ефективно працюють на гармонію суспільних відносин [3].

Детальніше, з точки зору легістського розуміння права, правова цінність базується на його регулюючій функції, завдяки чому й впорядковуються правовідносини у соціумі. Право є характерним «регулювальником», який безпосередньо визначає: що – можна вчиняти, а що – категорично ні [4].

Зі сторони юридичного праворозуміння право, є втіленням низки духовних ідейних цінностей, загальнолюдських ідеалів. Нормативне право виступає потужним чинником розвитку спільнот, духовним фактором покращення, духовного піднесення, тим, що покращує відносини між людьми і глибинним змістом буття.

Регулятивна, тобто інструментальна цінність правових відносин теж не заперечується – чимало правових цінностей, що сприяють нормалізації суспільного життя, збереженню в ньому соціального порядку та дисципліни. В комплексі з іншими принципами та цінностями, правові цінності сприяють покращенню духовного прогресу людства та творенню відповідального правового суспільства. Точніше на даний міцний взаємозв'язок моралі і права вказав І. Кант, в праці якого імператив моралі і правовий принцип загальної рівності ототожнюються: «Чини ззовні так, щоб вільний прояв твоєї сваволі був сумісний зі свободою кожного, відповідно до всезагального закону», – писав він [5].

Сьогодні вирішальною правовою цінністю є законність. Законність представляє соціально-правове значення, що комплексно визначає організацію та функціонування суспільства, як правового суб'єкта існування держави на законодавчих правових засадах [6].

З одного боку - законність виступає принципом діяльності посадових осіб, державних органів, комерційних корпорацій, громадських організацій. При цьому принцип виступає, як ідеалізована форма законності – дотримуватись норми права мають всі без винятку. Нинішній принцип законності характерний тільки для демократичних держав, адже він є антиподом самоправства беззаконня.

З іншого боку - законність формулюється і як метод управління суспільством державою, тобто таке управління може здійснюватися лише правовими засобами. Метод законності виявляється в повному обсязі у

здійсненні, реалізації норм права в діях органів державного підпорядкування та органів місцевого самоврядування.

Вирішальною складовою законності як правової цінності виступають принципи законності – основні ідеї, засади, та головні вимоги, які розкривають ключовий зміст, основу її виконання як обов'язкового державного режиму в суспільному житті [7].

Основні принципи законності:

- Верховенство закону по відношенню до нормативно-правових актів.
- Загальність законності (діяльність всіх державних органів регламентована нормами права).
- Неприпустимість протиставлення законності та доцільності (неможливо заперечувати норми права, не виконувати їх).
- Невідворотність відповідальності за правопорушення.
- Обумовленість законності режимом демократії (суворе дотримання правового регулювання).

Внаслідок дії законності як принципу правових цінностей та законності як методу виникає устрій суспільного життя, який заключається в тому, що переважна більшість дотримуються норм права. В свою чергу, правові відносини мають розкривати принципи справедливості і свободи, закладені в правовому законодавстві.

За принципу законності встановлюється атмосфера права, де панує право відповідальності і гуманізму; особа має бути захищеною від беззаконності, а суспільство – від безладдя, анархії і насильства. Вирішальну роль у визначенні законності дій суспільства відіграють принципи правопорядку – такі характерні, суб'єктивно та об'єктивно зумовлені ознаки, за допомогою яких відбувається процес формування правопорядку. Усі учасники соціокультурного життя мають дотримуватись принципів правопорядку [8].

Гарантії законності – представляють не тільки об'єктивні умови, а й суб'єктивні фактори, за допомогою яких забезпечується режим законності. Більшість учених-юристів класифікують такі групи гарантій законності:

Перша група – загально-соціальні, які є справжньою матеріальною основою для коректного функціонування громадянського соціуму.

Друга група – спеціально-юридичні (спеціальні засоби), з допомогою яких гарантується створення якісних норм права, їх дотримання і виконання. Гарантії включають у себе не тільки правову регламентацію суспільних відносин, а також діяльність окремих державних органів [9].

Окремо слід зазначити методи дотримання правового регулювання. Такий ґрунтовний аспект поєднує два ключові чинники: загальна заборона – поширюється на органи державного управління (усім дозволено тільки те, що є виключно передбачено законом); та загальний дозвіл – стосується індивідуально громадян країни (дозволено всі дії, що не заборонені законом).

Отже, законність та правова цінність – це не просто два взаємодоповнюючі терміни. Громадянське суспільство безпосередньо забезпечує динаміку розвитку правової держави, а законність – метод регулювання, що контролює існування цієї правової держави.

Поняття цінностей права та принципів законності потрібно розглядати як цілісний чинник забезпечення і дотримання правопорядку суспільства.

Законність виокремлює сукупність гарантій і вимог, що організують і контролюють порядок у державі. Зокрема зміст законності ґрунтується в абсолютно-суворому та чітко-окресленому дотриманні всіма без винятку суб'єктами права усіх принципів закону та наявних нормативно-правових актів.

Принцип законності окреслюється у двох взаємопов'язаних вимогах: по-перше, діяти виключно у відповідності з положеннями нормативно-правових актів законодавства, а по-друге, проявляти ініціативу для забезпечення панування права, дотримуючись ключових цінностей права.

Законність прискорює передумови для врегулювання відносин правової держави, а цінності права гарантують окремі аспекти держави і права: рівність, свобода, а найголовніше – права людини. Цінності є суттєвими детермінантами поведінки людини, а гарантії законності забезпечують врегулювання норм поведінки і принципів режиму законності.

Список використаних джерел:

1. Філософія права як наука. М. І. Козюбра «Місце філософії права в системі суспільствознавства». URL : <http://dspace.nbuiv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8488/06-Koziubra.pdf;jsessionid=C6D912243322F144E238E45247BC744D?sequence=1>
2. Структура моральної свідомості. Моральні норми законодавства, усвідомлення принципів та цінностей. Свідомість людини. URL : <https://juresprudence.com.ua/struktura-moralnoji-svidomosti/>
3. Науково-теоретична конференція «Кафедра теорія держави та права: етапи становлення та перспективи розвитку» / Редкол.: А.М. Завальний, Н.В. Лазнюк, Д.О. Тихомиров. – К.: НАВС, 2016. – 198 с. URL : https://www.naiiu.kiev.ua/files/kafedru/tdp/konf_02_06_16.pdf
4. Легістське розуміння права. Класичний легістський позитивізм. URL : <https://studfile.net/preview/8582924/page:6/>
5. Мультимедійний навчальний посібник – «Філософія права». Особливості ціннісного підходу в дослідженні права. URL : https://arm.naiiu.kiev.ua/books/mnp_fil_prava/Files/Lekcii/L6.htm
6. Кравцов І. В. «Класифікація правових цінностей та її значення для правової теорії і практики». URL : <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/29f2cce5-5271-47c4-b632-b52230f583e5/content>
7. Савенко В. «Законність як шлях ідеалу правової реальності у громадянському суспільстві». URL :

<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38748/1/%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>

8. Бібліографія : [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступу : Законність. Принципи законності. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki>

9. Законність: поняття, нормативно-правова основа, система гарантій. URL : <https://studies.in.ua/teorija-derzhavy-ta-prava-lekcii/4411-zakonst-ponyattya-normativno-pravova-osnova-sistema-garanty.html>

Матвіюк К.І.

політв'язень радянських часів, почесний професор Міжнародної кадрової академії (м. Київ), Почесний громадянин м. Хмельницького, член НСЖУ України

ЕЛЕМЕНТИ ЕТИКИ У ПАРКОВІЙ РОСЛИННІЙ АРХІТЕКТУРІ

У моєму обласному центрі (м. Хмельницький) на центральному майдані споруджено (вирощено, змонтовано) архітектурну експозицію: в ґрунт висаджено декоративне дерево (туя), а на пагін накладена дротяна сітка, яка за формою (контурами) нагадує слона. Дерево, що росте, не може вийти за межі дротяної сітки і змушене рости лише туди, куди спрямовують дроти. В результаті, за задумом авторів цього «шедевра», ця композиція має нагадувати сімейство слонів – дві великих дротяних сітки і одна маленька. Це є своєрідний архітектурний пам'ятник.

Ми живемо у цивілізованому світі. Людина будує собі дім, аби вберегти себе від впливу оточуючого середовища - холоду і надмірного тепла, вітру та атмосферних опадів. Окрім цього, створюючи затишок, вона прикрашає свою оселю всередині і зовні. Зовнішні форми житла і місця його розташування – це

величезна сфера культури людського існування (буття) як матеріальної, так і духовної. Це архітектура.

За тисячі років люди придумали десятки архітектурних стилів, напрямків, шкіл. Сьогодні архітектура – це і вид мистецтва. Поширеним є твердження, що архітектура – це музика, яка застигла. Кожна архітектурна пам'ятка (витвір) це символ, а символ завжди має свій зміст, який постійно демонструється (доноситься) людям.

А тепер повернемося до наших «слоників» і спробуємо прочитати (осмислити) зміст, який несе людям ця конкретна архітектурна композиція. Матеріалами, з яких вона збудована, є залізні прутки і рослина. В нашому випадку це декоративне дерево туя. Творець створив цю рослину, і вона займає своє місце у чисельному і різнобарвному рослинному світі, має свою специфічну форму. На вид вона гарна, і цю свою красу вона несе людям. Але з'являється *homo sapiens*, якого Бог наділив здатністю творити і приймати рішення. Різні попадаються особистості у людській спільноті, зокрема, зустрічаються і свого роду збоченці, які спотворюють природню (справжню) красу, дану людині Творцем. Вони накидають металеву сітку на саджанець туї, і вона, скована, може рости лише в просторі, що обмежений цією сіткою. Виростає пригнічена рослина, і разом із дротом все це нагадує контури зеленого слона. Як естетичний витвір, він виглядає набагато слабше, ніж сама туя, що виросла на волі. Зате на повну заявляє зміст цього витвору – це жорстоке придушення свободи живої рослини за примхи чи збоченого розуміння краси окремої людини. Автор композиції демонструє (заявляє) нам: перед вами жива рослина, вона має свою оригінальну форму, вона, як і все живе, прагне свободи щоб жити і розвиватись... А я відбираю у неї свободу, не вбиваю, але змушую рости так, як того хочу я... Моє етичне і моральне кредо: - «Протів лома нет прійома», «Плетью обуха не прошібйош».

Насилля і повне позбавлення свободи, повне підкорення чужій волі – це атрибути тоталітарного режиму, до того ж тоталітаризму російського... Так,

у 1941 році Україна була окупована гітлерівцями, і влада їх була тоталітарна, але віри вони не зачіпали. Українці на окупованих територіях могли вільно відкривати церкви і вести себе відповідно до своєї віри. Вже російські більшовики накидали металеву сітку і на душу українців, і горе тому, хто пробував звільнитись від «сітки» марксизму – ленінізму.

Чи хоче (прагне, силкується) звільнитися від оков ця звичайна рослина? –Звичайно! Але її не дають цього зробити. «Нравіца, не нравіца - терпі моя красавіца» - любить повторювати сьогоднішній правитель Росії. А чи можна отак, серед білого дня, у всіх на виду відібрати чийось свободу? Архітектурна композиція «Слоники» дає однозначну відповідь: можна. Більш того, нав'язується думка (погляд), що це навіть гарно, естетично... Місцева наша газета відмовилась опублікувати мою критичну замітку про ці «Слоники», пославшись на те, що «багатьом подобається».

Але не у всіх сферах суспільного життя сьогодні вільно побутує думка, що позбавлення свободи можливе і таке ще й «багатьом подобається». Деградовані особи, які вчиняють страшні злочини заслуговують фізичного знищення. Однак багато країн заборонили смертну страту на тій підставі, що суспільству вживлюється у свідомість переконання, що життя людині дає Бог, а одній людині не можна відбирати життя іншої людини. Сьогодні, коли московські людоджери відрубують голови живим людям, такі переконання видаються фантастикою, але ж колись давно відмова від канібалізму теж здавалась нездійсненною. Однозначно, що сьогодні людство в моральному плані еволюціонує не в сторону московських людоджерів.

Щось схоже (по аналогії) проглядається і в широко (чи майже повсюдно) поширюваній практиці формувати зелені загорожі із живих дерев. Багатьом подобаються чіткі квадрати і прямокутники дерев та кущів сформованих з допомогою ножиців і секаторів. Там також стверджується думка, що хтось встановлює тобі межі за які тобі не можна виходити. Не послухаєшся – тебе зріжуть...

Можливо я перебільшую щодо звинувачень у знущанні людей над рослинами, адже ж рослини – це навіть не теплокровні тварини, яких ми називаємо нашими «меншими братами». Однак заковування живої рослини в металеву сітку нагадує мені в дечому практику (не так вже й далекому минулому) препарування людини в покірну істоту. Вибирали жертву – малого хлопчика, і натягували йому на голову сирий шлунок тварини. Шлунок зсихався і починав стискувати голову жертви. Волосся починало рости всередину голови і пагубно впливати на мозок. У жертви повністю атрофувалась пам'ять, зникало відчуття себе як особистості, але вона могла чути і виконувати накази власника. Так появлялися манкурти. Мені здається, що ті жорстокі люди, які перетворювали іншу людину в манкурта, полюбляли зелених слоників і зелені прямокутники із стрижених дерев і кущів.

Машковська Л.В.

*завідувач кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін
Уманського національного університету садівництва*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, проблема захисту трудових прав працівників має особливе значення. Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а

також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Організація трудових відносин в умовах воєнного стану – це особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, у період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану». [1] На період дії воєнного стану вводяться обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина відповідно до статей 43, 44 Конституції України. [2]

Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX (із змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин» від 01.07.2022 № 2352-IX,) (далі – Закон) встановлено новий порядок надання працівникам відпустки без збереження заробітної плати. [3]

Відповідно до ч.3 ст. 12 Закону протягом періоду дії воєнного стану роботодавець на прохання працівника може надавати йому відпустку без збереження заробітної плати без обмеження строку, встановленого ч.1 ст. 26 Закону України «Про відпустки».

Відпустка без збереження заробітної плати за цією підставою надається:

- без обмеження її тривалості, але у період дії воєнного стану;
- будь-якому працівнику незалежно від його категорії чи статусу, за його заявою та погодження роботодавцем;
- не є обов'язковою для прийняття рішення роботодавцем щодо її надання.

Час перебування у відпустці без збереження заробітної плати за цією підставою зараховується до стажу роботи, що дає право на щорічну основну відпустку відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 9 Закону України «Про відпустки». [4]

Змінами, що внесені до ч. 4 ст. 12 Закону, запроваджено новий вид відпустки без збереження заробітної плати, яка не належить до відпусток без збереження заробітної плати, що надаються працівникові відповідно до статей 25, 26 Закону України «Про відпустки». Працівники набувають права на новий вид відпустки, починаючи з 19.07.2022, тобто з моменту набрання чинності змін до Закону.

Відповідно до цих змін у період дії воєнного стану роботодавець за заявою працівника, який виїхав за межі території України або набув статусу внутрішньо переміщеної особи, в обов'язковому порядку надає йому відпустку без збереження заробітної плати тривалістю, визначеною у заяві, але не більше 90 календарних днів, без зарахування часу перебування у відпустці до стажу роботи, що дає право на щорічну основну відпустку, передбаченого п. 4 ч. 1 ст.9 Закону України «Про відпустки».

За цією новою підставою відпустка без збереження заробітної плати надається:

- тривалістю – не більше 90 календарних днів у період дії воєнного стану. Закон не обмежив можливості працівника реалізувати своє право на цю відпустку кілька разів, однак загальна тривалість відпусток (частин) яку працівник може вимагати надати відповідно до цієї норми не може перевищувати 90 днів протягом дії воєнного стану;
- виключно працівникам, які виїхали за межі території України або набули статус внутрішньо переміщеної особи, що підтверджується довідкою;
- в обов'язковому порядку за заявою працівника;
- роботодавець не може відмовити працівнику у наданні цієї відпустки.

Виходячи із умов її надання працівник має підтвердити той факт, що він «виїхав за межі території України» або «набув статусу внутрішньо переміщеної особи». Спосіб підтвердження факту виїзду за межі України не визначений законом, відтак рішення щодо надання відпустки у цьому випадку прийматиметься роботодавцем на підставі наданих працівником доказів, які в достатній мірі підтверджують цей факт. У разі повернення працівника, який перебуває у зазначеній відпустці на територію України, виходячи із умов її надання, особа втрачає право вимагати продовження такої відпустки.

Час перебування у відпустці без збереження заробітної плати за цією підставою не зараховується до стажу роботи, що дає право на щорічну основну відпустку відповідно до п.4 ч.1 ст. 9 Закону України «Про відпустки».

Крім того, в період дії воєнного стану за певними категоріями працівників зберігається право на відпустки без збереження заробітної плати, що надаються в обов'язковому порядку за їх бажанням відповідно до ст.25 Закону України «Про відпустки».

Також у період дії воєнного стану зберігається право працівників на відпустку без збереження заробітної плати відповідно до частини першої ст. 26 Закону України «Про відпустки» (ст. 84 Кодексу законів про працю України), якою передбачено, що за сімейними обставинами та з інших причин працівнику може надаватися відпустка без збереження заробітної плати на термін, обумовлений угодою між працівником та роботодавцем, але не більше 15 календарних днів на рік. Ця відпустка надається за заявою працівника та згодою роботодавця, але роботодавець може й відмовити працівнику у її наданні.

Крім того, працівники мають право на відпустку без збереження заробітної плати на період карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України відповідно до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб». [5] Термін такої відпустки не включається до загального терміну (15 календарних днів) відпустки без збереження заробітної плати, яка надається за

сімейними обставинами та з інших причин (ч. 2 ст. 26 Закону України «Про відпустки»).

11.02.2023 Президентом України підписано закон про продовження строку дії воєнного стану з 19.02.2023 строком на 90 діб (тобто до 20.05.2023).

Відповідно до Закону України від 16.11.2022 № 2738-IX воєнний стан було продовжено до 19 лютого 2023 року. [6]

З метою забезпечення захисту України від збройної агресії Російської Федерації, яка продовжується, воєнний стан вирішено продовжити ще на три місяці. Для цього 06.02.2023 у Верховній Раді України зареєстровано, а 07.02.2023 підтримано за основу та в цілому законопроект № 8419 (закон № 2915-IX) «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні». [7] Законом № 2915-IX передбачено продовження строку дії воєнного стану в Україні з 05 години 30 хвилин 19 лютого 2023 року строком на 90 діб.

Список використаних джерел:

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин: Закон України від 01.07.2022 № 2352-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#Text>
4. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 № 504/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>

5. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 06.04.2000 № 1645-П. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>

6. Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні»: Закон України від 16.11.2022 № 2738-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2738-20#Text>

7. Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні»: Закон України від 07.02.2023 №2915-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2915-IX#Text>

Мережко Н.О.

здобувач вищої освіти факультету менеджменту

Уманського національного університету садівництва

Науковий керівник: Поліщук О.А. – доцент кафедри соціально -
гуманітарних і правових дисциплін

Уманського національного університету садівництва

ВПЛИВ ПРАВИЛ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКОВОЇ КОНКУРЕНЦІЇ НА БІЗНЕС ТА СПОЖИВАЧІВ

Дослідження правил, що регулюють конкуренцію на ринках, є дуже актуальним та важливим для бізнесу та споживачів. Конкуренція є ключовим фактором, що визначає ефективність ринкової економіки та стимулює розвиток бізнесу. Недостатня конкуренція на ринках може призвести до зростання цін та зниження якості продуктів і послуг для споживачів, а також до зловживання домінуючими позиціями на ринку. З іншого боку, надмірна конкуренція може призвести до зростання ризиків для бізнесу, зниження прибутковості та зменшення інновацій. Тому дослідження правил, що

регулюють конкуренцію на ринках, може допомогти збалансувати вплив конкуренції на бізнес та споживачів, покращити якість продуктів та послуг на ринку, сприяти інноваційному розвитку та підтримати здорову конкуренцію на ринку.

Багато науковців займалися дослідженням правил, що регулюють конкуренцію на ринках, і це є однією з найбільш вивчених тем в галузі господарського права та економіки. До провідних вчених у цій галузі належать: Джозеф Стіглиц, Річард Поснер, Роберт Борк, Елізабет Ворд, Дональд Тернер і інші.

Погляди науковців на тему правил, що регулюють конкуренцію на ринках, можуть бути різними залежно від їх підходів та методів дослідження. Однак, багато науковців погоджуються з тим, що ефективне регулювання конкуренції на ринках може мати позитивний вплив на бізнес та споживачів.

Наприклад, Джозеф Стіглиц у своїх дослідженнях зазначає, що домінуючі позиції на ринках можуть призвести до зменшення інновацій та зростання цін на товари та послуги, тоді як ефективне регулювання конкуренції може стимулювати інновації та зниження цін на ринку [1].

Річард Поснер також вважає, що ефективне регулювання конкуренції на ринках є важливим для забезпечення економічної ефективності та підтримки інновацій, але він ставить під сумнів ефективність деяких інструментів антимонопольного регулювання, таких як розподіл монопольних прибутків між споживачами та конкурентами [2].

Отож, розглянемо детальніше про вплив розподілу монопольних прибутків між споживачами та конкурентами. Одним з прикладів дослідження є стаття «The Impact of Monopoly Profits Distribution on Consumer and Competitor Welfare» від авторів Лю Мін і Чжан Юйфенг, опублікована в журналі «Economic Research Journal» [3]. Вони розглянули сценарій, в якому монопольний постачальник розподіляє свої прибутки між споживачами та конкурентами, залежно від рівня їхньої популярності на ринку. Дослідники

зробили висновок, що розподіл монопольних прибутків між споживачами та конкурентами може мати різний вплив на їхній добробут, залежно від того, як він здійснюється. Вони виявили, що якщо монопольний постачальник зменшує ціну для споживачів та виплачує конкурентам компенсацію зі своїх прибутків, то це може позитивно вплинути на добробут і споживачів, і конкурентів. Однак, якщо монопольний постачальник збільшує ціну для споживачів та виплачує конкурентам компенсацію зі своїх прибутків, то це може негативно вплинути на добробут споживачів.

Дослідження також вказує на те, що залежно від характеристик ринку та конкретних умов, оптимальний розподіл прибутків може змінюватися. Наприклад, якщо на ринку домінують багато споживачів, то оптимальний розподіл може бути на користь споживачів, оскільки вони мають більшу вагу в економіці ринку. Навпаки, якщо на ринку домінує мала кількість конкурентів, то оптимальний розподіл може бути на користь конкурентів, оскільки вони можуть бути важливим стимулом для підвищення якості продукту та зниження цін.

Отже, розподіл монопольних прибутків між споживачами та конкурентами може мати важливий вплив на добробут усіх учасників ринку, і оптимальний розподіл прибутків залежить від конкретних умов ринку та відносин між споживачами та конкурентами. А саме, ефективне регулювання конкуренції може сприяти забезпеченню більш високої якості товарів та послуг для споживачів та сприяти створенню більш конкурентоспроможного бізнес-середовища.

Список використаних джерел:

1. Stigler, G. J. (1964). A theory of oligopoly. *Journal of political economy*, 72(1), 44-61.
2. Posner, R. A. (2001). *Antitrust Law* (2nd ed.). University of Chicago Press.

3. Лю Мін і Чжан Юйфенг. «The Impact of Monopoly Profits Distribution on Consumer and Competitor Welfare». *Economic Research Journal*, vol. 54, no. 7, 2019, pp. 118-130.

Пахольчук І. С.

к. і. н., доцент, КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

**НА ФУНДАМЕНТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ - ДО
ПЕРЕМОГИ УКРАЇНИ НАД РОСІЙСЬКОЮ АГРЕСІЄЮ**

Російсько-українська війна йде до свого трагічного кривавого ювілею. Проблема національної ідентичності і до неї була досить актуальною у ХХ столітті, а в нинішні часи вона тільки загострилася. Однією з найголовніших цілей розпочатої у 2014 році Росією гібридної війни проти України є зміна ідентичності українських громадян, яку Російська Федерація особливо активно намагалася реалізувати впродовж останніх трьох десятиліть. Як зазначив Міністр освіти і науки України Оксен Лісовий,- «уже 31 рік ми живемо у країні, нашпигованій старою КГБшною і новою ФСБшною агентурою, обтяженою важкими ментальними травмами і постколоніальною симптоматикою, з вихолощеними інтелектуальною, культурною і релігійною елітами» [1].

Із 24 лютого 2022 року осмислення війни в Україні набуло ще виразнішого контексту: наразі повномасштабна російська війна проти нашого народу багатьма аналітиками бачиться війною задля знищення всього, що пов'язане з Україною. З усією прямоотою про це йдеться в оприлюдненій третього квітня 2022 року російським державним виданням РІА «Новости» статті Тімофея Сергєйцева під назвою «Що Росія має зробити з Україною»: «Денацифікація неминуче буде й деукраїнізацією – відмовою від початого ще

радянською владою масштабного штучного роздування етнічного компоненту самоідентифікації населення територій історичних Малоросії і Новоросії» [2].

Верховна Рада України не забарилася з ухвалою Постанови, за якою «головною метою російської військової агресії проти України є знищення державного та національного самовизначення українців, їх асиміляція та інтеграція в соціокультурний простір «русского міра», новий імперський проєкт квазі-СРСР»[3]. Одразу після розпаду імперії зла кремлівське керівництво взяло курс на відновлення впливу Росії на Україну, вихід якої з СРСР, власне, і призвів до його розпаду, на переконання В. Путіна, - «найбільшої геополітичної катастрофи ХХ століття» [4]. Інструментами досягнення цієї мети вже з перших років президенства Путіна стали ідеї слов'янської єдності та євразійства, спільної історії та долі, широка пропагандистська кампанія формування у росіян, та представників інших національностей колишнього ССРСР ставлення до української державності як до штучного утворення. На жаль, агресивність такої політики з однієї/російської сторони й неприпустима в ідеологічній боротьбі толерантність з іншої/української зумовила неминучі негативні наслідки, що проявилися в нівелюванні української ідентичності, генеруванні деякими політичними силами сепаратизму та ідей федералізації України.

Політика путінського режиму щодо населення як Росфійської федерації, так і пострадянських країн цілком укладається в рамки чіткої ідеології так званого «русского міра» - неоімперської геополітичної та ідеологічної теорії, спрямованої на реконструкцію російської імперської ідентичності. Останнім часом суть її міцно закріпилася у назві «рашизм». Рашизм – (квазі) ідеологія і практика владного режиму Російської Федерації наприкінці ХХ – першій чверті ХХІ ст., яка остаточно сформувалася під час президентства Владіміра Путіна. Рашизм увібрав риси фашизму, нацизму, великодержавного шовінізму, ностальгії за радянським/советським минулим. Базується на ідеї про особливу цивілізаційну місію російського народу, спрямований на

знищення (геноцид) українців як національної та державної спільноти.

Як бачимо, найбільш об'єктивні характеристики будь-якої війни – її мета й результати. Для росіян територія України – це землі «історичної Росії», які мають увійти до її складу. Для українців - власна держава, яку треба звільнити від окупації. Яких же результатів в боротьбі за ідентичність досяг Путін за дев'ять років війни? Насамперед – кристалізації ідентичностей. Путінська війна остаточно перервала дифузю ідентичностей, яка століттями відбувалася на просторах колишньої імперії. На переконання Віталія Портникова, - «Огидне й брехливе твердження Путіна про те, що України та українців не існує, призвело до зворотної реакції – боротьби за існування окремо від Росії» [5].

Саме цивілізаційна прірва між російською та українською ідентичностями обіцяє стати головним – і довговічним – результатом цієї страшної війни. Як зазначає Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремень, - «Зміцнюючи фундамент національної ідентичності, ми, з мовою на вустах, зброєю в руках, янголом на плечі, йдемо до Перемоги України»[6].

Список використаних джерел:

1. Лісовий Оксен. «Пробачиш – ти помер»/ URL: https://24tv.ua/education/istoriya-ukrayini-lisoviy-rozpoviv-pro-formuvannya-istorichnoyi_n2287001
2. Сергейцев Тимофей. Что Россия должна сделать с Украиной. URL: <https://suspilne.media/225052-etnicni-cistki-na-derzavnomu-rosijskomu-sajti-vijsla-statta-so-rossia-vaе-zrobiti-z-ukrainou/>
3. Війна росії проти України – геноцид. Рада ухвалила постанову. Телеграфъ. 2022. 14 квіт. URL: <https://www.telegraf.in.ua/kremenchug/10105824-vijna-rosiji-proti-ukrajini-genocid-rada-uhvalila-postanovu.html>

4. Путін В. «Распад СССР – крупнейшая геополитическая катастрофа века». URL: <https://regnum.ru/news/444083.html>

5. «Так постає нація переможців». Як війна формує українську ідентичність – есей Віталія Портнікова з книги «Воєнний стан», передмову до якої написав Залужний. URL: <https://forbes.ua/lifestyle/tak-postae-natsiya-peremozhstv-yak-viyna-formue-ukrainsku-identichnist-esej-vitaliya-portnikova-z-knigi-voenniy-stand-peredmovu-do-yakoi-napisav-zaluzhniy-25022023-11982>

6. Кремінь Тарас. Стійкість української опозиції та війна. URL: https://lb.ua/blog/taras_kremin/528197_stiykist_ukrainskoj_identichnosti.html

Петренко В.І.

студентка 12-А групи факультету агрономії

Уманського національного університету садівництва

Науковий керівник: Доморослий В.І. – к.і. н., доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін Уманського національного університету

АРХІТЕКТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Архітектура — передусім мистецтво створення (проектування і будівництва) будівель споруд та їх комплексів. Як вид мистецтва, вона формує просторове середовище для життя і діяльності людини, виражає суспільні ідеї у художньо-естетичних образах.

Архітектура, як вид будівельного мистецтва в Україні виникла у II ст. до н.е. Завдяки присутності грецьких колоній на узбережжі Чорного моря, архітектура тогочасної території України в ті часи відзначалась високим рівнем. Саме в часи становлення Київської Русі формується тип

давньоруського міста. Здебільшого система планування міста була лінійною, вулиці будувались вздовж шляхів, річок та струмків.

Після навали різних кочовиків, що зруйнували грецькі міста на побережжях Чорного моря, приходять до віднови монументального будівництва у IV-VI ст. по X ст., тобто до т.зв. старохристиянської ранньовізантійської доби. Найбільшим осередком такого будівництва був Херсонес. Розкопки виявили, що в цьому періоді було 27 церков і каплиць, а фрагменти різних мозаїк та інших деталей вказують, що архітектурне мистецтво стояло тут на високому мистецькому рівні та приходило сюди з Греції, Малої Азії та Кавказу.

У IX столітті, в період становлення Київської Русі, високого розвитку досягає будівництво з дерева. Дерево було найбільш доступним для жителів матеріалом, тому практично всі будівлі давньоруських міст та сіл виконували з нього. Русичі зводили дерева невеликі будинки просто люду та хороми купців і бояр, також цей матеріал використовували для будівництва церков і оборонних укріплень.

У ранній період храмобудівництва домінує *візантійська традиція* з хрестово-купольною конструкцією, коли прямокутне приміщення розбивалося стовпами на подовжені нефи Неф - частина споруди (у вигляді галереї), відокремлена від інших рядом колон чи стовпів., інтер'єр прикрашався мозаїками і фресками, оздоблювався мармуром.

Поступово візантійський вплив слабне, за часів Ярослава Мудрого архітектура набуває національних рис. Пам'яткою цього періоду є шедевр середньовічної архітектури Софіївський собор у Києві, закладений 1037 р. на зразок Константинопольської Святої Софії. Храм є величезною п'ятинефною хрестово-купольною спорудою з 13 банями і хрещатим підкупольним простором

Споруди того часу вчені поділяють на житлові, культові та оборонні. Збудовані з дерева міста називалися «городами», вони являли собою

укріплений населений пункт, оточений групою сіл. У «городі» було декілька районів. Наприклад, Київ, у часи правління князя Володимира поділявся на:

1. *Верхнє місто*, яке називали «дитинець», або «днешній град» там жили князь, бояри, купці та дружинники. Їхні будинки, зроблені з деревини, називалися «хороми». Вони могли бути двоповерховими. Також у «дитинцеві» жила челядь, що обслуговувала знать;

2. *Гора або «окольний град»*, де жив робітничий клас з крамарів, ремісників та іншого простого люду. У цьому районі також розміщувався торговий майдан, церкви, подвір'я купців;

3. *Нижнє місто, так званий «подол»*, населяли робітничі, менші майстерні ремісники та чернь. У цій частині міста, котру також називали «посади» або «кінці», як і в «окольному граді», люди мешкали в одноповерхових дерев'яних зрубках площею біля 20 м². [Архітектура]

Житлових будівель часів дерев'яної архітектури Київської Русі не збереглося, але архітектурні знахідки свідчать, що внутрішнє убранство хоромів було багатим. Також виявлено, що одноповерхові зруби простого люду були двокамерними – склалися з охопленої глиняною плитою кімнати та неопалених сіней. Цікаво, що русичі обкладали будинки глиною та білили – та само, як згодом робили українці.

Разом з християнством Русь перейняла у Візантії хрестово-купольну конструкцію храму. Церква такого типу квадратна в плані. Її внутрішній простір розділений чотирма стовпами на три нави (від лат. - Корабель): центральний і бічні. Два зводу перетинаються під прямим кутом, утворюючи в підкупольному просторі хрест - найважливіший символ християнства. Верхню частину стін храму завершують закомари (від стар. рус. комар комора - звід). Вони напівкруглі, так як повторюють форму склепінь [Презентація].

Кількість куполів мала символічний зміст. Два куполи, означали божественне і земне походження Христа, три – символізували Трійцю: Бог-

Отець, Бог – Син, Бог – Дух Св'ятий, п'ять – Христос і чотири Євангелісти, тринадцять – Христос і дванадцять учнів-апостолів.

Давньоруська архітектура - одна з найяскравіших сторінок історії художньої культури доби середньовіччя. Доба Київської Русі - період розквіту давньоруської архітектури. Татаро-монгольська навала, хоча й завдала страшного удару передусім розвитку такого монументального мистецтва як архітектура, але не знищила традицій, які згодом відновилися у будівництві на землях - спадкоємицях Київської Русі.

Список використаних джерел:

1. Архітектура Київської Русі: характеристика та особливості.2010. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://histua.com/istoriya-ukraini/knyaya-doba/arkhitektura-kijivskoj-rusi>.
2. Презентація на тему:«Архітектура Київської Русі», 2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-na-temu-arhitektura-rusi-ukra-ni-70637.html>.

Поліщук О. А.

*доцент кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін
Уманського національного університету садівництва*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ В ПІДГОТОВКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Нині інновація – важлива риса суспільства, яка робить його конкурентоспроможним. Завдяки впровадженню інноваційних технологій, у тому числі й у сфері освіти, можна досягти ідеалів суспільного благополуччя та процвітання держави.) Це говорить про те, що освіта повинна готувати

спеціалістів, які будуть творити суспільство майбутнього. У таких умовах важливо поповнювати нове покоління вчителів, здатних до інновацій.

Інноваційні освітні технології в процесі підготовки науково-педагогічних працівників стали предметом дослідження таких вчених, як: Б. Альмахамед [3], М. АльСараіре [3], І. Буряк [4], М. Вакерич [1], Н. Вдовенко [4], Я. Гасинець [1], М. Гринішина [5], І. Кдирова [5], А. Колесник [4], В. Кривошеїн [4], Ф. Куртяк [1], З.Малодобрий [6], О. Осадча [5], В. Саєнко [4], Б. Санетра [6], О. Яковенко та ін.

Глобалізаційні зрушення, тотальна інформатизація, пандемія COVID-19 – фактори, які безпосередньо впливають на усвідомлення необхідності використання інновацій в освіті [7, с. 295].

Незважаючи на свою консервативність та обережність щодо інновацій, сучасна освіта виявилася готовою до діджиталізації. Популяризація цифрових ресурсів сприяла підвищенню базового рівня інформаційної грамотності, що зумовило їх стрімке впровадження в цю сферу. Цифровізація освіти отримала всі необхідні передумови для стрімкого розвитку. Четверта промислова революція забезпечила інформаційно-технологічний супровід цифрового сегмента освітньої галузі. Цільовий та мотиваційний складник був реалізований за допомогою доступності та затребуваності відповідних новітніх інструментів [1].

Головна особливість підготовки майбутніх педагогів у країнах ЄС – це широке застосування сучасних мультимедійних технологій та прагнення до гуманізації. Це є складовими неklasичної освіти, що має на меті виховати гуманітарну людину, яка буде критично та творчо мислити й аналізувати, мати навички спілкування та співпраці, йти в ногу з часом і комфортно існувати в нинішніх реаліях [6, с. 15].

На думку Б. Санетра, основними ідеалами (компетенціями сучасної людини) є: аналіз та синтез інформації, критичне мислення, творче мислення,

технологічна компетентність, комунікабельність, командність, ораторські здібності [6, с. 16].

Активних форм у підготовці науково-педагогічних працівників набули різноманітні заняття зі слайдової технології. Цьому значною мірою сприяли спеціальні семінари для професорсько-викладацького складу, на яких обговорювалися цікаві доповіді про набутий досвід як в університеті, так і за його межами. Значна частина навчальних дисциплін забезпечена електронними версіями лекцій та відповідними слайдами.

Відзначимо також, що в університетах Європейського Союзу створено методичне забезпечення процесу підготовки та проведення лекцій із застосуванням сучасних мультимедійних технологій.

Можливість перегляду лекцій онлайн у бібліотеках університетів сприяє інтенсифікації навчального процесу за рахунок звільнення часу, що використовувався на конспектування лекцій, для обговорення теми з викладачами та з'ясування актуальних проблем.

Основними інтерактивними методами, формами та засобами підготовки фахівців у країнах ЄС є бінарна лекція, брифінг, вебінар, відеоконференція, відеолекція, віртуальна консультація та віртуальні уроки.

Одним з найбільших центрів сприяння підготовці науково-педагогічних кадрів у Великобританії є Центр відмінного викладання та навчання (Centre of Excellence of Teaching and Learning CETL).

Отже, інноваційна педагогічна технологія – це процесуально структурована сукупність прийомів і методів, направлених на вивчення, оновлення та оптимізацію педагогічної діяльності, результатом якої є створення та матеріалізація інновацій, що зумовлюють якісні зміни в освіті. Сучасний рівень розвитку цифрових технологій в освітньому процесі призводить до помітного витіснення традиційних форм подачі матеріалу інтерактивними методами.

Нині майже всі університети ЄС мають сучасні ІТ та технічні засоби для проведення занять із застосуванням мультимедіа не лише у спеціалізованих кабінетах, а й у будь-якій аудиторії університету. Основні інтерактивні методи, форми та засоби підготовки фахівців: бінарна лекція, брифінг, вебінар, відеоконференція, відеолекція, віртуальна консультація, віртуальний урок, слайд-лекція, комп'ютерні тести. Активною формою підготовки фахівців стали різноманітні заняття з використанням слайдової техніки.

Оскільки інноваційні освітні технології постійно вдосконалюються, то перспективою подальших досліджень у даному напрямі є більш ґрунтовне вивчення європейського досвіду підготовки науково-педагогічних працівників та особливості його впровадження в Україні.

Список використаних джерел:

1. Гасинець Я. С., Вакерич М. М., Куртяк Ф. Ф. Цифрова трансформація освіти майбутнього: стандарти, норми та правила. *Академічні візії*. 2023. № 16. С. 1–8. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/143>.

2. Яковенко О. Система підготовки науково-педагогічних кадрів у Німеччині.

Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2022. Т. 2. № 80. С. 219–223. DOI: 10.32840/1992-5786.2022.80.2.44.

3. Almahameed B., Al-Saraireh M. Preparation of future specialists in civil engineering: innovative standards for future education. *Futurity Education*. 2022. No. 2 (3), P. 22–31. DOI: 10.57125/FED/2022.10.11.31

4. Kryvoshein V., Vdovenko N., Buriak I., Saienko V., Kolesnyk A. Innovative Educational Technologies in Management Training: Experience of EU Countries. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. VOL.22. No. 6. P. 45–50. DOI: 10.22937/IJCSNS.2022.22.6.8.

5. Osadcha O.A., Varyvonchuk A.V., Kdyrova I.O., Grynysyna M.O., Yur M.V. European Experience in Implementing Innovative Educational Technologies

in the Field of Culture and the Arts: Current Problems and Vectors of Development. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. VOL. 22. No. 5. P. 39–48. doi: 10.22937/IJCSNS.2022.22.5.7.

6. Sanetra B., Małodobry Z. Toward a postclassical paradigm for the education of the future. *Futurity Education*. 2022. No. 2(1). P. 13–19. DOI: 10.57125/FED/2022.10.11.20.

7. Voropayeva T., Jarvis M., Boiko S., Tolchieva H., Statsenko N. European Experience in Implementing Innovative Educational Technologies in the Training of Management Specialists: Current Problems and Prospects for Improvement . *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. VOL. 22. No. 7. P. 294–300. doi: 10.22937/IJCSNS.2022.22.7.3

Тульчинська Н.С.

історик, краєзнавець

ВИНИЩЕННЯ САДУ – ФОРМА ГЕНОЦИДУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Появу українського саду, як особливого явища української національної культури, українські науковці (історики, ботаніки) датують IX століттям – епохою Русі. Така, м'яко кажучи, обережність не виправдана. Палеоботаніки знають, що наші предки – трипільці їли дикі яблука, дикі груші (дички), дикі вишні, дикі черешні, глід, терен, малину, бузину, калину. А головне, вони вирощували (!) абрикоси, сливи, аличу та культивували виноград. Тому можна припустити, що в українській національній культурі, нашій національній історії було таке явище, як «трипільський сад». Як давно? Мінімум, 8 тис. років тому, в епоху Трипільської цивілізації.

Що таке сад для нас – українців? Це Наш Світ створений руками наших предків і нашими власними на певній частині довкілля, на певному шматку Землі даній нам Богом. Це насамперед духовна форма Буття кожної української родини, де обов'язково є двір, батьківська хата і сад. Тут коріння Роду і все, що з ним пов'язано: мова, традиції предків, світогляд, особлива ідеологія любові до рідного краю і обов'язок його захищати від ворогів. Сад – не тільки духовна культура українців. Це наша культура господарювання на Землі-Матері-Годувальниці, бо сад захищає ґрунт від ерозії. Тобто, зберігає для майбутніх поколінь українців наші родючі чорноземи.

Також якщо сад розглядати з біологічної та матеріально-господарської точки зору, то це необхідні людському організмові поживні речовини і вітаміни, зовсім не зайві кожній українській родині додаткові фінансові прибутки (від продажу свіжої садовини і сушні).

За свідченням мандрівників – іноземців, українці вирізняються з поміж інших етносів світу озелененням обійстя, подвір'я.

Одна з найголовніших причин, чому українці викохували сади, бо це оберіг. Сад оберігає хату від злих духів. Звідси уявлення про «чисті» дерева і кущі, котрих сили Зла бояться і «нечисті», де вони кубляться. Тому біля вікон і навколо хати наші предки садили вишні, сливи, яблуні, абрикоси, персики, груші а також калину, а десь у куточку – бузину, щоб «чорти мали де кублитись і не лізли в хату». Якщо господар не посадив сад, то він людина непевна: знається з чортами або й гірше – сам відьмак чи упир.

Чималу роль сад відігравав у знахарстві, українській народній медицині. На фруктові дерева саду знахарки «зливали вроки» (виливали воду використану ними під час обряду знімання наврочення), проказували сакральні словесні формули (шептанья). В саду дівчата ворожили, першу купіль новонародженого немовляти баба-повитуха виливала під садове дерево (якщо дівчинка – під вишню чи яблуню, якщо хлопчик – під грушу). У давній українській обрядовості знайшлося місце навіть для сухих гілок і всохлих

плодових дерев, особливо груші. Вважалося, що в дублі такого дерева сидять чорти, на суху грушу знахарки «відсилали» (вишіптували) різні хвороби (особливо «жіночі» (гінекологічні). На Уманщині навіть приказка є – «Влюбився, як чорт в суху грушу». Ось ще приклад, наскільки українська душа органічно пов'язана з садом – ще одна народна приказка Уманщини: «Яблучко від яблуньки не далеко падає – бодай хвостиком, а обернеться». Йдеться про вади людського характеру, поведінки в громаді набуті в родині у процесі виховання.

Посадивши сад, господар – українець дуже його беріг, в тому числі використовуючи для цього народну магію. На Уманщині ще у 30 рр. ХХ ст. обв'язували стовбури плодових дерев перевеслами з Дідуха. На Василя (на Новий рік) перший посівальник обмолочував Дідуха і собі забирав зерно, а з обмолоченого снопа господар крутив перевесла. Вважалося, що на обв'язаних деревах зайці не будуть обгризати кору, дерево не замерзне під час весняних заморозків, не заведеться госельня, і головне – буде гарний врожай. Траплялося, що котресь дерево не родило. На Василя господар виходив у сад з сокирою і «лякав» його: «Я тебе зрубаю, бо не родиш!» Під деревом стояв хтось з родини (дружина або дитина) і від імені дерева просили не рубати та обіцяючи родити гарні врожаї. На Уманщині досі розповідають, що «попереджене» дерево того ж року зародило! Як відомо, діти люблять гостинці, подарунки. В Україні здавна найкращим подарунком вважалося плодове дерево подароване батьком на Святвечір. Лише треба було чхнути за столом під час вечері...

Геніальний Тарас Шевченко вбгав сакральне, божественне поняття українського саду в геніально просту формулу: «садок вишневий коло хати...».

Зазіхаючи на нашу Землю-Матір, ворог української нації Москва завжди намагається або повністю знищити Наш Український Світ, або переформувати під свої, але чужі нам, потреби і світогляд.

За російсько-більшовицький період окупації України український сад пережив чотири хвилі цілеспрямованого винищення. При цьому, московські більшовики винайшли спосіб, як примусити самих українців взяти в руки сокиру – вигадали податок на фруктові дерева (і кущі). Вперше російсько-більшовицький окупаційний режим запровадив такий податок у 1929 році – в період примусової колективізації сільського господарства. Так Москва здерла з українського селянства додаткові гроші на «колгоспне будівництво». Згодом було ще три хвилі податків на фруктові дерева і кущі – у 1939, 1948 і 1953 роках. Так у 1939 році Верховна Рада СРСР ухвалила постанову про оподаткування орної землі, кожної домашньої тварини, якою володів селянин-колгоспник та кожного плодового дерева. Ці податки платили не тільки селяни-колгоспники, а й учителі, лікарі та інші громадяни, котрі мали присадибні ділянки – городи. Кожний платник такого податку отримував платіжне повідомлення – спеціальний документ із зазначеною в ньому сумою податку і терміном сплати. Платіжні повідомлення вручались під розписку, тому якимось «викрутитись» і не сплатити було неможливо. За відмову платити чи невчасну сплату карали. Боржник мусів сплатити податок і штраф – ще якусь суму грошми або натурою (яйця, м'ясо тощо). Після Другої Світової війни російсько-більшовицький окупаційний режим буквально душив українського селянина податками – на корову (150 руб.), присадибну ділянку, фруктові дерева (і кущі). Розмір податку сягав 650 – 700 рублів. Окрім того, селяни платили так званий «натурподаток». Тобто, задарма віддавали «в радянську державу» 220 л молока, 40 кг жита, 80 кг картоплі, 120 шт. яєць, 40 кг м'яса (свинини або яловичини). Жителі Паланки, Війтівки (Родниківки), інших сіл сучасної Паланської громади, інших громад сучасного Уманського району розводили кролів і їхнім м'ясом компенсовували «натурподаток» по м'ясу.

Відомо, що колгоспники України щороку мусіли «виробити» в колгоспі мінімум 300 трудоднів. До 1958 року на Уманщині нараховували на 1

трудодень в середньому 1 руб. 56 коп. Тобто, 468 руб. на рік. При таких мізерних заробітках та ще й переживши Другу Світову війну і Голодомор 1946 – 1947 рр., селяни Уманщини не могли платити податок на фруктові дерева (і кущі) – не було грошей. Як наслідок, українські сільські двори Уманщини перетворились на пустелю – ні куща малини, ні яблунь, ні слив. Господарі повирубували, повикорчовували й попалили посаджені ще дідами-прадідами фруктові дерева. За свідченнями старожилів, у 1948 році на Уманщині були знищені унікальні сорти яблунь, слив, груш, черешень, вишень... Як казав чоловік моєї тітки Наталки кацап Льонька Степанов, «в Паланке тепер савсем как у нас в расеї – нічево не растьот возле ізби...».

У давній українській громаді не було злодіїв. Змалку дитині прищеплювали заборону – формулу народної моралі: красти гріх від Богів (Бога) і сором від людей! Посій і посади, доглянь, вирости і май. До чужого – зась! СССР породив інші принципи громадського буття: «все вокруг колхозное – все вокруг мое». Батьки крали, щоб вижити, родину врятувати. Діти стали красти наслідуючи батьків. І «вчилися» цього «ремесла» по людських (в кого був) і колгоспних садах. «Обнести» ж колгоспний баштан в підлітково-хлоп'ячому середовищі вважалося просто таки героїзмом. Бо хотілося дітям з'їсти того яблучка чи кавуна, а вдома катма! Дитячі «нальоти» на сади (і баштани) в українських селах у 50 – 70 рр. ХХ ст. були скрізь і масові. Пряме відображення цього негативного явища – фольклор. Як от дитяча лічилка поширена на Уманщині:

Краду, краду кавуни –
Нема діда вдома,
Поїхав по дрова.
Дрова згоріли,
Діда вовки з'їли.

У 1954 році Москва скасувала податок на фруктові дерева, але прадавній Український Сад практично загинув: було знищено десятки старовинних

сортів яблук, груш, слив, жерделів і морелів (старі різновиди абрикос), смородини, вишень, черешень, малини, суниці, бросквини (так у давнину українці називали персики). Наприклад, зникли дрібні ранні літні груші-дулі відомі в Україні з XVI ст. Ці дуже запашні і солодкі груші до XIX ст. на українській землі не мали конкурентів. Також з українського саду зникли чишкун, айва, старовинні сорти горіхів, вишнево-черешневі гібриди, персики. Навіть назви багатьох давніх плодкових культур більше не вживаються...

Лише дивом вціліли, наприклад, яблуні – донешти, антонівка, семеренка, пепенка, шафран, папіровка, джонатан, сніжний кальвіль. Найважче було відновити популяцію абрикос і горіхів – кісточки українці діставали аж на Кавказі! Хлопці-українці, котрі служили там в совєцькій армії надсилали їх в Україну посылками або привозили повертаючись із служби додому.

З господарської точки зору масове вирубування українських садів спричинило в Україні дефіцит фруктів. За офіційними джерелами, відновити шкоду завдану податками на фруктові дерева і втамувати «фруктовий голод» вдалося в 1969 році. Насправді, дефіцит фруктів існував кілька десятиліть.

Звісно, здоров'ю української нації було завдано непоправної шкоди. Не забуваймо, що за 50 років так званої «радянської влади» українці пережили три Голодомори, Другу Світову війну і, м'яко кажучи, недоїдання було постійне і систематичне. Фактично, українці увесь час жили впроголодь і вітаміни з власного саду якраз і допомагали вижити! Тому вороги України й намагались, щоб на такій родючій землі українці, насамперед діти, не могли з'їсти те яблучко чи грушку. Особливо, сільські діти адже купити фрукти завезені в українські магазини звідкись їхні батьки не мали за що через мізерні заробітки в колгоспі. Бо все привозне в Україні коштувало в рази дорожче, ніж будь-де в ССРСР. В тому числі, фрукти і ягоди. Можна сказати, що це було продовження політики виморювання українців голодом.

Та Москві не вдалося реалізувати цей план повністю. Кмітливі і розумні українці знаходили спосіб, як обдурити ворога. Десь в лісі на груші-дичці і дикій яблуні поприщеплювали сортові груші і яблуні, а коли податки на фруктові дерева Москва відмінила пересадили щепи в свої нові, відроджені сади. Якраз такий приклад з історії рідного хутора наводить український етнограф, журналіст Василь Скуратівський.

Проте, що найстрашніше, практично було зрубано під корінь тисячолітню традицію садити на своїй, Богом даній, землі сад як Закон предків. А нема саду – перервалась ще одна ниточка зв'язку з минулим рідної землі, українською історією. Це і є геноцид української нації.

Та попри все сьогодні Україна вкрита садами. Людськими – в селах, на дачах, у містах і містечках біля хати. Навчально-дослідними – такими, як в Уманському національному університеті садівництва. Садами наших українських фермерів, котрі вирощують фрукти і ягоди на ринок. Україна – країна-сад. Була й буде!

Чорномаз Т.О.

*член Гельсінської Спілки, одна із організаторів Народного Руху за
здобуття Незалежності України, українознавиця, культуролог, журналіст,
певний час працювала на радіо «Свобода»*

ФІЛОСОФІЯ ТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО САДУ: ВІД ПРАДАВНІХ ГЛИБИН ДО СУЧАСНОСТІ Й МАЙБУТНЬОГО

Шановне панство!

Шановні учасники конференції, глядачі і слухачі!

На мою думку, дуже слушно вибраний час для нашого спілкування, наших розмислів про сакральні скарби української нації. Весна. Квітнуть сади. Неймовірна краса і пахощі. Ми не уявляємо собі України без цієї складової

нашого буття. Більше того, на перший погляд, ми сприймаємо це явище як щось само собою зрозуміле і не потребує якихось особливих досліджень, що, слід зазначити, звужує наш світоглядний космос. Тож метою конференції про філософію саду стало розширення і збагачення наших знань і уявлень. Творчий доробок і дослідження учасників конференції розкрили філософську глибину поняття саду і його сакральність для українців і України.

Важливим є і місце проведення конференції – Уманський національний університет садівництва. До речі, єдиний в Україні!

Тематика конференції ще й тому на часі, що на сході України йдуть запеклі бої і ворог нищить не тільки наші сади і ліси, а й навіть лісосмуги і перерив наші чорноземи окопами та всіяв мінами і металом осколків від ракет і бомб. Захищаючи українську землю від ворожої навали, гине ЦВІТ НАЦІЇ. Але з історії ми знаємо, що ще нікому не вдавалося знищити Україну, бо добро не можна знищити, адже українці ніколи не були руйнівниками, вони завжди були творцями, а творення і утвердження добра в світовому просторі – один з видів зброї проти зла. Війна темних сил, які представляє росія, запрограмована знищити не тільки Україну, а й увесь цивілізований світ. А поки наші хлопці боронять рідну землю із зброєю в руках, інтелектуальна спільнота України, до якої належать і наші учасники конференції, творить платформу відбудови зруйнованих міст і сіл, відновлення спалених садів і виховання нових наступних поколінь – цвіту української нації.

Кілька слів про мою участь в конференції, адже я не науковець, тобто не маю наукових ступенів, хоча були шанси, бо вступила до аспірантури на спеціальність – психологія, але одразу покинула, бо дали досліджувати «совкову» тему. Цю прогалину в моєму житті заповнила журналістська діяльність і наукові дослідження мого чоловіка, кандидата історичних наук Богдана Черномаза, в яких я брала участь. До речі, *за своє життя Богдан Данилович посадив два власних сади, а в молоді роки, працював в колишньому саду університету садівництва. Любить землю і садівництво син Роман (нині*

на фронті). І взагалі, *я вважаю, що найпершою ознакою приналежності до української нації є любов до землі.*

Окремим фактором моєї зацікавленості наукою було знайомство з доктором філософських наук, професором Павлом Ямчуком. Як журналіст я робила інтерв'ю із знаковими людьми в Україні і, зокрема, на Уманщині. Такою людиною є Павло Миколайович. Я могла б про нього багато сказати, а скажу тільки, що зробила з ним понад 20 унікальних інтерв'ю на радіо про творчість українських письменників і поетів у світлі Незалежної України. Одне з них було про філософію саду.

Ми не знаємо, яким був Біблійний Едемський Сад. У мене ж він асоціюється з нашою квітучою весняною Україною. І не тільки весняною. Україна чарівна в усі пори року. І для нас, українців, вона і є тим Біблійним Садам, який створив Господь, а ми доклали до нього Любові і Праці. Такою бачив Україну і Тарас Шевченко. Сакральними для нашої нації стали Шевченкові слова: «Садок вишневий коло хати ...».

Є український народ, а є нація. Слід на світоглядно-філософському рівні осмислити ці важливі, особливо для сьогодення та українського майбутнього, питання. Про націю. Агатангел Кримський, який дитинство і підліткові роки провів на Звенигородщині (Уманщина за старим адміністративним поділом України) не був етнічним українцем – в його жилах текла татарська, білоруська і польська кров. Сам він неодноразово стверджував, що у нього і кровинки української немає. Та в свої 16 років Агатангел Кримський писав Іванові Франку, що нарешті визначився, ким він буде за національністю – українцем, адже культура українського народу за своєю глибиною і багатством унікальна. Агатангел Кримський досяг мети: він став не просто українцем, він став Великим Українцем. Він став українцем за своїм свідомим вибором. Він створив свою українську ідентичність власними руками, власними інтелектуальними зусиллями і почуттями. Перед тим він обійшов всю Звенигородщину і зібрав добірку народних приказок, пісень, переказів,

звичаїв і обрядів. Згодом, вже у 1930-му році, на основі зібраного академік та багатолітній Неодмінний секретар ВУАН (ця посада нині дорівнює посаді Вченого Секретаря НАН України) Агатангел Кримський підготував до друку ґрунтовну працю «ЗВЕНИГОРОДЩИНА. ШЕВЧЕНКОВА БАТЬКІВЩИНА з погляду етнографічного та діалектологічного». Праця не була видана. Зрозуміло чому. Саме тому, що він не тільки проголосив свою приналежність до української нації, а й прагнув зберегти скарби української культури та збагачував її всупереч тодішній московсько-імперській україноневисницькій політиці радянської влади. Не вжила словосполучення «ТОДІШНЬОЇ радянської влади», бо вона щодо України була такою завжди, а нині вже на стадії прямого геноциду, «зачистки» території України від українців. Влітку 1917 року Агатангел Кримський у вірші «В Трапезунті» пише:

В мене славне свято:

з України вісті.

«Україна – вільна!» -- вчув я новину,

І подався в гори! Важко тут зітхну.

І тобі, Вкраїно, вільная дорога

Зараз заблищала до життя нового.

Ти откритим морем сміло попливеш!

Та новітнім щастям гордо заживеш!

У 1918 році після двадцятилітньої успішної наукової та викладацької праці у Московському Лазаревському інституті східних мов (сходознавство – це окрема сторінка в житті і творчості академіка) Агатангел Кримський повертається до Києва. Він з головою занурюється у творення науки вільної України. Саме він разом з В. І. Вернадським, М. П. Василенком, В.І. Липським, катеринополянином – першим віце-президентом – творцем ВУАН літературознавцем Сергієм Єфремовим у 1918 році стали організаторами Української Академії Наук. А. Кримський активно і плідно працював і мав

вагомі здобутки в творенні словника живої української мови, з історії української мови, брав участь у творенні правил українського правопису, а ще доводив глибину історії українського народу, її окремішність. На його життєвий вибір (а це – Україна) в юнацькі роки, коли він вчився в Колегії Галагана, крім Івана Франка (збереглося біля 60 листів Кримського до Франка), вплинули слова викладача Колегії Павла Житецького. Павло Житецький – один із провідних засновників українського мовознавства, педагог, фольклорист і громадський діяч): «Якщо ви обрали своїм шляхом служіння Україні, то ви маєте бути першими в науці і публікувати свої праці українською мовою. Тоді інші науковці, щоб познайомитись з вашими науковими досягненнями будуть вивчати українську мову».

Але повернемося до праці Агатангела Кримського «ЗВЕНИГОРОДЩИНА. ШЕВЧЕНКОВА БАТЬКІВЩИНА з погляду етнографічного та діалектологічного». Згадка ШЕВЧЕНКА в заголовку праці не випадкова. Це ж продовження нашої безконечно вічної ШЕВЧЕНКІАНИ! Всі ці традиції, звичаї, обряди, перекази, пісні Звенигородщини – це світ, в якому зростав Тарас Шевченко, це світ, це той український САД, який народив Великого Світового Генія, що возвеличив свій сад – Україну і став символом Української Нації, а в світі – символом СВОБОДИ.

Більше сорока років Агатангел Кримський збирав матеріали до даної книги. Він вважав цю працю даниною шани «рідній моїй Звенигородщині», яка «залишається для етнографічної і лінгвістичної науки *terra incognita*». Нині ж з відстані століття ми можемо оцінити справжню цінність вищезгаданої книги. Вона полягає в збереженні того національного культурного пласту України, який створили наші предки, в якому вони жили з незапам'ятних часів і який в силу особливості людської пам'яті має властивість стиратися. До цього процесу великих зусиль докладала російсько-більшовицька імперія з метою не тільки стерти історичну пам'ять українців, а й знищити їх самих. Так сталося і з Агатангелом Кримським. У січні 1941 року було урочисто

відзначено одразу три знаменні дати: 70-річчя з дня народження А. Кримського, 50-річчя його наукової та літературної творчості та 40-річчя його професорської діяльності. А через півроку 20 липня 1941-ого саме в Звенигородці його заарештували за звинуваченням в антирадянській націоналістичній діяльності і запроторили в радянський концтабір НКВД, де в січні 1942 року він і помер (замучили). Праці видатного науковця побачили світ знову лише у 1965 році.

Інша доля спіткала етнографічну працю академіка «Звенигородщина. Шевченкова батьківщина». Вона побачила світ вже в Незалежній Україні в 2009 році. За свідченнями сучасників було 2 примірники машинописного макету книги, один з яких зберігся у Звенигородському районному краєзнавчому музеї. Книга була видана з ініціативи тодішнього голови Черкаської обласної адміністрації Олександра Черевка (нині ректор Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького). Праця належить до усної історії окремого регіону України – Звенигородщини. «Усна історія» – відносно новий розділ історії України.

У своїх політичних поглядах Агатангел Кримський коливався між більш радикальним народництвом Бориса Грінченка і європейським націоналізмом Михайла Драгоманова. З обома він товаришував і полемізував. Тим часом намагався визначити свою модель націоналізму. Ця сторінка його наукової діяльності мало досліджена і відповідно не оцінена. Її оцінило НКВД на початку фашистської окупації, нищачи все українське, що не донищили голодоморами і червоним терором.

Так от, повернемося до САДУ. Кожна нація має Свій Сад, в якому безліч рослин, серед яких вирізняються символи тільки цієї нації, як от в Україні: це калина, дуб, верба, тополя, вишня, мальва, чорнобривці, рута, ружа тощо.

І є творці цього саду, творці нації, її символи: Тарас Шевченко, Григорій Сковорода, Леся Українка і ще цілий сонм Великих Українців. До них належать і згадувані мною Іван Франко і Агатангел Кримський. Розмаїття

квітів в українському саду вражає. Мені довелося багато подорожувати селами і спілкуватися з простими людьми, переважного старшого покоління. Кожна людина – непрочитана книга. Її життя, душа, думки, мрії, самовіддана любов до рідної землі. До України – це і є той сад кожної людини, її життєдайний простір, який вона свято береже, бо живе в ньому. Кожна людина неповторна разом із своїм світом-садом, а всі разом, увесь український народ і є величним САДОМ УКРАЇНИ. В українському саду глибоке коріння, що сягає пращурів, які намолили нам благословенну землю. Був у нашого народу звичай, коли народжується дитина, то пуповину закопували на рідному обійсті. На мою думку, щоб сила землі і пращурів живила життя нової людини і дала щасливу долю дитині. Це наш сад і наші плоди, які ми вирощуємо з любов'ю. Український феномен, який ще треба дослідити, – любов до дітей і доброта. А вражало мене у спілкуванні з людьми поважного віку з виробленими руками і зморшками мудрості на обличчі, людьми, які пережили лихоліття нашої комуністичної історії, що, коли я питала їх чи вони щасливі – вони з щирими посмішками відповідали: «Так».

Всі нації будували сади: англійці, французи, японці ... Взятися за цю роботу у ХХ столітті і українці – вирішили, що Едем можна побудувати. Аж нині зрозуміли, що сад треба вирощувати і найперше в собі, і найперше сад українства, бо тільки в своїй хаті можна бути щасливим, на рідній землі.

Сад є ніби замкнутим простором, у якому зберігаються сакральні цінності. Нації, утворивши держави, обгородили їх кордонами, щоб чужинці не зазіхали на їхні сакральні цінності, на свободу плекати свій сад згідно із своїми національними традиціями. Сьогодні чужинецька ворожа московська навала нищить не тільки наші сакральні цінності – музеї, церкви тощо, не тільки найбільше багатство України – цвіт нації на фронті і мирне населення на окупованих територіях, не тільки краде наших дітей, випалює нашу землю ... Вони мародерствують, крадучи навіть унітази, ношену білизну, собачі будки, що викреслює їх з цивілізаційної спільноти народів Європи і світу. Які

у них сакральні цінності, де їхній сакральний Сад? Проїхала всю росію кілька разів -- від москви до Уралу потягом за часів Брежнєва. Все в бур'янах: поля, хати в селах. Не бачила жодного засіяного поля чи саду. По вагонах носили дрібні зелені яблуньки. З яблунь-дички, певно.

З найдавніших часів в українській літературі зустрічається образ Саду. Споконвіку сади уквітчували обійстя українців. Наші вчені виводили і виводять все нові й нові сорти фруктових і декоративних дерев та квітів. *Сад – це не тільки джерело плодів. Сад – це прихисток для душі.* Чому душа завжди прагне потрапити туди? Тому що занурюється в інший світ – світ вічності буття і вічності краси. В символіці саду втілюється спрага людини за втраченим Раєм – першим Господнім Садам. Всім відомо з Біблії, що створюючи наш земний світ, *Бог спочатку створив САД, а потім вже ЛЮДИНУ. Так, старий сад нашої родини був для мене раєм: це були мої перші мандри пізнання навколишнього світу тільки-но навчилася ходити.* Заплутувалася у високій шовковій траві. Там вперше налякав мене джміль і вкусила бджола. Там вперше спробувала малину, смородину, вишні, черешні яблука, там гамувала свої болі першого кохання, там ховалася від усіх, читаючи книжки запоєм. Так, знаю. В тлумачному словнику «запій» означає «хворобливий потяг до алкоголю». Але в нашій мові є й інше значення цього слова. У письменника Романа Іваничука, автора славнозвісного роману «Мальви» є вислів з іншого його твору «На краю» – «науковий запій», тобто захоплення людини якоюсь справою, від якої вона не може відірватися. Це чисто українське тлумачення цього слова, тому що надмірне вживання алкоголю не було притаманне українцям.

Але, як висновок, процитую слова Василя Скуратівського, відомого українського народознавця, письменника, автора знакової для України книги «Берегиня» з інтерв'ю радіо Свобода: «Я пригадую ще з дитинства таку притчу, яку переповів мені ще дідусь. Він розповідав, що якось старенький чоловік садить яблуньку навесні. Підходить до нього онук і питає: «Дідусю, а

навіщо Ви садите її, Ви ж все одно не дочекаєтесь плодів?». Дід став, подумав, погладив хлопчика по голівці і каже: «Е, онуче, якщо я не дочекаюсь, то хтось дочекається і мені спасибі скаже». В цій притчі висока мораль і філософія буття української нації, філософія продовження українського роду. Україна садить сади для наступних поколінь, плекає сади любові до рідної землі в душах молоді. І цей процес нескінчений, як сама вічність. Україна вічна. І такою зробили її ми, українці. Ми пишаємося своїм садом – УКРАЇНОЮ!

Яковенко О.Р.

Здобувач вищої освіти факультету економіки і підприємництва

Уманського національного університету садівництва

Науковий керівник: Поліщук О.А. – доцент кафедри соціально -
*гуманітарних і правових дисциплін Уманського національного університету
садівництва*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Сьогодні питання правового регулювання біржової діяльності на фондовому ринку є одним із ключових. Метою є забезпечення стабільності, збалансованості, відкритості та ефективності функціонування біржового ринку. Принципами діяльності бірж є рівноправність учасників біржових торгів, застосування вільних (ринкових) цін та публічне проведення біржових торгів.

Господарський кодекс України визначає, що товарна біржа є юридичною особою та особливим суб'єктом господарювання, який надає послуги в укладенні біржових угод, виявленні попиту і пропозицій на товари, товарні ціни, вивчає, упорядковує товарообіг і сприяє пов'язаним з ним торговельним операціям [1].

Регулювання біржової діяльності потребує чіткого механізму державного регулювання та становить собою певне упорядкування діяльності бірж і укладання біржових угод на основі встановлених правил і вимог. Діяльність біржі регламентується актами та контролюється державними й громадськими комісіями. Біржі діють на підставі Статуту і правил біржі, Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Законами України: «Про товарну біржу», «Про цінні папери та фондовий ринок» та ін. В установчому договорі біржі визначено: склад її засновників, їх права і обов'язки; розмір статутного фонду; порядок розподілу прибутку і створення резервного фонду; та ін. У статуті біржі зазначаються найменування і місцезнаходження біржі, порядок управління і формування її органів та їх компетенція, мета діяльності, підстави та порядок припинення діяльності біржі, розподілу майна біржі у разі її ліквідації. У правилах біржової торгівлі визначається: строк та місце проведення біржових операцій, склад учасників торгів, порядок здійснення та реєстрації біржових операцій, розмір плати за користування послугами біржі, відповідальність учасників та працівників біржі; інші положення [2] .

Біржова діяльність в Україні здійснюється відповідно у взаємодії двох регуляторів, які взаємодоповнюються:

- регулювання біржової діяльності з боку держави – здійснюється шляхом прямого (адміністративного) та непрямого (економічного) втручання;
- регулювання з боку біржі та інших учасників (принцип саморегулювання).

Використовуючи принцип саморегулювання біржі в Україні можуть самостійно вирішувати основні питання: принципи організації біржі, організаційна структура біржі, органи управління біржею, права та обов'язки засновників біржі та її керівних органів.

Біржова діяльність в Україні базується на загальному законодавчому забезпеченні розвитку країни, проте воно є недостатнім для розвитку бірж, оскільки воно не тільки не задовольняє, а в багатьох напрямках і стримує біржову діяльність. Нормативно-правове забезпечення біржової діяльності, яке функціонує в нашій країні не може забезпечити і регулювати на належному рівні біржовий ринок сьогодення.

Також вітчизняні науковці наголошують, що державне регулювання діяльності біржового ринку в Україні має складний характер через присутність значної кількості органів управління та підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють окремі сфери біржової торгівлі. Нормативно-правове забезпечення біржової діяльності, яке функціонує в нашій країні не може забезпечити і регулювати на належному рівні біржовий ринок сьогодення. Тому держава зобов'язана забезпечити дієвою правовою базою, що буде підтримувати ефективний контроль з боку держави за біржовою діяльністю за рахунок таких факторів, як світового досвіду, статистичної інформації моніторингу біржової діяльності, рівень економічного розвитку держави.

Повільні, але позитивні зміни щодо вдосконалення законів, постанов, концепцій, актів та інших нормативно-правових документів відбувається шляхом розроблення більш досконалого документального супроводу для успішного функціонування біржової діяльності. Ефективні зміни та вдосконалення має відбуватися за рахунок таких факторів, як світового досвіду, статистичної інформації моніторингу біржової діяльності, рівень економічного розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Визначення товарної біржі URL : <https://ips.ligazakon.net/document/КК004042>
2. Правове забезпечення біржової діяльності в Україні URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12#Text>.

Ямчук П.М.

доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін Уманського національного університету садівництва

УХТО ГАЛІНА

професор, помічник ректора з питань міжнародної співпраці, директор Центру українознавства Академії імені Якуба з Парадижу в Гожові Великопольському (Польща)

ФІЛОСОФІЯ САДУ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ

Сад, ще від Едемського Саду починаючи, був, є й повік буде тією особливою світоглядно-буттєвою універсалією довкола якої формуються провідні смисли людського буття. Втім, не лише людського, а й всього суцього, оскільки неможливо уявити не лише рослину без Саду, не лише птаха або тварину без Саду, але й траву чи комаху не у просторі одвічного Саду. Часто у садівництві присутні водойми. Як приклад, наведемо озера, річки, ставки як зосібна це є у шедеврї світового садово-паркового мистецтва – уманській Софіївці. Отже, водойми з їхнім населенням теж особлива частина семіосфери Саду. Сад це все духовно-інтелектуальне та матеріально-буттєве суще в небесній та земній гармонії.

А відтак – Сад у всіх смислах його буття не слід нищити. *Ніколи* не слід руйнувати, оскільки сам замах на Сад неминуче призводить до знищення тих, хто цей замах задумав і здійснив. Сковородинівський «Сад Божественних пісень», Шевченковий «Садок вишневий коло хати...» це передусім, сади української предковичної гармонії. Так само, як і Сади нашої геніальної сучасниці – Ліни Костенко. «Сад нетанучих скульптур» - зосібна. Але хіба тільки цей одвічно-вічний Сад... Маловідома нині, на жаль, поетеса, розквіт

таланту якої припав на часи становлення Української державності Галина Галіна створивши натхненну поезію «Рубають ліс зелений, молодий..» саме в цей час відчула і поетично відтворила трагедію знищення українського цвіту. Цю ж трагедію увічнив у той самий час Павло Тичина у геніальній поезії «Пам'яті Тридцяти», присвяченій Героям Крут. В цій поезії –реквіємі містяться, зосібна, такі важко-пророчі рядки: «По кривавій, по дорозі нам іти у світ...».

Українець Антон Чехов, живучи все життя (за невеликим винятком, коли мріяв оселитись на Сумщині або Полтавщині і там заснувати власну садибу із отим, омріяним «садком вишневим коло хати...») у Російській імперії недарма створив геніальну п'єсу «Вишневий сад». Сад, який продано власницею і вирубано новим господарем. Не «березовий гай», навіть не «яблуневий сад», а саме *вишневий сад*. Геніальна п'єса українця Антона Чехова щодо трагедії *вишневого саду* в імперській Московії якраз і засвідчує той трансцендентальний біль, який є абсолютно незрозумілим тим адресатам, до яких цей біль звернено.

В українській, але так само у польській світоглядно-буттєвій традиції, де не лише сади, а й ліси й тварини, мешкають у них є недоторканими (для їхнього вільного пересування між лісами над автобанами побудовані окремі широкі мости) вирубування саду – непростимий гріх. Але маємо, вже у закривавленому ХХІ «культурному» столітті прицільно знищені окупантами українські Сади. І це не тільки сади у прямому розумінні такого поняття. «Дитячий садок – школа – вуз». Це теж Садівництво. Безліч вбитих та понівечених життів саме у цих садах і дитячих садках, як вбивці самі зізнаються, коли вони цілили у майбутнє України, у «стратегічні об'єкти». Направду – майбутнє українців – справді «стратегічний об'єкт» для тих, хто вирощує й плекає в собі ненависть, а не Христову Любов. Це їх особистий вибір. І відповідатимуть перед Богом за цей вибір вони особисто. Диявольський фейк «іспанський сором» актуальним для них не буде.

Але сталося й триває неймовірно для обезбожнених розуму й свідомості. Закривавлена Україна жертвовно годує світ своїм, вирощеним під обстрілами й підриваючись на чужинських мінах зерном. І світ, в особі генерального секретаря ООН чомусь благає не росіян-агресорів, а саме українців – жертву агресії і надалі годувати українським хлібом країни Африки, Азії, Південної Америки тощо. Маленьку закривавлену Україну. «Страну-ашибку». «Страну 404». І ця «страна-ашибка», «страна 404» - христоцентрична, христонаслідувальна, христолубива Україна, вкотре втираючи криваві сльози – годує світ. Не до якоїсь Костроми, Рязані, Пермі чи Пензи жодним чином не загрозованих ракетними ударами, а до обстрілюваної на всій території України чомусь апелює ООН про допомогу хлібом. Як мати годує останнім, відірваним від себе шматком хліба невдячних дітей. Бо Вона – передусім – Мати. А Мати завжди забуває про себе заради життя своїх дітей. Як у часи штучних, окупантами організованих Голодоморів 1921-22, 1932-33, 1946-47 років в Україні, так і в часи тими самими «невстановленими» світом окупантами, штучно організованої для світу блокадою постачання українського зерна. Стратегія загарбників одна й та сама. Мета одна й та сама. Способи різні.

Українські Сади, Садівництво й Садівничі – вічні. Так само як вічною є українська хліборобська Нива. Одвічні і вічні українські, ще від Трипілля й до новітніх часів «брати хлібороби», до яких звертався у своїй класичній філософській праці «Листи до братів-хліборобів», великий український мислитель-консерватор В'ячеслав Липинський, годують плодами своєї праці навіть тих, хто свідомо агресивно чи просто із байдужістю заперечує саме право українців на життя й духовно-інтелектуальну ідентичність. Або, ясно пов'язану з усвідомленням власної неповторності творчість та навіть право на саме існування. Чи правильно така українська позиція з точки зору звичайної логіки? Звісно ні. Але є найвища Істина, яку українці сповідують від Володимирового Хрещення. Цією Істиною є Материнська жертвність. Попри всі трагічні, а Україна перманентно перебуває у таких обставинах, реалії

материнсько-український страх перед тим, що я не зможу нагодувати хлібом своїх всесвітніх дітей міліє, змалюється навіть перед загрозою власної смерті.

І саме тому, Україна – вічна.

Любов не здолати. А християнська хліборобська Україна це Любов.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Адаменко С.А.

старший викладач кафедри лісового господарства Уманського національного університету садівництва

Беднарчик Т.Р.

доцент кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова

Беднарчик М.В.

викладач циклової комісії іноземних мов Вінницького медичного коледжу ім. Д.К. Заболотного

Білошкурська З.П.

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін Уманського національного університету садівництва

Вергелес К.М.

академік НАН ВО України, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету імені М.І.Пирогова

Волошенюк Д.О.

*здобувач вищої освіти ІІ-м групи факультету менеджменту УНУС
Науковий керівник: Білошкурська З.П., к. юр. н., доцент*

Доморослий В.І.

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін Уманського національного університету садівництва

Калач Д.М.

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного університету імені М.І. Пирогова

Кашоїда Я.В.

студентка 1 курсу магістратури спеціальності «Менеджмент організації та адміністрування» Уманський національний університет садівництва

Науковий керівник: Машковська Л.В. - к.ю.н., доцент

Кожушко Т.В.

викладач кафедри соціальних та правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Коваленко-Чукіна І.Г.

доцент кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін Уманського національного університету садівництва

Ковальський В. Р.

студент 21-мб-а групи факультету агрономії Уманського національного університету садівництва

Науковий керівник: Костюк М. В. к. іст. н, доцент

Костюк М. В.

*доцент кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін
Уманського національного університету садівництва*

Кретов П. В.

*кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціальних та
політичних наук Черкаського національного університету ім. Б.
Хмельницького*

Кретова О. І.

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри слов'янської філології,
зарубіжної літератури та методики навчання Черкаського національного
університету ім. Б. Хмельницького*

Левченко О. О.

*здобувач вищої освіти факультету економіки і підприємництва
Уманського національного університету садівництва
Науковий керівник: Поліщук О.А. доцент*

Матвіюк К.І.

*політв'язень радянських часів, почесний професор Міжнародної
кадрової академії (м. Київ), Почесний громадянин м. Хмельницького, член
НСЖУ України*

Машковська Л.В.

*завідувач кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін
Уманського національного університету садівництва, кандидат юридичних
наук, доцент*

Мережко Н.О.

здобувач вищої освіти факультету менеджменту Уманського національного університету садівництва

Науковий керівник: Поліщук О.А. кандидат педагогічних наук, доцент

Пахольчук І. С.

к. і. н., доцент, КНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

Петренко В. І.

студентка 12-А групи факультету агрономії Уманського національного університету садівництва

Науковий керівник: Доморослий В.І. – доцент;

Поліщук О. А.

доцент кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін Уманського національного університету садівництва

Тульчинська Н.С.

за фахом історик, викладач історії. Дослідник і популяризатор (в тому числі через ЗМІ та на власній сторінці у мережі Фейсбук) невідомих сторінок історії Уманщини в різний історичний період, українських народних звичаїв та обрядів Уманщини. Як член Народознавчого товариства «Берегиня» учасник і співорганізатор свят Івана Купала, Різдва та ін. на Уманщині (з 1990 року). Автор авторських телепрограм «Різдво на Уманщині», «Обряд зустрічі весни на Уманщині», «Українська Національна революція 1917 – 1922 рр. на Уманщині» (2017 р. Телекомпанія «Умань»). Співавтор монографії «Україна Ольги Діденко». Співавтор монографії

«Уманичина у плинні літ» (у 4-ох частинах, Умань, ВПЦ «Візаві», 2016 – 2018 рр.). Написала ч. 1 цієї монографії.

Ухто Галіна

професор, помічник ректора з питань міжнародної співпраці, директор Центру українознавства Академії імені Якуба з Парадижу в Гожуві Великопольському (Польща)

Чорномаз Т.О.

член Гельсінської Спілки, одна із організаторів Народного Руху за здобуття Незалежності України, українознавиця, культуролог, журналіст, певний час працювала на радіо «Свобода»

Яковенко О.Р.

*здобувач вищої освіти факультету економіки і підприємництва Уманського національного університету садівництва
Науковий керівник: Поліщук О.А. доцент*

Ямчук П.М.

доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін Уманського національного університету садівництва, академік НАН ВО України, заступник академіка-секретаря по Відділенню філософії НАН ВО України.